

Кладовище домашніх тварин
Стівен Кінг

Усе почалося з того, що улюбленця родини Луїса Кріда, kota Черча, збила вантажівка. Сусід запропонував йому поховати тварину на старому індіанському кладовищі. За легендами, воно має таємничу силу, яка здатна повертати до життя. І Луїс погодився... Уранці кіт повернувся додому живим. Майже живим...

Стівен Кінг

Кладовище домашніх тварин

Обережно! Ненормативна лексика!

* * *

Присвячується Карбі Макколі

Ось деякі люди, які написали книги про те, що вони зробили і чому:

Джон Дін. Генрі Кіссинджер. Адольф Гітлер. Керіл Чессман. Джей Магрубер. Наполеон. Талейран. Дізраелі. Роберт Циммерманн, більш відомий як Боб Ділан. Локк. Чарлтон Гестон. Еррол Флінн. Аятола Хомейні. Ганді. Чарльз Олсон. Вікторіанський Джентльмен. Доктор Ікс.

Більшість людей також вірить, що Бог написав Книгу, чи Книги, де розповів, що Він зробив, та пояснив – принаймні частково, – чому Він зробив саме так, і оскільки переважна кількість цих осіб вірять, буцімто люди були створені за Божою подобою, то Його теж можна розглядати як людину чи, якщо точніше, – Людину.

А ось ті люди, які не написали жодної книги про те, що вони робили... і бачили:

Людина, що поховала Гітлера. Людина, що проводила розтин Джона Вілкса Бута. Людина, що бальзамувала Елвіса Преслі. Людина, що бальзамувала – і то погано, якщо вірити професіоналам, – Папу Івана XXIII. Сорок гробарів, що відчищали Джонстаун:[1 – Джонстаун – ідейна громада американської релігійної організації «Храм народів». Названа на честь її засновника Джима Джонса. 18 листопада 1978 року сектанти здійснили «акт революційного самогубства». Того дня загинуло 909 людей, з них 270 – діти. (Тут і далі примітки пер.)] збирали тіла в мішки, відганяючи мух, нанизували паперові склянки на кілки, з якими ходять наглядачі міських парків. Людина, що залила тіло Олександра Великого золотом, щоб воно перестало розкладатися. Людина, що кремувала Вільяма Голдена. Люди, що муміфікували фараонів.

Смерть – це загадка, а поховання – таїнство.

Частина 1

Кладвище домажніх тварин

...І промовив до них Ісус: «Друг наш Лазар заснув, але я піду будити його». Роззирнулися учні між собою, і дехто з них всміхнувся, бо не знали вони, що Ісус говорив метафорами.

Тоді Ісус пояснив конкретніше: «Помер Лазар... Так і є, але все одно ходімо до нього».

Євангеліє від св. Івана (переказ)

1

Луїс Крід втратив батька у трирічному віці й ніколи не знав свого діда. Тож він навіть не думав, що знайде батька, досягнувши середнього віку, але саме так і сталося... Він називав цю людину другом, як і має робити кожен дорослий чоловік, так пізно зустрівши того, хто мав би бути твоїм батьком. Він зустрів його того вечора, коли в'їхав з дружиною та двома дітьми у свій великий дерев'яний будинок у Ладлоу. Вінстон Черчилль також приїхав з ними. Черч був котом його дочки Ейлін.

Відбірна комісія в університеті ледве ворушилася: від пошуків будинку поближче до роботи кидало в дрижаки, і коли родина нарешті приїхала туди, де, як вони гадали, стоїть їхній дім, – усі орієнтири виявилися правильними... («Як небесні знамення в ніч перед убивством Цезаря», – з огидою подумав Луїс), – а вони були напружені й зморені до краю. У Гейджа різалися зуби, які зовсім не давали йому спокою. Він ніяк не міг заснути, хоч би скільки колискових співала йому Рейчел. Врешті вона дала йому грудь, хоча це й суперечило графіку годування. Але, здається, Гейдж знав свій графік не гірше, а може, і краще за неї, тож негайно вкусив маму новим зубом. Рейчел, яка все ще сумнівалася щодо їхнього переїзду до Мену з Чикаго, де прожила ціле своє життя, залилася слізьми. До неї миттю приєдналася Еллі. У багажному відділенні «універсала» стурбовано швендяв Черч. Кіт нервувався всі три дні, поки вони їхали з Чикаго. Нявкіт із дна кошика дратував, але постійне сновигання машиною туди-сюди, коли вони здалися і врешті його випустили, виснажувало ще більше.

Луїс сам ледь не плакав. Раптом у нього виникла дика, але все ж не позбавлена певної привабливості думка. Він міг би запропонувати до приїзду фургона з меблями гайнути в Бенгор перекусити. Поки б дружина з дітьми гуляли, він би втиснув акселератор до упору і помчав геть, навіть не озирнувшись. Ноги на циновку, і хай чотирикамерний карбюратор його «універсала» жере, скільки влізе, своє дороге пальне. Взяв би курс на південь, до самого Орландо, штат Флорида, де під новим ім'ям цілком міг би влаштуватися лікарем у «Світ Діснея». Та, перш ніж під'їхати до

платного шосе, старого доброго південного шосе № 95, він зупиниться на узбіччі і швиргоне цього сраного kota у вікно.

Аж раптом машина виїхала з-за останнього повороту, і перед ними з'явився їхній будинок: доти його бачив наживо тільки Луїс. Коли посаду в Університеті Мену закріпили за ним остаточно, він прилітав із Чикаго, щоб оглянути кожен із семи варіантів, які вони вподобали на фотографіях. Це був саме той будинок, який обрав він: великий, старий, у новоанглійському колоніальному стилі (утеплений і наново обшитий. Вартість опалення хоч і була вельми високою, але не зашкалювала, залишалась у межах норми), три великі кімнати на першому поверсі, ще чотири зверху, чималий сарай, який у майбутньому можна переробити на житлове приміщення, – оточений розкішними моріжками, що сяяли зеленню навіть у цю серпневу спеку.

За будинком лежало величезне поле, де могли б гратися діти. За ним ген за небокрай тягнувся ліс. «Ваша ділянка прилягає до державних угідь, – пояснила ріелтор. – І найближчим часом тут не планується жодних будівництв». Рештки індіанського племені мікмаків[2 – Одне з індіанських племен Північної Америки. Проживають на сході Канади та на прикордонних територіях Нової Англії, зокрема штату Мен. На сьогодні чисельність мікмаків становить двадцять тисяч осіб.] заявили свої права на понад вісім тисяч акрів землі як у самому Ладлоу, так і в містечках, що на південь звідси. Дуже заплутана судова тяганина між федеральним урядом США й урядом штату ризикувала перейти в наступне століття.[3 – Мається на увазі XXI ст. Книга вийшла 1983 року.]

Рейчел враз перестала плакати. Вона випросталася.

– Це і є...

– Так, – промовив Луїс. Йому було трохи тривожно. Ні, радше страшно. Та годі – його просто охопив жах. Він занепасть дванадцять років життя на виплати: до того часу Еллі буде аж сімнадцять!

Він судомно глитнув.

– Що думаєш?

– Думаю, що це чудово! – сказала Рейчел, і наче камінь впав з душі Луїса. Він бачив, що дружина не жартує. Це було зрозуміло з її погляду. Коли вони об'їжджали ззаду сарай, її очі ковзали по порожніх вікнах і в голові вже цокотіли думки про нові штори, клейонки для буфетів та ще бозна про що.

– Татку, – озвалась Еллі з заднього сидіння. Вона теж припинила плакати. Навіть Гейдж угамувався.

Луїс смакував тишу.

– Що, люба?

Він бачив у дзеркалі заднього огляду її карі очі, що визирали з-під русявого чубчика. Їх погляд бігав по будинку, моріжках, сусідському даху й полю, що тяглося до лісу.

– Це наш дім?

– Він ним стане, доцю, – відповів він.

- Уррра! - загорлала дівчинка, аж йому заклало вуха. І Луїс, якого часом дратувало спілкування з Еллі, вирішив для себе: хай навіть він ніколи й не побачить «Світ Діснея» в Орландо, йому байдуже.

Він припаркувався перед сараєм і заглушив двигун «універсала».

Авто ще з мить погуркотіло і стихло. У пізньому надвечір'ї дзвінкої після гамору чиказьких вулиць тиші солодко заспівала пташка.

- Дім, - ніжно промовила Рейчел, все ще споглядаючи будинок.

- Дім, - самовдоволено сказав Гейдж у неї на колінах.

Луїс і Рейчел витріщилися одне на одного. Очі Еллі в дзеркалі заднього огляду також розширилися від подиву.

- Ти...

- Він...

- Він що...

Вони всі заговорили одночасно, потім разом засміялися. Гейдж не звертав на них жодної уваги: смоктав великий палець. Він уже з місяць говорив «Ма» й раз чи двічі вимовляв щось подібне до «Та» чи якесь інше звертання до Луїса.

Але зараз, навіть якщо це була випадкова імітація, чітко прозвучало слово: «Дім».

Луїс підхопив Гейджа з колін дружини й обійняв його.

Так вони приїхали в Ладлоу.

2

У пам'яті Луїса Кріда ця мить завжди була оповита якимись чарами. Може, тому, що вона і справді була чарівною, та найпевніше через те, що решта вечора видалася абсолютно божевільною. Наступні три години жодним спокоєм чи дивами навіть і не пахло.

Ключі від будинку Луїс дбайливо зберігав - він був дуже охайною і методичною людиною, цей Луїс Квід! - у маленькому конверті з манільського паперу, [4 - Канатний («манільський») папір світло-жовтого кольору використовується для пересилання великої кореспонденції.] підписаному «Будинок у Ладлоу - ключі отримано 29 червня». Він поклав їх у бардачок свого «Форда Ферлейна». Чоловік був абсолютно певен щодо цього. Однак зараз їх там не було.

Доки він гарячково шукав, усе більше дратуючись, Рейчел взяла Гейджа на руки і слідом за Ейлін рушила до дерева посеред поля. Луїс уже втретє перевіряв під сидінням, коли його дочка пронизливо скрикнула і розплакалася.

- Луїсе! - гукнула Рейчел. - Вона порізалася!

Ейлін гепнулася з гойдалки (підвішеної на дереві покришки) і вдарилася коліном об камінь. «Поріз дрібний, проте репетує так, наче їй хтось ногу відрізав», – трохи нечуло подумав Луїс. Він зиркнув на дім через дорогу, де горіло світло у вітальні.

– Годі-бо, Еллі, – промовив він. – Досить. Інакше ті люди подумають, що тут когось вбивають.

– Але ж болииить!

Луїс опанував себе й мовчки пішов до машини. Ключі так і не знайшлися, зате аптечка точно була в бардачку. Він витягнув її та повернувся до дочки. Угледівши аптечку, Ейлін заверещала ще гучніше.

– Ні! Тільки не ці пекучі штуки! Не хочу, воно пече! Татку, ні!

– Ейлін, це всього-на-всього «Меркурохром», [5 – Речовина слабкої антисептичної дії, певний час мала шалену популярність як заміник пекучого йоду. У 1998 році FDA (Управління продовольства і медикаментів) заборонило цей засіб через наявність у його складі ртуті. Попри це в Америці «Меркурохром» усе ще доступний у продажу.] він зовсім не пече...

– Будь великою дівчинкою, – сказала Рейчел. – Це ж лише...

– Ні-ні-ні-ні-ні!

– Ану припини, бо ще й дупа пектиме! – гаркнув Луїс.

– Вона стомилася, Лу, – спокійно пояснила Рейчел.

– Так, я розумію. Потримай її за ногу.

Рейчел опустила Гейджа і зафіксувала ногу Еллі. Луїс змащував її «Меркурохромом» попри все гучніший істеричний вереск дівчинки.

– Хтось вийшов на ганок того будинку навпроти, – зазначила Рейчел і знову підхопила на руки Гейджа, який поповз був кудись по траві.

– Чудово, – пробурчав Луїс.

– Лу, вона...

– Втоплена, я знаю, – він закрив пляшечку і похмуро зиркнув на дочку. – Ну ось і все. І зовсім не боляче! Визнай, Ейлін.

– Ні, боляче! Це боляче! Боооо...

У нього свербіли руки добре всипати їй, але він лише міцніше стиснув себе за ногу.

– Ти знайшов ключі? – запитала Рейчел.

– Ще ні, – відповів Луїс. Він застібнув аптечку і підвівся. – Я...

І раптом Гейдж заверещав. Він не просто скімлив чи плакав, а справді верещав, крутячись на руках у Рейчел.

– Що з ним таке? – вигукнула Рейчел, сліпо підштовхуючи малого до Луїса. Ну звісно, чудова звичка: тільки-но малюк опиняється на межі смерті, його обов'язково треба скинути на чоловіка-лікаря. – Луїсе, що...

Хлопчик міцно стискав шию, божевільно лементуючи. Луїс перевернув його і побачив велику білу гулю, що надималася на Гейджевій шиї. Було іще дещо на смузі джемпера, і воно гуло та мляво корчилося.

Ейлін, яка щойно ніби заспокоїлася, знову кинулася в крик.

– Бджола! Бджола! Бджолаааа! – Вона відскочила назад, перечепилася об той же, що й раніше, камінь, важко всілася на землю і заревла від ще сильнішого болю, здивування і страху.

«Я божеволію, – здивовано подумав Луїс. – Браво!»

– Зроби щось, Луїсе! Ти можеш хоч щось зробити?

– Треба витягнути жало, – пролунав за їхніми спинами повільний, протяжний голос. – У цьому вся хитрість. Витягніть жало й посипте укус харчовою содою. Набряк спаде.

Це було сказано таким незрозумілим менським акцентом, що втомлений і розгублений мозок Луїса відмовлявся перекладати почуте: «Тре' в'тягти жало і всипнути харч'вої соди».

Він обернувся і побачив чоловіка років сімдесяти – міцного і здорового стариганя. Синя бавовняна сорочка під комбінезоном виставляла напоказ рясно вкриту зморшками шию. У нього було спалене сонцем обличчя і цигарка без фільтра в роті. Коли Луїс на нього глянув, старий розчавив недопалок між пальцями й обережно викинув. Засунув руки в кишені і криво осміхнувся. Луїсу одразу сподобалася ця посмішка – а він не належав до тих, чию симпатію легко завоювати.

– Тіко не кажіть, що то є не мое діло, док, – додав старий. Саме так Луїс зустрів Джадсона Крендала – чоловіка, який мав би бути його батьком.

3

Він спостерігав за їхнім приїздом з того боку вулиці й підійшов глянути, чи не треба їм допомогти, коли вони вскочили у, як він це називав, «халепку».

Поки Луїс тримав на руках дитину, Крендал став поруч, оглянув гулю на шиї Гейджа і простягнув уперед важку, скрючену руку. Рейчел розтулила рота для протесту – його рука здавалася жахливо незграбною і майже такою ж великою, як Гейджева голова, – але перш ніж вона встигла вимовити хоч слово, пальці старого ворухнулися. Той блискавичний упевнений порух був вправним, як маневри шулера, що тасує мічені карти, чи фокусника, що витрушує з дітей монетки. Жало опинилося в нього на долоні.

– Здоровецьке падло, 'ге ж? Городським не тре', але для села піде!

Луїс зайшовся реготом. У відповідь Крендал криво посміхнувся:

– А глибоко ж воно влізло, п'авда?

– Що він каже, мамо? – спитала Еллі, і тоді вже Рейчел загиготіла. Звісно, це було страшенно невічливо, але чомусь усе було добре. Крендал дістав пачку «Честерфілдських королів», засунув одного з них у кут зморшкуватого рота. Він лагідно кивав, слухаючи їхній сміх: навіть Гейдж,

попри налив від бджолиного укусу, здавлено хихотів. Старий запалив сірник, черкнувши ним об ніготь великого пальця.[6 – Такий спосіб запалення сірника вказує на те, що це був фосфорний сірник. Цікавий нюанс, оскільки такий тип сірників на момент виходу книги вийшов з ужитку.] «А дід парочку трюків знає», – подумав Луїс. Невигадливих, але доволі вдалих. Пересміявшись, він простягнув праву руку: лівою він підтримував Гейджеву дупу, Гейджеву, безсумнівно, мокру дупу.

– Радий знайомству, містере...

– Джад Крендал, – відрекомендувався старий і потис руку Луїса. – Ви – новий лікар, так?

– Так! Мене звуть Луїс Крід. Це моя дружина Рейчел, моя донька Еллі, а хлопчик із бджолиним жалом у шиї – Гейдж.

– Радий познайомитися з усіма вами.

– Я не хотів сміятися... тобто ми всі не хотіли сміятися... просто ми... ми трохи втомилися.

Усвідомлення цього факту викликало новий напад сміху. Луїс почувався втомленим до краю.

Крендал кивнув:

– Звісно, так і є, – у нього вийшло щось на кшталт: «Жвіш-н-о тако є». А потім старий блиснув очима в бік Рейчел. – Чом бо вам зі своїми пущвіріньками не зайти до мене, міш-шіш Крід? Візьмем' дрібку соди і трохи втишимо болячку. Зі старою моєю попошталакаєте. Ходить вона кудись не часто. Останніми роками артрит її вкінєць заїда.

Рейчел глянула на Луїса, той кивнув.

– Це було б дуже люб'язно з вашого боку, містере Крендал.

– О, я тіко на Джада відгукуюся, – заперечив він.

Раптом пролунав гучний гудок, загуркотів мотор і величезна блакитна вантажівка, виїхавши з-за повороту, незграбно посунула просто до їхнього нового будинку.

– Чорт, вантажники! А я ж так і не знайшов ті кляті ключі! – вигукнув Луїс.

– Не переймайтеся ото так, – заспокоїв Крендал. – Я їх маю цілу в'язку. Містер і місіс Клівленд... вони жили тут до вас – дали мені її, дай Бог пам'яті, років так чотирнацять-п'ятнацять тому. Вони довго тут жили. Джоан Клівленд була ліпшою подругою моєї жінки. Померла два роки тому. Білл переїхав у ту орегонську богадільню для пенсіонерів. Зара' принесу вам ключики. Ви ж то тепер власник.

– Ви дуже люб'язні, містере Крендал, – подякувала Рейчел.

– Ой, та годі! – відмахнувся той. – Я все жду, коли в Ладлоу знову з'явиться молодняк.

Для них, мешканців Середнього Заходу, це звучало так само екзотично, як іноземна мова: м'логняк.

– Глядіть за дорогою, міш-шіш Крід. Тут багацько вантажівок їздить.

Грюкнули дверцята. З машини вистрибнули вантажники й рушили до них.

Еллі трохи відійшла й раптом закричала:

- Татку, а що там?

Луїс, який уже було пішов до вантажників, озирнувся. На краю поля, де закінчувався моріжок і починалася висока літня трава, бігла стежка футів чотири завширшки, [7 - 4 фути ~ 1,2 м.] рівна й майже непомітна. Вона здіймалася на пагорб, звивалася поміж низьких кущів і пари беріз та врешті зникала з поля зору.

- Схоже на якусь стежку, - промовив Луїс.

- Еге ж, - сказав Крендал, посміхаючись. - Я розкажу тобі якось про неї, сонечку. Ну що, ходімо, підрихтуємо твого маленького братичка?

- Згода! - кивнула Еллі. А потім на диво життєрадісно додала: - А сода пече?

4

Крендал приніс ключі, однак Луїс уже знайшов свій комплект. У бардачку була невелика дірка. Маленький конверт провалився крізь неї до дротів. Врешті-решт Луїс витяг його і запросив вантажників у будинок. Крендал, як і обіцяв, віддав йому запасний набір, що висів на брелоку, вкритому старими плямами. Луїс подякував і недбало вкинув ключі собі в кишеню, спостерігаючи за тим, як вантажники перетягують у дім коробки, серванти, комоди з дзеркалами і все, що було нажито за понад десять років подружнього життя. Коли глянути на свої пожитки під таким кутом, то, вирвані зі свого звичного простору, вони враз видаються дрібнішими, незначними. «Трохи мотлоху в коробках, та й по всьому», - подумав він, і враз йому стало дуже сумно: мабуть, саме це відчуття люди і звать тугою за домом.

- Видерли з корінням та пересадили, - промовив Крендал, який раптом виріс у нього за спиною. Луїс аж підскочив від несподіванки.

- Ви говорите так, начебто це відчуття вам знайоме, - відказав він.

- Якщо чесно, то ні.

Крендал запалив цигарку - шкварк! - і її кінчик яскраво блимнув у ранньому присмерку.

- Отой дім, через дорогу від вас, побудував мій батько. Він привів туди свою дружину, і в 1900 році вона народила дитину. То був я.

- Отже, вам...

- Вісімдесят три, - закінчив Крендал, і Луїс зітхнув з полегшенням, бо той не додав «усього-на-всього вісімдесят три» - мовний зворот, який Крід щиро ненавидів.

- На вигляд ви набагато молодший.

Крендал знизав плечима.

– Хай там як, а я завше мешкав тут. Вступив до війська у часи Великої війни, однак далі, ніж до Байонни, штат Нью-Джерсі, так і не доїхав. Гидотне місце. Уже тоді, у 1917-му, воно було гидотним. Я був радий просто повернутися додому. Оженився з Нормою, працював на залізниці... Роки пройшли, а ми все тут. Хоча я на життя і в Ладлоу надивився, скажу вам по правді.

Вантажник зупинився біля ганку, тримаючи пружинний матрац їхнього з Рейчел подвійного ліжка:

– А це куди, містере Крід?

– Нагору... Одну хвилинку, я зараз покажу.

Він рушив до них, потім спинився й озирнувся на Крендала.

– Ідіть, ідіть, – усміхнувся той. – А я піду гляну, як там ваше сімейство. Скажу, щоб ішли додому. Та знаєте, як важкого потягаєш, зразу в горлі пересихає. Я десь о дев'ятій сідаю в себе на ганку і випиваю пару банок пива. Коли погода гарна, люблю чекати, коли впаде темрява. Іноді Норма приєднується до мене. Приходьте, якщо забажаєте.

– Дякую, може, й завітаю, – відповів Луїс, насправді зовсім не плануючи цього робити. Наступний пункт – неофіційна і, звісно ж, безкоштовна консультація для Норми щодо артрити прямо там, на ганку. Йому сподобався Крендал, його кривий осміх, невимушена манера розмовляти, акцент янкі, який зовсім не був грубим, а, швидше, навпаки – м'яким і протяжним. «Хороший чоловік», – подумав Луїс. Та лікарі швидко стають дуже підозріливими до людей. Це дуже прикро, але з часом навіть найкращі друзі потребують поради лікаря. А з людьми старшого віку цьому кінця-краю не буде. – Та на мене сильно не сподівайтесь – у нас тут сьогодні пекельний день.

– Заходьте, коли забажаєте, і не чекайте на запрошення, – промовив Крендал, і щось у його посмішці підказувало, що старий чудово розумів хід Луїсових думок.

Крід ще з хвилю подивився на Джадсона і рушив до вантажників. Крендал ішов прямо і легко, начебто йому було лише шістдесят, а не вісімдесят з гаком. І Луїс відчув перші зародки симпатії.

До дев'ятої вантажники вже поїхали. Еллі та Гейдж, обое виснажені, позасинали у своїх нових кімнатах. Гейдж у колисці, а Еллі – на постеленому просто на підлозі матраці. Навколо неї височіли гори коробок. Там було безліч її олівців фірми «Крейола», [8 – «Crayola» – бренд художніх виробів, що належить компанії «Crayola LLC». Заснована 1885 року під назвою «Binney & Smith». Основна продукція – вошані крейдки, олівці, маркери, акварельні фарби та розмальовки. Вироби не токсичні й абсолютно безпечні для дітей.] усі або зламані, або тупі; плакати з «Вулицею Сезам»; [9 – «Вулиця Сезам» – одна з найпопулярніших у світі дитячих передач. Уперше вийшла в ефір 11 листопада 1969 року. Трансляція триває досі.] книжки з картинками, одяг і бозна-що іще. Звісно ж, Черч

був з нею: спав, видаючи якісь гуркотливі звуки. Це глухе хурчання було найближчим до муркоту з усього, на що був здатен цей котяра.

Увесь вечір Рейчел без упину гасала будинком з Гейджем на руках, по другому колу перевіряла місця, де Луїс казав вантажникам ставити меблі, і змушувала їх усе попереставляти на новий лад. Чек Луїс не загубив: він усе ще лежав у його нагрудній кишені разом з п'ятьма десятидоларовими папірцями, відкладеними на чайові. Коли вантажівка врешті спорожніла, він заплатив робітникам, кивнув у відповідь на їхні дякування, підписав квитанції й залишився стояти на ганку, спостерігаючи, як вони повертаються до свого величезного ваговоза. Крід подумав, що вони зараз зайдуть у Бенгор і пропустять по кухлю пива перед заходом сонця. Він би теж не відмовився від пива. Ця згадка повернула його до Джада Крендала.

Вони з Рейчел сиділи за кухонним столом, і він бачив темні кола під її очима.

– Ти, – сказав він. – Іди в ліжко.

– Наказ лікаря? – спитала вона, ледь усміхаючись.

– У яблучко!

– Гаразд, – промовила вона, підводячись. – Я геть розбита. Ще й Гейдж точно не дасть поспати вночі. Ти йдеш?

Луїс завагався.

– Навряд. Не зараз. Той старий через вулицю від...

– Дорогу. За містом це дорога. А якби ти був Джадсоном Крендалом, то називав би її «догога».

– Добре, через догогу від нас. Він запросив мене на пиво. Я, напевно, прийму запрошення. Я втомився, але надто заведений, щоб спати.

Рейчел усміхнулася.

– Закінчиться все тим, що ти слухатимеш голосіння Норми Крендал, де їй болить і на якому саме матраці вона спить.

Луїс засміявся, розмірковуючи, як смішно – смішно і страшно, – що з часом дружини починають читати думки своїх чоловіків.

– Він був поряд, коли ми потребували допомоги, – сказав він. – Треба ж йому якось віддячити.

– Бартерна система?

Луїс знизав плечима. Як пояснити цю свою раптову симпатію до Крендала, він не знав.

– Як тобі його дружина?

– Дуже мила, – відповіла Рейчел. – Гейдж бігом уместився їй на коліна. Я аж здивувалася – у нього був важкий день, до того ж, ти знаєш, він і за кращих обставин важко сприймає нових людей. У неї була лялька, й вона дала Еллі нею погратися.

– А як, по-твоєму, наскільки все погано з її артритом?

- Доволі погано.
- Вона у візку?
- Ні, але ходить дуже повільно... а ще руки...

Рейчел виставила свої тонкі пальці й зігнула їх у клешню.

Луїс кивнув.

- Гаразд, не засиджуйся допізна, Лу. Мене всю колотить у незнайомих будинках.
- Незнайомим він буде недовго, - відказав Луїс і поцілував її.

6

Повернувшись додому, Луїс почувався присоромленим. Ніхто не просив його оглянути Норму Крендал. Коли він перейшов через дорогу («догогу», підправив він себе, усміхаючись), господиня вже лягла спати. Розмитий силует Джада виділявся на тлі завіси на ганку. Крісло-гойдалка затишно порипувало на старому лінолеумі. Луїс постукав у двері, обладнані сіткою від комарів, і ті відчинилися з привітним гуркотом. Цигарка Крендала блимала у літній темряві, як великий світляк. По радіоприймачу трансливали гру «Ред сокс», [10 - Улюблена бейсбольна команда Стівена Кінга.] і душа Луїса Кріда сповнилася домашнього тепла.

- Док, - озвався Крендал. - Я знав, що ви си навідаєте нас.
- Сподіваюся, ви не жартували щодо пива, - відказав Луїс, заходячи в дім.
- О, щодо пива я ніколи не брешу. Той, хто бреше про пиво, наживає собі ворогів. Падайте, док. Я ще он трохи льоду взяв, про всяк випадок.

Заставлений плетеними кріслами і диванами ганок був довгим і вузьким. Луїс вмовстився в одне з крісел і здивувався, наскільки воно зручне. По його ліву руку стояв цебрик з кубиками льоду та пара пляшок пива «Чорна Марка». [11 - «Black Label» - відома марка пива.] Він узяв одну.

- Дякую, - відповів Луїс і відкрив пляшку. Перші два ковтки були для нього блаженством.
- Прошу дуже! Сподіваюся, вам буде лепсько тут.
- Амінь!
- Як захочете крекерів чи, мо', ще чого, кажіть, я збігаю. Маю ще шматок пацючиного, він от-от досягне.
- Шматок чого?
- Пацючиного сиру, [12 - Загальна назва для дешевих сирів, які зазвичай кладуть у мишоловки (наприклад, чедер).] - трохи здивувався Крендал.
- Дякую, але вистачить і пива.
- Ну що ж, тоді лади, - Крендал вдоволено відригнув.

– А дружина ваша вже лягла спати? – поцікавився Луїс, дивуючись, чому Джадсон залишив двері відчиненими.

– Еге ж. Часом вона сидить зо мнов, часом – ні.

– Артрит їй дуже дошкуляє, так?

– А хіба ж так буває, аби не дошкуляв? – запитав Крендал.

Луїс похитав головою.

– Думаю, її біль терпимий. Вона рідко скаржиться. Моя Норма – хороша бабуся, – в голосі Джада вчувалася величезна ніжність.

Трасою № 15 проторохтіла автоцистерна; така велика, що на якусь мить будинок Луїса зник з поля зору. У променях призахідного сонця на боку авто виблискував напис: «Орінко».

– І звідки тільки взялася ця клята вантажівка? – пробурмотів Луїс.

– «Орінко» квартирується біля Оррінгтона, – пояснив Крендал. – Завод хімічних добрив. Вони постійно сновигають туди-сюди. Бензовози, самоскиди. Мовчу вже про людей, які працюють у Бенгорі чи Бруері і повертаються вночі з роботи, – усіх їх сюдою несе. – Він похитав головою. – Тіко то мені й не подобається в Ладлоу. Ця бісова дорога. Спасу від неї нема. Торохтять тут і вдень, і вночі. Норма прокидається постійно. Дідько, навіть я прокидаюся, хоч і сплю без клятих задніх ніг.

Луїс, який вважав цей дивний менський краєвид зловісно спокійним, особливо після вічно галасливого Чикаго, лише кивнув.

– Нічьо, колись араби таки прикрутять усі крани, і їм зостанеться тіко африканські фіалки вздовж розділової смуги ростити, – сказав Крендал.

– Мабуть, ви маєте рацію, – Луїс підняв банку і здивовано помітив, що вона порожня.

Джад засміявся.

– Для повного щастя, док, вам тре' хильнути шше.

Луїс завагався:

– Згода, але лише одну. Бо мені ж треба повертатися.

– Наморилися ж, певно, речі тягати, га?

– Є таке, – підтвердив Луїс, і вони трохи помовчали. Запала затишна тиша. Здавалося, що вони вже дуже давно знайомі. Луїс читав про таке в книжках, але йому раніше ніколи не доводилося відчувати щось подібне.

Тепер йому було соромно за свої квапливі висновки щодо безкоштовної медичної консультації.

Гуркіт на дорозі помалу стихав, і вогні проїжджих машин миготіли, наче зорі.

– Усе ця клята дорога, – повторив Крендал задумливо, майже нечутно. Тоді він повернувся до Луїса, і дивна, майже невловима посмішка заграла на його зморшкуватих губах. Він взяв у зуби цигарку «Честерфілд» і знову

запалив сірник об ніготь великого пальця. – Пам'ятаєте стежину, що ваша доця тоді запримітила?

Луїс пригадав не одразу. Еллі звертала увагу на силу-силенну різних речей, перш ніж нарешті провалитися в сон. Та потім він згадав. Це та широка стежка, яка звивалася лісом і поза пагорбом.

– Так, пам'ятаю. Ви обіцяли щось розповісти про неї.

– Як обіцяв, то розкажучу, – відповів Крендал. – Та стежина тягнеться лісом десь на півтори милі. Місцеві діти, що мекають навколо траси № 15 та Мідл Драйв, доглядають за нею, бо часто там бувають. Вони приходять і йдуть... Тепер тут бувають значно частіше, ніж коли я сам був малим. Ти виростаєш, обираєш собі місце і прикипаєш до нього. Та здається, що вони розповідають про все одне одному, і щовесни нова зграйка дітлахів суне сюди. Вони ж і підтримують стежку в порядку ціле літо. Думаю, не всі дорослі знають про неї (тобто деякі, звісно, пам'ятають, але далеко не всі), проте діти знають точно. Закладаюся на четвертак.

– А що ж там?

– Кладовище домашніх тварин.

– Кладовище домашніх тварин, – приголомшено повторив Луїс.

– Це не так чудно, як, мо', звучить, – мовив Крендал, смокчучи цигарку і погойдуючись. – Тутечки ж дорога. Багато тварин вриваються дуба саме на ній. Здебільшого коти і собаки, та не тіко вони. Одна з тих великих вантажівок «Орінко» навіть була переїхала домашнього енота. Його тримали діти Райдерів у – дай Боже пам'ять – сімдесят третьому, а мо', й раніше. У будь-якому разі до того, як енотів і тих смердючих скунсів заборонили тримати вдома.

– Чому заборонили?

– Сказ, – відповів Крендал. – Він зараз дуже поширений у Мені. Кілька років тому на півдні штату один величезний сенбернар сказився і вбив чотирьох людей.[13 – Алюзія на роман Стівена Кінга «Куджо» (1981).] Це було ще те пекло. А все тому, що псу не робили щеплення проти сказу. Якби ті козли таки вакцинували його, то нічого б не трапилось. А енота чи скунса хоч двічі на рік голками шпигай – не допоможе. Та енот Райдерів був, як колись казали, справжня «лабонька». Він підповзав прямо до тебе – Боже мій, яким він був тлустим! – і лизав тобі обличчя, наче цуцик. Батько навіть заплатив ветеринару, щоб енота кастрували, а це ж коштувало шалених грошей!

Райдер працював у Бенггорі на «Ай-Ві-Ем».[14 – Американська електронна корпорація, найбільший світовий виробник усіх видів комп'ютерів і програмного забезпечення, один з найбільших провайдерів глобальних інформаційних мереж.] Кумедно, ті двоє хлопів, мо', вже доросли до водійських прав. Але вони переїхали в Колорадо років п'ять, а мо', й шість тому. Чи то смерть енота на них вплинула? Метті Райдер так довго плакав, що його мама злякалася і хотіла повести хлопа до лікаря. Гадаю, їм вдалося пережити травму, однак вони ніколи цього не забудуть. Коли тварину збиває машина, дитина цього не забуває.

Луїс повернувся думками до сплячої Еллі та згадав про Черча, який глухо муркотів біля ніг своєї хазяйки.

– У моєї дочки є кіт, – сказав він. – Вінстон Черчилль. Черч, як ми його називаємо.

- А коли він ходить, у нього йончики теліпають?
- Вибачте, що? - Луїс гадки не мав, про що йдеться.
- Він досі має яйця чи його вихолостили?
- Ні, його не вихолостили.

Насправді з цим були певні проблеми ще в Чикаго. Рейчел хотіла, щоб Черча кастрували, навіть записала його до ветеринара. Та Луїс усе скасував. Він досі не міг пояснити точно, чому це зробив. Звісно, нема нічого тупішого, ніж переносити почуття власної чоловічої гідності на kota своєї дочки. Та й несерйозно якось було обурюватися, що кастрація Черча потрібна лише товстий сусідці, якій, бачте, не треба буде більше щільно прикривати сміттеві бачки кришкою. Так, усе це мало сенс, але основна причина полягала в тому, що Луїс боявся зруйнувати в самому Черчі щось таке, що той цінував, і побачити повний ненависті погляд у зелених котячих очах. Врешті-решт він пояснив Рейчел, що переїзд за місто знімає проблему. А тут він зустрічає Джада Крендала, який розповідає про трасу № 15 і запитує, чи kota кастровано. Так, трохи іронії, докторе Квід, корисно для здоров'я.

- Я б вихолостив його. - Крендал загасив недопалок великим і вказівним пальцями. - Кастрований кіт і швендяє менше. Бо коли тварина шляється туди-сюди, її може спіткати лихо. І закінчить ваш кіт, як енот дітей Райдерів, кокер-спаніель Тіммі Деслера чи папужка місіс Бредлі. Машина-то його, звісно, не збила, але він усе одно здох лапками догори.

- Візьму до уваги, - зауважив Луїс.

- Тре' так зробити, - мовив Крендал і підвівся. - Ну, як вам пиво? Думаю, час сходити по шматочок старого-доброго «пана щура».

- Чудове пиво, - подякував Луїс і також підвівся. - Мені вже час: завтра великий день.

- Починаєте труди праведні в університеті?

Луїс кивнув:

- Студентів не буде ще два тижні, але ж до того часу я маю ознайомитися зі своїми обов'язками, чи не так?

- Еге ж, коли не знатимете, де які таблетки, то, мо', тріпані будете, - Крендал простягнув руку, і Луїс потиснув її, вкотре подумавши про біль у старих кістках. Джад додав: - Заходьте ще при нагоді. Хочу, аби ви познайомилися з моєю Нормою. Гадаю, ви їй сподобаєтеся.

- Обов'язково зайду, - відповів Луїс. - Було дуже приємно познайомитися з вами.

- Взаємно. Облаштуйтеся тут. Мо', навіть зостанетеся надовго.

Стежкою з кам'яною бруківкою Луїс вийшов на узбіччя дороги. Він перечекав, доки вантажівка і ще п'ять машин за нею, що рухалися в напрямку Бакспорта, проїхали.

Тоді підняв руку в короткому прощальному салюті, перетнув вулицю (дорогу, нагадав він собі, дорогу) і зайшов до нового дому.

Усередині було тихо й віяло сном. Здавалося, що Еллі зовсім не ворушилася, а Гейдж спав у колісці у своїй улюбленій позі: розпластавшись на спині неподалік від пляшечки. Луїс зупинився подивитися на сина. Раптом його серце сповнилося такої любові до дитини, що, здавалося, в ній чаїлася небезпека. Він пояснював це сумом за домівкою, за чиказькими місцями та обличчями, яких більше нема поруч. Тепер їх розділяло стільки миль, що вони неначе перестали існувати. Усе змінюється значно швидше, ніж раніше... Раніше, коли ти обирав собі місце і прикипав до нього. Була в цьому частка істини.

Він підійшов до сина. Оскільки його ніхто не бачив, навіть Рейчел, поцілував свої пальці і провів ними по щоці малого, просунувши руку крізь пруті ліжечка.

Гейдж чмихнув і перевернувся на інший бік.

– Спи спокійно, синку, – промовив Луїс.

Він швиденько роздягнувся і вмовився на свій бік ліжка, яке наразі складалося лише з двох матраців на підлозі. Денна напруга поступово минала. Рейчел не ворушилася. Скупчення розкритих коробок нагадувало фантасмагоричне громаддя.

Перш ніж заснути, Луїс зіп'явся на лікоть і визирнув у вікно. Їхня кімната розташовувалася у передній частині будинку, а вікна виходили якраз на дім Крендала. Було надто темно, щоб розгледіти обриси, однак чітко виднівся вогник цигарки. «Досі там», – подумав Луїс. Він ще довго може так просидіти: старі сплять дуже сторожко. Мабуть, вони завжди на варті.

Але на варті чого?

З цими думками Луїс і провалився в сон. Йому снилося, що він у парку «Світу Діснея» і керує сліпучо-білою вантажівкою з намальованим на ній червоним хрестом. Гейдж сидів поруч, і було йому щонайменше років десять. Черч примостився на торпеді[15 – Приладова дошка.] і роздивлявся своїми зеленими очима Луїса, Мейн-стріт біля вокзалу 1890-х років та Міккі Мауса, який потискав руки зграйці дітлахів. Їхні тоненькі довірливі рученята губилися в блиску його білих рукавичок.

7

Наступні два тижні родина була дуже заклопотана. Мало-помалу Луїс почав втягуватися в нову роботу (наскільки це було можливо, поки університет не заповнили десять тисяч студентів, серед яких було багато хворих на венеричні хвороби, безліч нариків і алконавтів, зациклених на оцінках задохликів чи тих, хто сумує за вперше так надовго покинутою домівкою. З дюжину дівчат, переважно анорексичок. Звісно, коли всі вони одночасно зайдуть у кампус, роботи буде більше). І поки Луїс призвичаювався до посади голови медичної служби Університету штату Мен, Рейчел облаштовувалася в новому помешканні.

Гейдж, постійно набиваючи гулі й синці, звивав до нового середовища; певний час у нього страшенно збився графік сну, але вже до середини другого тижня він почав засинати вчасно. Тільки Еллі, яка скоро мала піти в нову школу, була дуже збудженою і заводилася з півоберту. У неї з'явилася звичка то довго трястися від реготу, то впадати в майже

менопаузальну депресію, то злитися через випадково кинуте слово. Рейчел казала, що Еллі заспокоїться, тільки-но побачить, що школа не таке вже й пекельне місце, як вона собі науявляла, і Луїс гадав, що вона мала рацію. Більшість же часу Еллі була тим, ким і завжди, – сонечком.

Одна-дві банки вечірнього пива з Джадом Крендалом стали чимось на кшталт звички. Відтоді як Гейдж почав нормально спати, Луїс раз на пару днів приходив з власною упаковкою пива. Він познайомився з Нормою Крендал, милою, приємною жінкою з ревматоїдним артритом – з тим мерзотним ревматоїдним артритом, що вбиває безліч старих, які в усьому іншому цілком здорові. Але Норма Крендал абсолютно спокійно ставилася до своєї хвороби. Вона не здається болю, білого прапора не буде. Хай хвороба дістане її, якщо зможе! Луїс думав, що вона має ще п'ять-сім років, перш ніж помре у жакливіх корчах. Всупереч власним правилам, він сам зголосився оглянути її, перевірів приписи її лікаря і дійшов висновку в їх доцільності. Його охопило ниचे розчарування, бо він не міг більше нічого зробити для неї, та лікар Вейбрайд контролював усе, що могло статися з Нормою Крендал. Звісно, можливе і раптове одужання, але на нього не варто розраховувати. Ти вчишся приймати речі такими, як вони є, інакше писатимеш листи додому із маленької камери з м'якими стінами.

Рейчел сподобалася Норма, і вони скріпили свою дружбу, обмінявшись – як хлопчики бейсбольними картками – всіма своїми рецептами, починаючи з Норминою яблучного пирога і закінчуючи бефстроганов Рейчел.

Норма подружилася з обома Крідовими дітьми, особливо з Еллі, яка, за її словами, мала «класичну вроду». «Принаймні, – зауважив Луїс Рейчел у ліжку тої ночі, – вона не сказала, що з неї виросте "лабонька енотик"».

Рейчел від реготу аж пукнула мимоволі. Після чого вони разом сміялися так довго і голосно, що розбудили Гейджа в сусідній кімнаті.

Настав перший день школи. Луїс, який уже добре контролював роботу лазарету і медпунктів, влаштував собі вихідний. (До того ж лазарет був зовсім порожнім. Останній пацієнт, студент, який зламав ногу на сходах до студентської профспілки, виписався ще тиждень тому.) Він стояв на ганку біля Рейчел, яка тримала на руках Гейджа, коли великий жовтий автобус вайлувато повернув з траси і зупинився перед їхнім будинком. Передні двері розчахнулися, і в тепле вересневе повітря вилилися дитячі верески і лемент.

Еллі кинула через плече дивний, страдницький погляд на батьків, ніби благаючи їх спинити цей болісний процес, але, ймовірно, те, що вона побачила в їхніх обличчях, переконало малу, що час вийшов і все, що потягне за собою цей перший день, таке ж неминуче, як і прогресування артриту в Норми Крендал. Дівчинка відвернулася й увійшла в автобус. Двері з драконячим хрипом зачинилися. Автобус від'їхав. Рейчел заридала.

– Заради Бога, годі, – попрохав Луїс. Сам він не плакав. Але дуже вже хотів. – Це ж лише на півдня.

– Півдня – це вже погано! – залементувала Рейчел і заплакала ще дужче. Луїс обійняв її, і Гейдж для зручності оповив руками шиї батьків. Коли Рейчел плакала, Гейдж зазвичай заходився також. Але не цього разу. «Тепер наша увага буде тільки для нього, – подумав Луїс. – І, чорт забирай, він це чудово розуміє».

Вони з тривогою чекали на повернення Еллі. Пили багато кави, обговорюючи, як може пройти її перший день. Луїс пішов у задню кімнату, яка мала стати його кабінетом, і не робив нічого корисного, окрім як ліниво перекладав папірці. Рейчел абсурдно рано почала готувати обід.

Коли о чверть на одинадцяту задзвонив телефон, Рейчел кинулася до нього і видихнула в трубку: «Алло!», перш ніж пролунав другий дзвінок. Луїс застиг у коридорі між своїм кабінетом і кухнею, цілком певний того, що це вчитель Еллі вирішив повідомити їм – Еллі не справляється. Шлунок громадської освіти не зміг перетравити її, тож просто виплюнув. Але це була всього-на-всього Норма Крендал, яка дзвонила розповісти, що Джад щойно зібрав останню кукурудзу і вони можуть прийти набрати трохи собі. Луїс узяв сумку і перетнув дорогу, а тоді насварив Джада за те, що той не покликав його на допомогу.

– Усе'дно ця кукурудза ні гівна не варта, – відповів Джуд.

– Будеш так говорити, коли я піду, – кинула Норма. Вона вийшла на ганок з холодним чаєм, старовинною версією кока-коли, на таці.

– Пробач, моя голубко. Мені соромно.

– Повірте, йому ніц не шкода, – промовила Норма до Луїса і сіла, скривившись від болю.

– Бачив, як Еллі сідає в автобус, – сказав Джад, запалюючи «Честерфілд».

– З нею все буде гаразд, – додала Норма. – З дітьми майже завжди все гаразд!

«Майже», – подумав Луїс похмуро.

Та з Еллі і справді все було гаразд. Вона повернулася додому опівдні, радісна й усміхнена, її блакитна парадна сукня дзвоником граційно коливалася над здертими гомілками. (З'явилася нова подряпина на коліні, яка перевершувала попередні.) В руках у неї був малюнок чи то двох дітей, чи то двох ходячих кранів, шнурок на одній з тufель розв'язався, а стрічка з волосся кудись зникла.

– Ми співали про Старого Макдональда! [16 – «Old Macdonald had a farm» – популярна дитяча пісенька, яка допомагає дітям вивчити звуки тварин. Перший запис було зроблено 1927 року. Найбільшій популярності пісня набула у виконанні «короля рок-н-ролу» Елвіса Преслі.] – закричала вона. – Мамо! Тату! Ми співали про Старого Макдональда. Та ж пісня, що і в моїй попередній школі!

Рейчел глянула на Луїса, що сидів біля вікна з Гейджем на колінах. Малюк майже заснув. Щось сумне промайнуло в її погляді, і, хоч вона швидко відвела очі, Луїс відчув страшенну паніку. «Ми справді старіємо, – подумалось йому. – Це цілковита правда! Ніхто не робитиме для нас винятків. Тепер у неї своя дорога... а в нас своя».

Вона намагалася і розказати про місіс Берріман, і показати свій малюнок, і похвалитися новою подряпиною – все одночасно. Черч крутився в неї під ногами й гучно муркотів. Еллі тільки дивом через нього не перечепилася.

– Тсс, – сказав Луїс і поцілував її. А Гейдж, зневаживши загальне збудження, заснув. – Я тільки вкладки малого спати, і ти мені все-все розкажеш.

Він піднявся з Гейджем нагору, пройшов під теплими косими променями вересневого сонця. А коли вже дістався до сходового майданчика, його охопило таке передчуття жакливої майбутньої п'їтьми, що він, весь схолонувши, спинився і здивовано роззирнувся, шукаючи причини. Він

міцніше обійняв малюка, притиснув до себе, і Гейдж, відчувши дискомфорт, заворушився. Враз на руці та спині Луїса повстали сироти.

– Що сталося? – спитав він себе, збентежений і наляканий. Серце гупало як скажене, шкіра на голові стала крижаною, і раптом здалося, що її надто мало, аби вкрити весь череп. Він відчував, як під повіками бушують хвилі адреналіну. Він знав: очі справді можуть вилізти з орбіт, якщо людина переживає нереальний страх. У таких випадках не просто розширюються зіниці, а самі очні яблука вибувають – зростає кров'яний, а з ним і гідростатичний тиск внутрішньочерепної рідини. Що це, в біса, було? Привиди? Боже, він справді відчув, як щось ковзнуло повз нього в цьому коридорі. Щось, що він майже зміг побачити.

Знизу сітчасті двері гучно вдарились об одвірок.

Луїс підскочив, ледь не закричавши, а потім засміявся. Це була просто «холодна кишень», як її іноді називають психологи. Часом ти в неї потрапляєш – не більше і не менше. Раптова паніка. Таке просто трапляється. Що сказав Скрудж привида Джейкоба Марлі? «Можливо, ви лише недосмажена картоплина? Може, ви з'явилися не з царства духів, а з духовки».[17 – Неточна цитата з «Різдвяної історії» Чарльза Діккенса.] І з точки зору психології та фізіології, це було логічніше, ніж думав Чарльз Діккенс. Духів не існує, принаймні Луїс їх ніколи не бачив. За свою професійну кар'єру він спостерігав з пару дюжин смертей, та ні разу не стикався з «виходом душі».

Він заніс Гейджа в кімнату й поклав у ліжечко. А коли вкривав сина ковдрочкою, поза шкірою на спині знову побігли сироти й раптом згадалася «виставкова зала» дядька Карла. Там не було ні машин, ні надсучасних телевізорів, ні пральних машин зі скляними дверцятами, щоб ви могли спостерігати за священнодійством. Тільки труни з піднятими віками і лампами, турботливо встановленими над кожною з них. Брат його батька був гробарем.

Милостивий Боже, звідки всі ці жахи? Хай вони зникнуть. Знищ їх!

Він чмокнув сина і пішов униз слухати, як Еллі розповідатиме про свій день у школі.

8

Цієї суботи, коли Еллі завершила свій перший навчальний тиждень у школі, а студенти коледжу тільки-но повернулися до кампусу, Джад Крендал перейшов через дорогу і рушив до Квідів, які влаштувалися на галявині. Еллі злізла з велосипеда й пила склянку холодного чаю. Гейдж повзав у траві, вивчаючи жуків. Кількох він навіть з'їв: малюк не надто ретельно добирав собі джерела протеїну.

– Джаде, – мовив Луїс, підіймаючись. – Дозвольте запропонувати вам стілець!

– Та не, не тре'.

Старий був вбраний у джинси, робочу теніску та зелені черевики. Він подивився на Еллі.

– Еллі, тобі досі цікаво, куди веде та стежка?

– Так! – вигукнула Еллі й аж підскочила. Її очі сяяли. – У школі Джордж Бак сказав мені, що там кладовище домашніх тварин. Я розповіла про це матусі, але вона казала почекати на вас, бо тільки ви знаєте дорогу.

– Є таке, – відповів Джад. – Якщо твої батьки не мають ніц проти, ходім пошпацитуєм трішки. Але тобі знадобиться пара міцних черевиків. Там земля буває грузькою.

Еллі шмигнула в дім.

Джад дивився на неї з веселою приязню.

– Мо', тобі теж хотілося б сходити з нами, Луїсе?

– Хотілось би, – Луїс глянув на Рейчел: – Хочеш пройтися, любя?

– А що ж робити з Гейджем? Як я чула, там іти цілу милю.

– Я посаджу його в рюкзак-кенгуру.

Рейчел засміялася:

– Несіть його самі, містере!

Вони рушили за десять хвилин. Усі, крім Гейджа, були в міцних черевиках. Малий сидів у рюкзаку і лупато роздивлявся світ з-за плеча Луїса. А Еллі випереджала всю процесію, полюючи на метеликів і зриваючи квіти.

Трава на задньому дворі була мало не по пояс заввишки. Та й буйним цвітом ріс золотарник – незмінний гість осінніх днів. Однак того дня в повітрі ще не було осені; сонце досі було серпневим, хоча календарне літо й скінчилося два тижні тому. Доки вони дійшли до вершини першого пагорба, рухаючись уперед крутою стежиною, Луїс уже встиг добряче спітніти.

Джад зупинився. Спершу Луїс подумав, що старий просто захотів перевести подих, та потім побачив мальовничий краєвид, що розкинувся за ним.

– Гарно тут, – мовив дідуган, кладучи до рота стеблину тимофіївки. І Луїсу здалося, що тієї миті йому відкрилася квінтесенція новоанглійської стриманості.

– Тут неймовірно! – вигукнула Рейчел і накинулася на Луїса ледь не зі звинуваченнями: – Чому ж ти ніколи не розповідав мені про це?

– Бо не знав, що тут так красиво, – трохи присоромлено відповів той. Вони досі перебували на власній території. Просто до того дня у нього не було часу залізти на пагорб за будинком.

Еллі вже була далеко попереду. Тепер вона повернулася, також здивовано витріщаючись на всіх. Черч крутився біля її ніг.

Пагорб не був високим, але й цього виявилось цілком достатньо. На сході густі ліси перекривали будь-який огляд, та на заході долина видавалася золотим сном пізнього літа. Усюди панували оповиті серпанком непорушність і тиша. Не видко було навіть автоцистерни «Орінко», здатної збудити цей благословенний спокій.

Вони бачили перед собою долину ріки Пенобскот, якою лісоруби колись сплавляли дерево з півночі до Бенгора і Деррі. Та зараз компанія перебувала трішки південніше Бенгора і значно північніше Деррі. Ріка,

немовби занурена в глибокий сон, плавно й широко несла свої води. Удалині Луїс міг розгледіти обриси Гемпдона та Вінтерпорта і уявляв, як до самого Бакспорта вздовж ріки в'ється чорною гадюкою траса № 15. Вони дивилися на водну гладінь, на розкішне вбрання дерев, на поля і дороги. Гострий шпиль баптистської церкви в Ладлоу пронизував густе шатро в'язового листа, а справа виднілася школа Еллі, що застигла у своїй цегляній непорушності. У високості білі хмари повільно пливли до небокраю кольору вицвілих джинсів. А навкруги розляглися осінні поля – рудуваті, спрацьовані за літо, послулі, але не мертві.

– Неймовірно – це саме те слово, – врешті промовив Луїс.

– У старі часи це місце називалося Оглядовим Пагорбом, – зазначив Джад. Він засунув цигарку до рота, але не запалив її. – Дехто й досі так його зве, та молодняк повиїжджав до міста, тож цей пагорб майже забутий. Гадаю, мало хто йде тепер сюди. Звісно, багато речей ви не побачите, бо пагорб невисокий. І все ж погляньте, – він мовчки показав рукою на краєвид.

– Так, ми бачимо все, – тихо сказала Рейчел, і в її голосі чувся благоговійний трепет. Тоді вона звернулася до Луїса: – І це все належить тільки нам?

І, перш ніж Луїс встиг розкрити рота, Джад відповів:

– І вам це теж належить, так.

Луїс вловив тонку різницю між їхніми словами.

У лісі було градусів на вісім-десять прохолодніше. Стежина, досі широка і місцями прикрашена квітами в горщиках або кавових банках (переважно зів'ялими), тепер була встелена килимом з сухих соснових голок.

Вони пройшли вже з чверть милі вниз по схилу, коли Джад раптом покликав Еллі до себе.

– То є ловка прогулянка для маленької дівчинки, – лагідно промовив він. – Але пообіцяй своїм мамці і татку, що ніколи не сходитимеш зі стежини.

– Обіцяю, – урочисто відповіла Еллі. – А чому?

Джад зиркнув на Луїса, який спинився перепочити. Чоловік ніс на спині Гейджа, а це було нелегко навіть у затінку старих сосен.

– Ти знаєш, де ти? – запитав старий у Луїса.

Луїс пропонував варіанти: Ладлоу, північ Ладлоу, за своїм будинком, між трасою № 15 і Мідл Драйв. Однак Джад відхилив усі відповіді, тож Луїс лише розгублено похитав головою.

Джад вказав на обшир за спиною:

– Там багато чого мо'на знайти. Ця стежина веде в глибину лісів миль на п'ятдесят, а то й більше. Вважається, що це ліс Північного Ладлоу, однак він тягнеться аж до Оррінгтона, а потім і до Рокфорда. Він межує з державними угіддями, тими, що індіанці хочуть назад. Я казав, пам'ятаєш? То дивно, мо', буде звучати, та ваш затишний будиночок біля дороги, з телефоном, електрикою і кабельним телебаченням, стоїть на межі цивілізації. – Він знову глянув на дівчинку. – Я це все кажу, Еллі, щоб ти не забігала глибоко в ліс. Як згубиш стежку, не вернеш назад.

– Не буду, містере Крендал, – Еллі здавалася враженою, навіть зачарованою, але аж ніяк не наляканою. Однак Рейчел дивилася на Джада стривожено, і сам Луїс трохи захвилювався. Мабуть, то був інстинктивний страх перед лісом, притаманний мешканцям міст. Востаннє Луїс тримав компас у руках років із двадцять тому, ще коли був бойскаут. А спогади про те, як знайти шлях за Полярною зорею чи з якого боку має рости на деревах мох, були такими ж туманними, як і техніка в'язання морських вузлів.

Джад глянув на них і ледь помітно усміхнувся:

– Та ніхто тут не губився від 1934-го. З місцевих точно. Хіба що Вілл Джепсон було си згубив, та й то не велика втрата. Він – найбільший пияка по цей бік Бакспорта – після Стенні Бучарда, звісно ж.

– Ви сказали, ніхто з місцевих, – зазначила Рейчел напружено. Луїсу здавалося, що він може прочитати її думки: «Ми не місцеві. Поки що ні».

Джад задумався на хвилю і кивнув.

– Раз на два-три роки якісь туристи збиваються з дороги, бо самовпевнено думають, що то тяжко – згубитися за пару кроків від головної дороги. Але всі потім все одно знаходяться. Не бійтеся, місіс.

– А лосі тут водяться? – настрахано допитувалась Рейчел, а Луїс усміхнувся: коли Рейчел хочеться злякатися, вона обов'язково знайде причину.

– Ну, лосі трапляються. Однак вони вас не зачеплять, Рейчел. Під час шлюбного сезону вони можуть бути трохи причмелені, але зазвичай людьми не цікавляться. Єдині, кого на дух не переносять лосі й після злучки, – то мешканці Массачусетсу. Гадки не маю чому, але тако е, – Луїс думав, що старий жартує, однак Джад здавався цілком серйозним.

– Злучка? – поцікавилась Еллі.

– Це пусте, – відказала Рейчел і ближче підійшла до Луїса. – Еллі, я не хочу, щоб ти тут ходила сама, без дорослих.

Джад помітно збентежився.

– Я не х'тів лякати ні вас, ні вашу доню, Рейчел. У цих лісах нема чо' страшитися. То файна стежина. Тіко весною тут купа комашні. Ну й багнисто трохи. Хіба що у п'ятдесят третьому, коли було найсухіше літо на моїй пам'яті, грязюка не так чвакала. Дідько, тут не росте навіть отруйний плющ чи там дуби отруйні, котрих, між іншим, на шкільному подвір'ї вдосталь. Тож, Еллі, коли не хочеш тижнів зо три приймати крохмалеві ванни, ліпше тримайся від них подалі.

Еллі прикрила рота долонею і захихотіла.

– Це хороша дорога, – переконливо мовив Джад до Рейчел, яка, вочевидь, і досі сумнівалася. – Закладаюся, навіть Гейдж може тут гуляти. Я ж казав вам, місцеві діти табунами сюди ходять. Вони ж і підтримують лад. Ніхто їх не просить про це: вони самі. Не хочу ховати того від Еллі, – він нахилився до дівчинки і підморгнув їй: – Еллі, це стосується багато чого в житті. Ти тримаєшся своєї стежини, і все гаразд. А варто з неї зійти – і ти вже вскочиш у халепку. Варто згубитися, і за тя' вже собак пошлють.

Вони рушили далі. У Луїса вже сильно ломило спину через малого, який там сидів. Час від часу Гейдж хапався за батькове волосся й активно

висмикував його жмутками. Або ж бадьоро гупав його по нирках. Ще й комарі постійно крутилися біля обличчя і шиї та нестерпно гули.

Стежина вилася вниз, петляючи поміж старими ялинами, проривалася крізь колючі зарості ожини та густі чагарники. Далі довелося брести якоюсь тванню, і Луїсові черевики хлюпали по багнюці та стоячій воді. А в одному місці їм довелося переходити болотисту місцину, перескакуючи з купини на купину. Це було найгірше. Тут стежка знову пішла вгору і дерева нагадали про себе. Здавалося, що Гейдж якимось магічним чином набрав із десять фунтів, [18 - 10 фунтів ~ 4,54 кг.] а температура повітря підвищилася на десять градусів. Піт заливав Луїсові обличчя.

– Як ти, любий? – запитала Рейчел. – Хочеш, я понесу його трохи?

– Ні, все гаразд, – відповів Луїс. І це справді було так, хоч серце й гупало, як скажене, у нього в грудях. Ну звісно, він же більше звик призначати фізичні вправи, а не виконувати їх.

Джад ішов поруч з Еллі. Її жовтогарячі штани та червона блузка яскравими плямами виділялися на тлі тінистого темно-зеленого мороку.

– Лу, як ти думаєш, він точно знає, куди йде? – прошепотіла Рейчел низьким, трохи стурбованим голосом.

– Точно.

Джад бадьоро гукнув їм через плече:

– Майже прийшли... Тримаєшся, Луїсе?

«Боже мій! – подумав Луїс. – Старому за вісімдесят, а він же і не спітнів навіть!»

– Усе гаразд, – відказав Луїс трохи роздратовано. Гордість змушувала його відповідати саме так, навіть якби прямо зараз він упав з інфарктом. Він усміхнувся, підтягнув лямки рюкзака і рушив далі.

Вони піднялися на другий пагорб, і стежина заглибилася в чагарі у людський зріст заввишки. Вона звузилася, і Луїс побачив, як Джад і Еллі проходять під аркою, збитою зі старих, поточених зливами дощочок. На них ледь-ледь виднівся чорний напис:

КЛАДВИЩЕ ДОМАЖНІХ ТВАРИН

Луїс і Рейчел обмінялися здивованими поглядами і пройшли під аркою. Вони підсвідомо взяли за руки, неначе прийшли сюди одружуватися.

І вдруге за цей ранок Луїс був безмежно здивований.

Тут не було килима з голок. Вони опинилися в ідеально рівному колі скошеної трави до сорока футів у діаметрі. З трьох боків його оточував густий підлісок, а з четвертого – бурелом. То була велика кучугура повалених дерев, моторошна й загрозлива водночас. «Той, хто наважиться продертися або перелізти через неї, мав би натягнути залізний суспензорій [19 – Спеціальна підтримувальна пов'язка для мошонки у вигляді мішечка. Застосовують при деяких захворюваннях мошонки, а також при спортивних вправах та верховій їзді.],» – спало Луїсові на думку. Галявина рясніла надгробками, зробленими, вочевидь, самими дітьми з усього, що вони могли десь роздобути, – дощок від ящиків, будівельного сміття, розплющених бляшанок. Посеред галявини, обрамленої непрохідними

чагарниками, де кожне деревце вперто боролось за крихти сонячного світла, ці дрібні та незграбні витвори дитячих рук вражали неймовірною гармонійністю. Лісові декорації сповнилися сакральної глибини, та не християнської, а язичницької.

- Тут мило, - мовила Рейчел не дуже широко.

- Вау! - вигукнула Еллі.

Луїс опустил Гейджа на землю і випустив його з рюкзака-кенгуру, щоб трохи поповзав навколо. Чоловік зітхнув з полегшенням.

Еллі бігала від одного пам'ятника до іншого, і кожен з них викликав у дівчинки захоплені вигуки. Луїс супроводжував її, доки Рейчел наглядала за малюком. Джад сів по-турецьки, обпершись спиною об кам'яну брилу, і запалив цигарку.

Луїс помітив, що це місце не просто здавалося впорядкованим: пам'ятники були встановлені нерівними концентричними колами.

На одній з дощочок повідомлялося: «КІТ ПОЛЯ». Почерк був дитячим, але старанним. «ВІН БУВ СЛУХНЯНЕМ». І нижче: 1971-1974. Трохи далі, в зовнішньому колі, вони натрапили на шматок сланцю. На ньому виднівся доволі вицвілий, але все ще розбірливий червоний напис: «БІФФЕР». А нижче - маленька спроба поетичної епітафії:

БІФФЕР, БІФФЕР, ШВИДКИЙ, ЯК ВІТЕР.

ЯК БУВ ЖИВИМ, МИ ГРАЛИСЬ З НИМ.

- Біффер - це кокер-спаніель Деслерів, - пояснив Джад. Кінчиком черевика він вирив у землі ямку і затоптав туди попел від цигарки. - Збило сміттевозом минулого року. Ото тамо ще є віршик?

- Є, - підтвердив Луїс.

Деякі могили були прикрашені квітами - подекуди свіжими, та частіше зів'ялими. Траплялося багато і зовсім розбитих. Написи, зроблені фарбами чи олівцями, в більшості випадків були малорозбірливими. На інших геть не було позначок, і Луїс здогадався, що там писали крейдою або вугіллям.

- Мамо! - гукнула Еллі. - Тут золота рибка! Іди подивися!

- Уже йду, - озвалась Рейчел.

Луїс глянув на дружину: вона самотньо стояла поза зовнішнім колом і виглядала розгубленою, як ніколи. «Їй сумно навіть тут», - подумав Луїс. Вона ніколи не вміла спокійно ставитися до проявів смерті (якщо взагалі хто-небудь вміє). Це, мабуть, через її сестру, яка померла дуже молодою. Ще на зорі подружнього життя Луїс навчився оминати цю тему, щоб не ятрити незагоєні рани. Сестру звали Зельда, і вона померла від менінгіту спинного мозку. Хвороба вбивала її пекельно довго; була болючою і бридкою. А Рейчел тоді була у віці, коли такі речі особливо вражають. От якби вона нарешті наважилася забути той жах.

Луїс підморгнув дружині, і та вдячно всміхнулася у відповідь.

Крід роззирнувся: вони стояли на залитій світлом галявині. «Мабуть, саме завдяки сонцю трава тут така розкішна», - подумав Луїс. Однак треба ж

було ще постійно доглядати за нею, поливати. Тобто діти на своїх маленьких спинках притягували сюди банки з водою або ж навіть індіанські насоси, [20 – Фірмова назва ранцевого вогнегасника з ручним насосом.] куди важчі за Гейджа. Він вкотре здивувався тому, як довго тутешні діти тримаються за це місце. Стосовно його власних дитячих захоплень, та й захоплень Еллі, то вони загоралися, як бенгальський вогник, – швидко спалахували, яскраво горіли... і миттєво згасали.

Ближче до центру кладовища могили ставали все старішими; було дедалі складніше розшифровувати написи на надгробках, але ті, які ще вдавалося прочитати, все глибше занурювали в минуле. Тут лежала «ТРИКСІ. ВБИТА НА ТРАСІ 15 ВЕРИССНЯ 1968». Там же був уламок дошки, глибоко встромлений у землю. Постійні заморозки та відлиги дуже пошкодили його і скособочили, однак Луїс розібрав напис: «НА ПАМ'ЯТЬ ПРО МАРТУ, НАШУ КРОЛИЦЮ, ЯКА ПОМИРЛА 1 БЕРЕЗНЯ 1965». А в наступному ряду були «ПАТТОН (НАШ! НАЙКРАЩИЙ! ПЕС!)» [21 – Пса було названо на честь Джорджа Сміта Паттона-молодшого (1885–1945), командувача Третьої армії США під час Другої світової війни. Його бойове прізвисько – Кров і Кишки. Німецький генерал-фельдмаршал Герд фон Рундштедт казав про нього: «Паттон. Він був вашим найкращим».], померлий 1958, та «ПОЛІНЕЗІЯ» (це, мабуть, папуга, якщо Луїс нічого не наплутав з лікарем Дулітлом [22 – Головний персонаж серії дитячих книжок Г'ю Лофтінга. Відома книга Корнія Чуковського «Лікар Айболить», за словами самого автора, була багато в чому скопійована з повістей про лікаря Дулітла.]), яка востаннє пропищала своє «Поллі хоче крекер» у 1953-му. В наступних двох рядах годі було щось розібрати, а далі, все ще далеко від центру кладовища, трапився піщаник, на якому було незграбно викарбувано: «ХАННА НАЙКРАЩА У СВІТІ СОБАКА 1929–1939». Через м'якість піщаника напис не був тривким і поступово втрачав обриси. Однак Луїсу навіть складно було уявити, скільки ж годин якась дитина провела тут, шкрябаючи ці сім слів на камені. Його приголомшила міра вираження любові та горя; та таке навіть дорослі не завжди роблять для своїх батьків чи дітей, якщо ті помирають молодими!

– Гляньте, як давно це було! – мовив Луїс до Джада, котрий підійшов до нього.

Джад кивнув:

– Ходи сюди, Луїсе! Я щось тобі покажу.

Вони зайшли в третій від центру ряд. Концентричний візерунок, який видавався непомітним у зовнішніх рядах, тут постав у всій своїй геометричній чіткості. Джад зупинився перед маленьким шматочком сланцю, який упав на землю. Старий обережно став на коліна і встановив його на місце.

– Колись тут були слова, – розповів Джад. – Я сам їх викарбував, однак сьогодні від них нічого не залилося. Тут я поховав свого першого цуцика. Спота. Він помер від старості в 1914-му, якраз коли ото почалася Велика Війна.

Вражений думкою, що це кладовище для тварин може бути значно старшим за людські цвинтарі, Луїс дійшов до центру і взявся розглядати написи. Їх неможливо було прочитати, та й багато з них уже зникли під землею. Трава повністю вкрила одну могилу, і, коли чоловік спробував відгорнути зелений килим, з надр землі долинуло тихе шарудіння – невдоволення його втручанням. Сліпі жуки кинулися навікача з розчищеної ділянки. Раптом Луїсові стало зимно від думки: «Це ж як Бут-Хілл, [23 – Загальна назва для будь-якого цвинтаря, притаманна Заходу США. У XIX столітті назва

використовувалася для цвинтарів, де були поховані померлі насильницькою смертю.] тільки для тварин! Ой, не подобається мені це».

– А коли все почалося?

– Ой Божечки, я то не знаю, – відповів Джад і сховав руки в кишені. – Коли Спот помер, це місце вже існувало. В ті часи в мене була купа друзів. Вони ж і допомогли мені викопати могилу Спотові. А копати тут ой як тяжко – земелька кам'яниста, туга. Її складно гортати. Та я тоже їм помагав, – вів далі старий, показуючи вбік мозолистим пальцем: – Оно там, як не хиблю, лежить пес Піта Лавассера, а там – трое кошенят Елбіона Гроутлі, поховані в одному ряду. Старий Фрітчі тримав спортивних голубів. Коли одного з них піймав пес, Ел Гроутлі, Карл Хеннен та я поховали птаха тут. – Він змовк на хвилю і задумався: – Знаєте, а я останній лишився. Вони всі померли, мої кумпелі. Усі пішли за межу.

Луїс нічого не відповів, лише мовчки дивився на могили домашніх тварин, не витягуючи руки з кишень.

– Кам'яниста земля, – повторив Джад. – Тут рости нічого не годне, лишається тіко трупаки копати.

Неподалік заскільки Гейдж. Рейчел взяла його на руки і посадила собі на коліна.

– Він зголоднів, – мовила вона. – Лу, гадаю, нам час додому.

«Ну будь ласка», – благали її очі.

– Згода, – відповів чоловік. Він знову надів рюкзак-кенгуру й обернувся, щоб Рейчел могла посадити туди малого. – Еллі! Еллі, де ти?

– Вона он там, – сказала Рейчел і показала на бурелом. Дівчинка лазила там, немов то була драбинка на шкільному спортивному майданчику.

– Сонечку, злізай звідти! – стривожено гукнув Джад. – Твоя ніжка потрапить не в ту дірку, дерева зрушаться і зламають тобі нозу.

Еллі зіскочила вниз.

– Ай! – зойкнула вона і підійшла до них, розтираючи стегно. Вона не подряпалася, однак якась мертва гілляка таки порвала їй штанці.

– Бач, що я казав, – мовив Джад, куйовдячи їй волосся. – Навіть той, хто знається на лісі, краще оминатиме такі буреломи, а не перелазитиме через них. Дерев, звалених в купу, стають злими. Вони б покусали тебе, якби могли.

– Справді?

– Саме так. Глянь, як вони звалені. Якщо ступиш на якесь підступне дерево, то вся купа посипеться.

Еллі підвела очі на Луїса:

– Це правда, татку?

– Думаю, так, сонечку.

– Фу! – Еллі озирнулася на бурелом і вигукнула: – Ви порвали мої штанці, бридкі дерева!

Усі трое дорослих розсміялися. Тільки бурелом не сміявся: він мовчки вибілювався на сонці, як і десятки років до цього. Луїсу він видавався схожим на скам'янілий кістяк якогось давно загиблого чудовиська, вбитого добрим і шляхетним лицарем. Кістки дракона, покинуті тут, у велетенському могильнику.

Йому спало на думку, що надто вже зручно розташувався бурелом: якраз на межі між кладовищем домашніх тварин і лісовими нетрями, які Джад назвав індіанськими лісами. Ця випадковість видавалася надто спланованою, надто бездоганною, щоб бути витвором природи. Це... І раптом Гейдж схопив його за вухо і крутонув, весело мугикаючи. Луїс забув і про бурелом, і про ліси за кладовищем – час було повертатися додому.

9

Еллі прийшла до батька наступного дня. Щось дуже турбувало її. Луїс працював над моделлю у своєму кабінеті. «Ролс-Ройс Срібний привид» 1917 року – 680 деталей, понад 50 рухомих частин. Модель була майже готова, і Луїс уже уявляв собі людину в уніформі водія, прямого нащадка візників з дев'ятнадцятого століття, яка поважно сиділа б за кермом.

Він шаленів від таких моделей з десяти років, почавши зі «Спада XIII»[24 – Французький біплан часів Першої світової війни.] Першої світової війни, який подарував йому дядько Карл. Крід зібрав майже всі аероплани «Ревел»[25 – Американська компанія – виробник пластикових міні-моделей. Заснована Луїсом Х. Глазером 1943 року, на сьогодні є світовим лідером у виробництві збірних моделей.] і до двадцяти років перейшов до складніших і більших моделей. Пройшов він і стадію вітрильників у пляшках, стадію воєнної техніки, а був навіть період, коли він робив репліки вогнепальної зброї, такі реалістичні, що важко було повірити, що вони не вистрелять, коли ти натиснеш на спусковий гачок, – кольти, вінчестери, люгери, навіть «Бантлайн спеціал».[26 – Легендарний револьвер 70-х років XIX століття з надміру довгим стволом. Його популярність нічим не виправдана. Було виготовлено всього 18 штук, і власники фактично одразу обрізали стволи більшості з них до нормальної довжини.] Останні роки п'ять то були круїзні лайнери. Модель «Лузитанії»[27 – Океанський лайнер, який 7 травня 1915 року торпедувала німецька субмарина «U-20». Загибло 1198 людей. Формальний привід для вступу США у Першу світову війну.] та одна з моделей «Титаніка» прикрашали полиці його університетського кабінету. «Андреа Доріа»,[28 – Італійський трансатлантичний лайнер. 26 липня 1956 року затонув через 11 годин після зіткнення з лайнером «Стокгольм» біля узбережжя Нью-Йорка. Одна з найуспішніших рятувальних операцій в історії сучасного мореплавства.] зібраний ним якраз перед переїздом з Чикаго, перебував у круїзі над каміном у вітальні. Тепер Луїс перейшов до класичних машин, і якщо все буде як раніше, то, правду кажучи, міне ще років чотири-п'ять, перш ніж його захопить щось нове. Рейчел дивилася на це, на його єдине справжнє хобі, з суто жіночою зверхністю, в якій, на його думку, було багато від презирства; навіть після десяти років шлюбу вона, напевно, все ще вважала, що він це переросте. Можливо, дещо в цьому ставленні вона успадкувала від свого батька, який досі, як і тоді, коли Луїс і Рейчел одружувалися, був певен, що його зять – повний кретин. Можливо, міркував Крід, Рейчел і має рацію. Можливо, одного ранку, коли йому стукне тридцять сім років, він прокинеться, складе всі свої моделі на горище і займеться дельтапланеризмом.

Якраз за цими думками і застала його чомусь дуже серйозна Еллі. Луїс почув, як десь далеко, ширяючи вітряними потоками, бездоганно лунав церковний дзвін, скликаючи вірян на недільну службу.

- Привіт, татку, - почала вона.

- Привіт, гарбузику. Що трапилося?

- Та так, нічого, - промовила дівчинка, але на її обличчі було написано зовсім інше. Її личко свідчило, що щось таки трапилося, і цього «щось» було для неї явно забагато. Її свіжовимите волосся вільно спадало на плечі. За такого освітлення її коси були більш білявими, ніж каштановими, але з часом вони неминуче потемніють. Вона була вбрана в сукню, і Луїс задумався, що його дочка надягає сукні переважно в неділю, хоч вони і не відвідують церкву.

- Що ти будуєш?

Ретельно намащуючи клей на брызговик, він пояснив.

- Поглянь на це, - промовив він, обережно простягаючи її ковпаки на колеса від модельки. Бачиш ці здвоєні літери R? Гарна деталь, еге ж? Якби ми полетіли назад до Міста Сонця[29 - Поетична назва міста Чикаго.] реактивним літаком «L-1011», ти побачила б на двигунах такі самі здвоєні R.[30 - Логотипом торгової марки «Rolls-Royce» є здвоєні великі літери R («RR»).]

- Теж мені, велика цяця - ковпачки, - вона повернула їх назад.

- Ну що ж, коли матимеш власний «Ролс-Ройс», можеш називати їх колісними ковпаками. Коли достатньо багатий, щоб дозволити собі «Ролс-Ройс», можна й побундючитися трохи. Я, коли зароблю свій другий мільйон, обов'язково прикуплю собі один. «Ролс-Ройс Корніш». Якщо Гейджу стане погано в машині, він зможе облявати справжню шкіру. - «До речі, Еллі, про що ж ти насправді думаєш?» Але з Еллі такі фокуси не проходили. У неї нічого не можна було питати напрома. Вона неохоче розкривала свої думки. Луїс завжди захоплювався цією рисою її характеру.

- Татку, а ми багаті?

- Ні, - відповів він. - Але й від голоду точно не помремо.

- У школі Майкл Бернс сказав, що всі лікарі багаті.

- Ну, скажи Майклу Бернсу, що є чимало лікарів, які стають багатими, але для цього треба років із двадцять попрацювати. І, повір мені, ти вже точно не заробиш статок, гаруючи в університетському лазареті. Ти можеш набити кишень, якщо ти спеціаліст. Гінеколог, ортопед чи невролог. Їм щастить. А у терапевтів на кшталт мене це ість багато часу.

- Тоді чому ти не став спеціалістом, татку?

Луїс знову подумав про свої моделі: про те, як одного дня він просто перехотів будувати аероплани; про те, як вкінці утомився від «тигрів»[31 - Німецький важкий танк часів Другої світової війни, розроблений у 1941-1942 роках фірмою «Хеншель» під керівництвом Ервіна Адерса.] і реплік пістолетів; про те, як нарешті збагнув (здається, це забрало в нього цілу ніч), що будувати вітрильники в пляшках - це доволі дурне заняття; і ще він подумав про те, що було б, якби він усе життя перевіряв дитячі ноги на плоскостопість чи, натягнувши латексну рукавичку, досліджував

найдопитливішим із пальців вагінальні канали якоїсь жінки в пошуках гульта наливів.

– Просто не схотів.

У кабінет зайшов Черч. Він оцінив ситуацію своїми світло-зеленими очима, стрибнув на підвіконня і вирішив влягтися спати. Зиркнувши на кота, Еллі насупилася. Така поведінка дочки здивувала Луїса: зазвичай Еллі дивилися на Черча з такою любов'ю і ніжністю, що це навіть трохи лякало. Вона почала ходити повз шафи, байдуже розглядаючи моделі на полицях.

– А могил на тому «Кладвищі домашніх тварин» багато, правда? – голос її звучав майже спокійно.

«То ось у чому річ», – подумав Луїс, але навіть не підняв голови; перевіряючи інструкцію, він заходився приклеювати каретні ліхтарі[32 – Перші автомобілі були обладнані світильниками зі свічками, успадкованими від каретних екіпажів. Згодом їх почали виготовляти на нафті та ацетилені. Виконуючи функцію примітивних фар, вони все одно зберігали форму каретних ліхтарів.] до машини.

– Я б сказав, їх там було більше сотні, – промимрив він.

– Татку, а чому домашні тваринки не живуть так довго, як люди?

– Деякі тварини живуть так само довго, – сказав Луїс, – а деякі навіть більше. У слонів дуже тривале життя, а ще бувають такі старі морські черепахи, що ніхто й не знає, скільки їм років... чи знає, але все одно не вірить.

Еллі просто пропустила його слова повз вуха.

– Слони й морські черепахи – не домашні тваринки. Домашні тваринки довго не живуть. Майкл Бернс каже, що для собаки один рік – це як для людини дев'ять.

– Сім, – автоматично виправив її Луїс. – Я розумію, про що ти, сонечку, і частка правди в цьому є. Пес, який дожив до дванадцяти років, – старий пес. Є така штука, називається метаболізм, і він, як це сказати? Відміряє час. О, він іще багато чого робить – деякі люди можуть багато їсти і не товстіти через свій метаболізм, як твоя мама. Інші ж люди, такі як я, наприклад, – тільки з'їдять зайвий шматочок, і їх одразу розносить. У нас просто різний метаболізм, ось і все. Але найкраще він працює як біологічний годинник для усіх живих істот. У собак дуже швидкий метаболізм, а в людей він повільніший. Більшість з нас живе до сімдесяти двох років, як мінімум. І повір мені, сімдесят два роки – це доволі довго.

Оскільки Еллі виглядала справді стривоженою, він сподівався, що його слова звучать переконливіше, ніж йому здається. Луїсу було тридцять п'ять років, і він чудово знав, що ніщо не летить так швидко, як час. Роки розтанули в нікуди, мов нічний туман.

– Морські черепахи мають ще повільніший метаболізм...

– А коти? – різко обірвала його Еллі, знову зиркнувши на Черча.

– Коти живуть так само довго, як і собаки, – відповів він. – Більшість, принаймні.

То була брехня, і він це чудово знав. Коти живуть диким життям і часто вмирають наглою смертю. Просто люди цього не бачать.

Під теплими променями сонця куняв чи лише вдавав, що куняє, Черч. Саме той Черч, який мирно спав щоночі на ліжку його дочки; саме той Черч, який був таким милим кошенятком, коли грався з мотками пряжі. Тим не менш, Луїс бачив, як кіт крався за пташкою з підбитим крилом, його очі блищали допитливістю і – Луїс міг заприсягтися – холодною втіхою. Черч хотів вразити Рейчел своїми нечастими вбивствами. Він приносив їй то мишку, то жука, а одного разу це був великий щур, впольований, імовірно, на одній із алей біля їхнього будинку. Той був такий скривавлений і спотворений, що коли Рейчел, яка була вже на шостому місяці вагітності, побачила розтерзане тіло гризуна, то бігцем кинулася до вбиральні й виблювала. Жорстокі життя, жорстокі смерті. Замість просто ганятися за котами, як дурнючі довірливі собацюри із телевізійних мультиків, пси ловлять їх і шматують; а ще ж були й інші коти, отруєні приманки і вантажівки, що мчать, як скажені, трасою. Коти були гангстерами від світу тварин, постійно живучи поза законом, вони і вмирали там же. Зовсім небагато з них товстіли і старіли біля комина.

Але все це ти не розкажеш своїй п'ятирічній дочці, яка вперше зіткнулася з поняттям смерті.

– Тобто, – уточнив Луїс, – я маю на увазі, що зараз Черчу три роки, а тобі п'ять. Коли в п'ятнадцять ти підеш у старшу школу, він все ще буде живий. А це, повір мені, дуже довго.

– А мені не здається, що це довго, – голос Еллі тремтів. – Зовсім не здається.

Луїс перестав робити вигляд, ніби працює над моделлю, підвів очі й жестом поманив Еллі. Вона сіла йому на коліна, і він був вражений її красою, яку сум тільки підкреслював. У неї була майже чорна від засмаги шкіра – така собі левантійка.[33 – Левант – поетична назва країн, розташованих у східній частині середземноморського регіону.] Тоні Бентон, один із лікарів, з яким він працював у Чикаго, називав її Індіанською принцесою.

– Люба, – промовив він. – Якби це залежало від мене, я б зробив так, щоб Черч жив сотню років. Але не я встановлюю правила.

– А хто встановлює? – спитала Еллі, а потім з безмежним презирством додала: – Бог?

Луїс проковтнув смішок. Усе було надто серйозно.

– Бог або іще хтось, – відповів він. – Я знаю лише те, що годинник цокає. Ось і все. Немає жодних гарантій, маленька моя.

– Я не хочу, щоб Черч став як усі ті мертві тваринки, – вибухнула вона люттю і слізьми. – Я не хочу, щоб Черч коли-небудь помер. Він мій кіт! Мій, а не Бога. Хай Бог заведе собі власного кота! Хай, чорт забирай, Бог збере всіх, яких тільки захоче, хворих котів і вб'є їх усіх по одному. Але Черч – мій котик!

З кухні почувлися кроки, і в кімнату зазирнула налякана Рейчел. Еллі вже ридала на грудях у Луїса. Жах нарешті знайшов для себе слова. Вийшов назовні, розкрив своє огидне лице. Тепер, навіть якщо нічого не змінити, можна принаймні поплакати.

– Еллі, – затряс він дочку. – Еллі, Черч не мертвий. Він же ось! Бачиш? Спить!

- Але він може померти, - заплакала вона. - Може померти будь-якої миті.

Луїс міцно обіймав її, розуміючи, що правильно це чи ні, але Еллі плакала через затишність Смерті; через те, що та не зважала ні на аргументи, ні на сльози маленької дівчинки; а ще через цю вбивчу, чарівну здатність людей перетворювати символи на висновки, які можуть бути гарними і шляхетними, а можуть - чорними і жахливими.

Якщо всі ці тварини померли й були поховані, тоді Черч теж може померти (БУДЬ-ЯКОЇ МИТІ!),

і його поховать; а якщо це може статися з Черчем, тоді те саме може статися і з її мамою, і з татом, і з маленьким братиком. З нею самою! Смерть була абстрактним поняттям, «Кладвище домашніх тварин» - реальністю. На поверхні цих грубих позначень лежала правда, яку могла відчувати на дотик навіть рука дитини.

Можна було б збрехати щодо цього, так само легко, як і тоді, коли Луїс збрехав про життя котів. Але жодна брехня ніколи не забувається, діти просто підшивають її до загальної кримінальної справи, яку кожна із них веде на своїх батьків. Його власна мати розказала йому якимось подібну брехню: невинну байку про жінку, яка знайшла дитину в капусті, бо дуже того хотіла. Це справді був дрібний обман, але Луїс ніколи не міг пробачити своїй матері, що вона розповіла йому таке. Чи не міг пробачити собі, бо повірив їй?

- Сонечку, - спробував пояснити він. - Так буває. Це частина життя.

- Погана частина! - давилася сльозами дівчинка. - Дуже погана частина!

Заперечити це було неможливо. Вона ридала. Врешті-решт, її сльози припинялися. Це був необхідний крок на шляху до хисткого усвідомлення правди, яка вже ніколи не зникне.

Він міцно обіймав свою любу донечку, наслухавши ранковий недільний передзвін, що розливався вересневими полями; і лише через деякий час після того, як вона вгамувалася, Луїс зрозумів, що дитина, як і Черч, заснула.

Він обережно відніс її в ліжко і спустився на кухню, де Рейчел надто вже активно збивала тісто для торта. Він здивовано відзначив, що Еллі просто вирубилася посеред ранку. На неї це було не схоже.

- Ні, - промовила Рейчел, з гучним дзенькотом ставлячи миску на стіл. - Не схоже. Але, здається, вона не спала всю ніч. Я чула, як вона крутилася, а Черч шкрябався на вихід десь о третій ночі. Він так робить тільки тоді, коли Еллі не спить.

- Чого це вона?...

- О, ти чудово знаєш «чого», - злісно відрізала Рейчел. - Через це кляте «твариняче кладовище», ось чому. Воно її дуже засмутило, Лу. Це взагалі було перше кладовище, яке вона побачила у своєму житті, і воно її просто... засмутило. Ой, не думаю, що твій дружан Дядько Крендал отримає від мене листа подяки за цю маленьку пішу прогулянку.

«Ось він і став моїм "дружаном"», - подумав Луїс, очманілий і злий.

- Рейчел...

- Я не хочу, щоб вона туди ходила.

- Рейчел, Джад просто розказав, куди веде ця стежка.

- То не стежка, і ти це чудово знаєш, Луїсе, - гримнула Рейчел. Вона знову схопила миску і заходилася ще активніше збивати тісто. - Це прокляте місце! Нездорове! Діти ходять туди, доглядають за могилами, торують шлях. Вони йобані психи, Луїсе, ось хто вони такі. Яка б зараза не водилася в цьому містечку, я не хочу, аби Еллі підхопила її.

Луїс збентежено витріщився на неї. Він більш ніж наполовину був певен, що однією з речей, які тримали їх шлюб до купи, у той час як кожного року двоє чи троє їхніх друзів розлучалися, була повага до таємниці. Адже коли, відкинувши машкару повсякдення, пірнути до самих основ буття, то стає зрозуміло, що там нема ні шлюбів, ні союзів - кожна жива душа застигла у власній самотності, цілком заперечуючи раціональне пізнання. В цьому і полягала таємниця. І не важливо, наскільки гарно ти знаєш партнера. Іноді ти все одно натикаєшся на глуху стіну чи падаєш у вовчу яму. А часом (зрідка, слава Богу!) ти потрапляєш у абсолютно сформований, чужий тобі простір сюрреалістичних викривлень. То наче зона турбулентності серед чистого ясного неба - вона просто є, та й по всьому. Переконання та упередження, які здаються такими дивними, що скидаються на психічний розлад. І тоді, якщо тобі дорогі твій шлюб і здоровий глузд, ти починаєш ступати дуже обережно; згадуєш, що гніваються через такі відкриття тільки сільські бовдури, які певні, ніби один розум може пізнати інший.

- Кохана, це ж лише кладовище домашніх тварин.

- Ти що, вже забув, як вона отам ридала хвилину тому? - Рейчел махнула вимазаною в тісті ложкою в бік Луїсового кабінету. - Хочеш сказати, то на неї «Скотське кладбище» так вплинуло? Це ж пошрамує Еллі серце, Луїсе. Ні, ноги її більше там не буде. Вона ж уже починає думати, що Черч помре.

На мить у Луїса було божевільне відчуття, буцімто він усе ще розмовляє з Еллі. Просто дочка стала на ходулі, начепила одну із маминих спідниць і вдягла маску розумної реалістки Рейчел. Навіть вираз обличчя був той самий - на поверхні сум і сердитість, а під ними - зяюча рана.

Він пробирався навпомацки, бо раптом проблема стала надто великою для нього; не переступиш через неї просто з поваги до таємниці... чи самотності. Він не поспішав, бо відчував, що дружина не бачить один вельми очевидний факт, настільки очевидний, що пропустити його можна було, тільки навмисно заплющуючи очі.

- Рейчел, - промовив він, - але ж Черч справді помре.

Вона злобно витріщилася на нього.

- Це тут взагалі ні до чого, - повільно та чітко, наче розмовляла з трьохрічним дебілом, сказала Рейчел. - Черч не помре сьогодні, не помре він і завтра...

- Я лише намагався пояснити їй, що...

- І післязавтра все буде гаразд, і навіть через рік він усе ще буде живий.

- Кохана, ми не можемо бути впевнені...

– Звісно, можемо! – закричала вона. – Ми добре турбуватимемося про нього, він не помре. Ніхто тут не помре. Чого тобі так хочеться прийти і засмутити маленьку дівчинку чимось, чого вона не може зрозуміти через свій малий вік?

– Рейчел, послухай!

Та Рейчел не мала жодного бажання слухати когось. Вона вся горіла:

– Це дуже страшно, коли помирає твій друг, родич чи домашня тварина. На біса перетворювати це на гробаний атракціон для туристів... Придумують ще: «Форест-Лаун»[34 – «Форест-Лаун» – приватний цвинтар у Глендейлі – північному передмісті Лос-Анджелеса. Являє собою величезний комплекс на згадку про золоте століття голівудської кіноіндустрії.] для тв-в-варин... – По її щоках потекли сльози.

– Рейчел, – промовив він, кладучи руки їй на плечі.

Вона різким, важким порухом скинула їх.

– Облиш! Ти ж гадки не маєш, про що я кажу.

Луїс зітхнув.

– У мене таке враження, що я провалився крізь якийсь таємний люк і опинився в гігантському «Міксмастері», [35 – Популярна марка кухонного комбайна.] – сказав він, сподіваючись на усмішку.

Без шансів! Були тільки її очі, втуплені в нього, – чорні, вони блищали вогнем. Він нарешті зрозумів: вона розлючена. Не просто зла, а саме розлючена.

– Рейчел, – почав він, точно не знаючи, про що казатиме, – як ти спала вночі?

– О Господи, – презирливо мовила вона і відвернулась. Зробила вона це швидко, та Луїс все одно помітив біль від образи в її очах. – Які ми кмітливі. Ну прям медальку йому вручи! Ти все такий же, Луїсе. Коли щось іде шкереберть, в усьому винна Рейчел, так? У Рейчел просто чергова дивна емоційна реакція.

– Це несправедливо!

– Правда? – Вона підсунула миску з маслом ближче до себе. Заходилася змащувати форму, губи її зціпилися в тонку непомітну лінію.

Луїс терпляче розпочав:

– Нема нічого поганого в тому, що дитина дізнається про смерть, Рейчел. Насправді я вважаю це необхідним. Як на мене, то реакція Еллі, ці її сльози, цілком природна.

– Ну звісно! Це цілком природно, – свердлила його поглядом Рейчел. – Слухати, як твоя дочка ридма ридає через кота, який навіть не збирається здихати.

– Перестань! Ти мелеш казна-що!

– Ми більше не будемо про це говорити.

– Та ні, будемо! – гаркнув він, теж розлютившись. – Ти своє слово сказала! Тепер моя черга!

– Вона туди більше не піде! Як я розумію, тема закрыта!

– Еллі ще з минулого року знає, звідки беруться діти, – повільно сказав Луїс. – Пам'ятаєш, як ми показали їй книжку Маерса і все самі пояснили? Ми з тобою погодилися, що діти повинні знати, звідки вони взялися.

– Це не має жодного...

– А я кажу, має! – наполягав Луїс. – Коли ми з Еллі говорили про Черча, я все згадував свою матір і те, як вона мені наплела якогось несусвітнього глупства про чарівну капусту, коли я просто спитав її, звідки у жінок беруться діти. Я їй ніколи не забув тої брехні. Я взагалі не вірю, що діти можуть забути, як батьки їм брехали.

– Те, звідки беруться діти, не має жодного стосунку до клятого «Скотського кладовища», – плакала Рейчел. Її очі промовляли: «Коли хочеш, то проводи свої паралелі з ранку до вечора, скільки влізе. Можеш хоч посиніти від балачок, але я все одно цього не прийму».

Та все ж він спробував.

– Вона знає про народження, а те місце в лісі лише змусило її задуматися про те, що лежить по інший бік життя. Це абсолютно природно. Куди природніше, ніж якщо во...

– Та ти коли-небудь припиниш? – закричала вона так, що Луїс налякано відсахнувся. Ліктем він зачепив відкритий пакет з борошном. Той упав з краю стола на підлогу і розірвався. Суха біла хмара здійнялася в повітря.

– А щоб тебе... – вилаявся він.

У кімнаті над ними заплакав Гейдж.

– Як мило, – сказала Рейчел, теж плачучи. – Ще й малого розбудив. Велике тобі спасибі за милий, тихий, безтурботний недільний ранок.

Вона гнівно дивилася на нього, і Луїс поклав долоню їй на руку.

– Дозволь, я спитаю тебе дещо, – попрохав він. – Я точно знаю, що з живими істотами будь-що може статися, абсолютно будь-що. Мені відомо це як лікарю. Ти б хотіла говорити з Еллі, коли б її кіт підхопив чумку, захворів на лейкемію – коти ж дуже схильні до неї, ти знаєш! – чи його переїхала вантажівка?

– Дай мені пройти, – прошипіла вона. Гнів у її голосі повністю заглушався болем і бентежним жахом в очах («Я не хочу про це говорити, і ти, Луїсе, мене не змусиш»). – Дай я піду, поки Гейдж не випав зі свого...

– Бо, ймовірно, тобі доведеться говорити з нею про це. Можеш, звісно, пояснити їй, що це заборонена тема й порядні люди про це не балакають. Вони просто все ховають (Ой! Тільки слова «ховають» не кажи), але так ти їй прищепиш комплекс, і все.

– Я тебе ненавиджу! – Рейчел схлипнула і кинулася геть.

Потім Луїс пошкодував про сказане, але було вже пізно.

– Рейчел...

Вона грубо його відштовхнула, ще більше заливаючись слізьми.

– Облиш мене! Ти вже накоїв достатньо.

Вона зупинилася в кухонних дверях, повернулася до Луїса; сліози текли у неї по щоках.

– Я не хочу більше обговорювати це з Еллі, Лу. Розумієш мене? Немає нічого природного в смерті. Ні-чо-го. Ти як лікар мав би це знати.

Вона крутнулася і побігла геть, залишивши Луїса на самоті в порожній кухні, яка все ще тремтіла від їхніх голосів. Врешті, він поліз у комору в пошуках мітли. А коли її приніс, то подумав про останні слова Рейчел. Як страшно, що така кардинальна різниця в поглядах проявилася так пізно. Як лікар, він точно знав, що смерть (окрім хіба що дитячої) – найприродніше явище у світі. Куди природніше, ніж податки, конфлікти між людьми й країнами та інша подібна фігня.

Зрештою, це був лише годинник. Усі надгробки точить іржа; усі вони стають безликими під дією часу. Навіть морські черепахи чи гігантські секвої одного дня мають піти.

– Зельда, – голосно сказав він. – Боже, ось чому Рейчел така!

Питання було в тому, чи треба йому щось з цим робити, чи можна просто не зважати.

Він висипав совок у сміття, і борошно з м'яким шурхотом опустилося на викинуті бляшанки та папірці.

10

– Сподіваюся, Еллі не дуже болісно це сприйняла, – мовив Джад Крендал. Уже не вперше Луїс помітив, що цей чоловік мав незвичайну – і дуже бентежну – здатність м'яко розпізнавати проблемні питання.

Цього прохолодного вечора вони з Джадом і Нормою Крендал сиділи на ганку і пили замість пива холодний чай. Рух на трасі № 15 був дуже жвавим, адже багато хто повертався з відпочинку. Люди розуміли, що ці вихідні, ще такі по-літньому сонячні, можуть бути останніми теплими днями. Завтра Луїс стає до повноцінної роботи в лазареті Університету Мену. Сьогодні, як і вчора, приїжджали студенти, займали квартири в Ороно та кімнати в кампусі. Перестеляли ліжка, поновлювали знайомства і, звісно ж, скиглили з приводу занять о восьмій ранку та їжі з ідальні. Рейчел весь день була з ним холодною – якщо не сказати крижаною, – і коли він повернеться додому, то вона вже спатиме, поклавши біля себе Гейджа. Вони двоє лежатимуть так близько до її краю ліжка, що малий може впасти. А половина Луїса різко збільшиться і виглядатиме як велика порожня пустеля.

Джад повторив:

– Сподіваюся?...

– Вибачте, – сказав Луїс. – Задумався. Так, вона трохи засмутилася. Як ви здогадалися?

- Ми виділи, як вони ото йдуть і вертаються, - Джад ніжно взяв дружину за руку. - Правда ж, моя любко?

- Цілими зграйками, - підтвердила Норма Крендал. - Ми любимо дітей.

- Часом «Кладвище домажніх тварин» - то є їхня перша здибанка віч-на-віч зі смертю, - продовжив Джад. - Ясно, по телевізору їм кажуть, що люди часом мруть, але вони знають, що то не насправді, - прямо як герої старих вестернів, що крутять по неділях. У тих фільмах вони просто хапаються за пузо чи груди і бемкають на підлогу. А ота місцина на пагорбі виглядає куди реальнішою, ніж усі ті телешоу, разом взяті.

Луїс кивнув: «Розказали б ви це моїй дружині».

- Деяким дітям то взагалі ніц не робить. Інші ж... Скажімо, забирають це з собою, аби потім допетрати, що то за одне, як вони це роблять з більшістю речей. Зазвичай з ними все гаразд. Але зрідка... Пам'ятаєш малого Голловея, Нормо?

Вона кивнула. Лід тихо дзенькнув у її склянці. Окуляри висіли в неї на грудях, і фари проїжджих машин час від часу вихоплювали з мороку ланцюжок.

- У нього були кошмари, - пояснила вона. - Сни про трупи, які піднімаються з землі, і бозна-що іще. А потім його цуцик помер - з'їв щось отруєне, а що - так ніхто і не розібрав. Так, Джаде?

- Еге ж, щось отруєне, - підтвердив він, киваючи. - Більшість людей так думали. Це було у 1925-му. Біллі Голловею тоді виповнилося десять років. До речі, потім він став сенатором. Балотувався в палату представників, але пролетів. То було якраз перед Корейським конфліктом.

- Вони з друзями організували гавкунові похорон, - додала Норма. - Пес не був породистим, та хлопчина вельми любив його. Пам'ятаю, його батьки були не в захваті від ідеї похорону через погані сни і все таке, та, врешті, все минуло добре. Двоє старших хлопців склепали гроб, так?

Джад кивнув і допив свій чай.

- Дін і Дана Голл. Вони і ще один хлоп, з яким Біллі був нерозлийвода. Не пам'ятаю, як він звався, та він точно був з дітей Боуї. Пам'ятаєш Боуї, які мешкали на Мідл Драйв у старому будинку Брочетів, Нормо?

- Звісно! - вигукнула вона так жваво, неначе це сталося вчора. - То був хтось із Боуї. Чи то Ален, чи то Верт...

- А мо', й Кендал, - припустив Джад. - Добре пам'ятаю, яка буча здійснюлася за право нести труну. Псина була дрібною й місця багато не просила, тому потрібно було лише дві людини. Голлові хлопаки заявили, що саме вони мають нести той гріб, бо то, бач, вони його склепали. А ще вони ж двійнята, вважай, уже готовий набір. Та Біллі відповів, що вони не так добре знали Бавзера (так звали пса), щоб нести його труну. «Татко каже, що тіко найближчі кумпелі мають право то робить, а не якісь там дошкарі криворуки!»

Джад і Норма розсміялися, а Луїс злегка усміхнувся.

- Вони вже готові були почубитися, як сестра Біллі, Менді Голловей, звідкись витягла енциклопедію «Британіка», - вів далі Джад. - У ті часи їхній батько, Стівен Голловей, був єдиним дохтуром по цей бік від Бенгора

і по той бік від Бакспорта. І то була тіко одна родина в Ладлоу, яка могла собі дозволити енциклопедію.

– Вони ж і електрику провели першими, – докинула свої п'ять копійок Норма.

– Хоч там як, – підсумував Джад, – восьмирічна Менді з гордо піднятою головою вилітає на всіх парах з будинку з велетенською книженцією в руках. Біллі та малий Боуі – гадаю, то все ж таки був Кендал, який розбився в Пенсаколі, там же тренували бойових пілотів у 1942-му – якраз готувалися стати до герцю із Голлами за почесне право нести труп бідного старого блохастого собацюри.

Луїс пирснув у кулак, а потім зареготав на повен голос. Він відчував, як напруга, породжена гіркою сваркою з Рейчел, поступово спадала.

– І тут вона каже: «Заждіть, заждіть! Глядіть сюди!» Вони спинилися і обернулися до неї. І всратись мені на місці, коли вона не...

– Джаде, – застерегла Норма.

– Вибач, пташко. Щось мене заносить, коли я розповідаю всілякі байки, ти ж знаєш...

– Так воно і є, – відповіла на те Норма.

– І щоб я скис: вона розгорнула статтю «ПОХОРОН». І знайшла фотографію похоронної процесії королеви Вікторії: навколо труни зібралася ціла отара людей. Деякі з них пітніли і тужилися, підтримуючи постамент. Інші просто стояли навколо, вирядившись у жалобні лахи з гофрованими комірцями, немов чекали початку перегонів. І тут Менді прорекла: «Якщо похоронна церемонія публічна, то будь-хто може брати в ній участь. Так каже книга!»

– І це допомогло? – запитав Луїс.

– Так, справу було вирішено. Назбиралося близько двадцяти дітей. І хай йому грець, коли вони не були схожими на ту процесію з фотографії! Мо', хіба мережива і високих капелюхів бракувало. Менді все проконтролювала. Вишикувала їх усіх і кожному дала по квітці – кому нарцис, кому ірис, а кому й стокротку, – і вони рушили. Ех, гадаю, країна багато чого втратила від того, що Менді не обрали до Конгресу, – Джад засміявся і похитав головою. – Врешті-решт жажні сні Біллі закінчилися: він оплакав свого пса і просто жив далі. Гадаю, ми всі так робимо.

І тут Луїс пригадав, яку істерику викликає слово «смерть» у Рейчел.

– Ваша Еллі теж це переживе, – зауважила Норма й пересіла. – Ви, мо', думаєте, Луїсе, що ми тільки те й робимо, що балакаємо про смерть. Так, ми з Джадом старіємо, але, сподіваюся, ще не підходимо до останньої межі...

– Звісно ж ні, не кажіть дурниць! – відказав на те Луїс.

– Але нема нічого лихого ні в знайомстві зі смертю, ні в її розумінні. Тепер... Видається, що ніхто не хоче ні говорити, ні думати про неї. Її навіть прибирають з екранів телевізора, щоб же, не дай Боже, вона не налякала дітей, не травмувала їх... Навіть труни беруть закриті, аби не треба було зазирати в обличчя і прощатися. Немов люди хочуть взагалі забути про існування смерті.

- І в той же час по телевізору показують таке... - Джад зиркнув на Норму і прокашлявся. - Що люди зазвичай роблять, опустивши штори. Дивно, як усе змінюється від одного покоління до іншого, га?

- Так, - погодився Луїс. - Гадаю, так і є.

- Ми з вами - діти різного часу, - мовив Джад примирливо. - Ми були на короткій нозі зі смертю. Пережили епідемію іспанки, [36 - Найбільша за смертністю пандемія грипу за всю історію людства. У 1918-1919 роках у всьому світі від іспанки померло від 50 до 100 мільйонів людей.] бачили, як матері помирили зі своїми малими дітьми, як дітей сотнями косили інфекції та лихоманки, а лікарі видавалися якимись ворожбитами з магичними паличками... Коли ми з Нормою були молодими, слово «рак» звучало як смертний вирок. У 1920-ті про хіміотерапію ще ніхто не чув. Дві війни, вбивства, самогубства...

На якусь мить запала тиша.

- Ми знали смерть як друга і як ворога. Мій брат Піт помер у 1912-му від апендициту, ще коли Тафт був президентом. [37 - Вільям Говард Тафт, 27-й президент США. Роки на посаді: 1909-1913.] Піту виповнилось лише чотирнадцять, а він уже міг закинути бейсбольний м'яч далі за будь-якого малого в місті. У ті часи не треба було вивчати смерть у коледжі. Тоді вона просто приходила до тебе додому, питалась, як ся маєш, ділила з тобою вечерю й кусала тебе за сраку.

На диво, цього разу Норма його не виправила. Вона лише мовчки кивала.

Луїс встав і потягнувся.

- Мені час іти. Завтра важливий день.

- О, завтра починаються веселощі, еге ж? - поцікавився Джад, також підводячись. Він побачив, що Норма теж намагається стати на ноги, і подав їй руку. Гримаса болю скривила її лице.

- Сьогодні дуже болить? - запитав Луїс.

- Не дуже, - відповіла Норма.

- Прикладіть теплий компрес перед сном.

- Гаразд, я завжди так роблю. І, Луїсе... Не бійтеся за Еллі. Цієї осені вона буде надто зайнята знайомством з новими друзями, щоб перейматися через ту стару місцину. Мо', 'дного дня вони всі зайдуть туди підфарбувати таблички, повискубувати бур'яни чи посадити квіти. Часом у них з'являються такі думки... Вона скоро навчиться це сприймати. Це воно й буде, її віддалене знайомство зі смертю.

«Звісно, якщо моя дружина про це не дізнається», - подумав Луїс.

- Приходь завтра ввечері, розкажеш, як минув день у коледжі! - запросив Джад. - Я поб'ю тебе в крібідж! [38 - Популярна в Англії та США картярська гра. Мета гри - раніше противника набрати 121 очко, складаючи і різні комбінації за допомогою своїх карт і карт суперника.]

- Спершу я вас добряче напою, - зі сміхом відповів Луїс. - І тоді вже вмиє вас здолаю!

- Док, - сказав Джад із безпосередньою щирістю, - ще ніколи не було, щоб такий шельма, як ото ти, пошив мене в дурні!

Луїс вийшов з будинку під їхній сміх, перетнув дорогу і рушив додому у вересневій темряві.

Рейчел спала на своїй половині ліжка в позі ембріона, пригорнувши до себе малюка. Луїс подумав, що вони зможуть це подолати – в їхньому подружньому житті не раз траплялись сварки і періоди відчуження. Хоча цього разу було, мабуть, найгірше. У його душі водночас панували і сум, і злість, і збентеження. Йому дуже хотілося все виправити, проте як – він не знав. Він навіть не був певен, що саме йому варто робити перший крок. Це все так безглуздо: подібно до легенького пориву вітерцю, що його сила хворобливої уяви роздмухує до масштабів урагану. Звісно, були й інші сварки та суперечки. Та мало які з них могли дорівнятися гіркотою до сліз Еллі. Йому спало на думку, що не так уже й багато потрібно таких прикросів, аби вся ця делікатна конструкція, що зветься шлюбом, почала тріщати по швах. І ти незчуєшся, як одного дня, замість того щоб отримати від когось із друзів листа про розлучення («Думаю, краще я сам тобі скажу, ніж ти почуєш це від когось іще, Лу: ми з Меггі вирішили розлучитися...») чи прочитати про таке в газетах, ти виявиш, що твій власний шлюб – на межі катастрофи.

Він роздягнувся до трусів і поставив будильник на шосту ранку. Приймав душ, помив голову, поголився. Перш ніж почистити зуби, Луїс пожував таблетку «Ролаїду»:[39 – Жувальні таблетки проти проблем зі шлунком.] холодний чай Норми спричинив у нього нудоту. А може, його нудило від вигляду Рейчел, яка вчепилася у край свого ліжка. «Територія визначає все» – прочитав він колись у підручнику з історії.

Усе вже було зроблено, охайно складено, лишилося лягти в ліжко. От тільки заснути ніяк не вдавалося. Щось гризло його зсередини. Прислухаючись до тихого дихання Рейчел і Гейджа, він знову і знову прокручував у голові події останніх двох днів. «ПАТТОН. ХАННА НАЙКРАЩА У СВІТІ СОБАКА. МАРТА – НАША УЛЮБЛЕНА КРОЛИЦЯ...» Розлючена Еллі: «Я не хочу, щоб Черч коли-небудь помер. Він мій кіт! Мій, а не Бога. Хай Бог заведе собі власного кота!» Не менш розлючена Рейчел: «Ти як лікар мав би це знати». І Джад, з його вбивчо впевненим, вбивчо спокійним голосом з іншого часу: «...питалась, як ся маєш, ділила з тобою вечерю й кусала тебе за сраку».

Той голос переплівся в Луїсовій свідомості з голосом матері, яка збрехала Луїсу про секс, коли йому було чотири, та сказала правду про смерть, коли йому було дванадцять. Тоді його кузина Руті загинула в безглуздій автокатастрофі. Вона розбилася на батьковій машині з якимось хлопом, котрий роздобув ключі у відділі громадських робіт. Вони просто хотіли покататися. Пацан лише потім згадав, що не вмів гальмувати. Йому пригода вартувала лише пари дрібних подряпин і синців. «Ферлейн» дядька Карла був розтрощений. «Вона не могла померти», – відповів Луїс мамі, яка повідомила йому про це. Він чув слова, однак ніяк не міг надати їм сенсу. «Як це, вона мертва? Про що ти говориш?» І запізніла думка: «А хто буде її ховати?» Дядько Луїса, Карл, працював гробарем, однак він не знайшов би в собі сил поховати власну дочку. Збентеження і наростаючий переляк надали цьому питанню в очах Луїса особливої ваги. Воно перетворилося на хитромудру головоломку, на кшталт класичного: «А хто ж стриже перукаря?»

– Думаю, це зробить Донні Донах'ю, – відповіла мати. Її почервонілі очі видавали смертельну втому. Здавалося, що вона захворіла. – Він найкращий друг твого дядька. О Луїсе... Така хороша маленька Руті... Страшно подумати, як вона страждала... Помолися зі мною, Луїсе, добре? Помолися зі мною за Руті... Мені потрібна твоя допомога.

Тож вони стали на коліна прямо посеред кухні, його мама та він, і молилися. Саме ця молитва остаточно розвіяла ілюзії Луїса: якщо мама

молиться за душу Руті Крід, то її тіло пішло в небуття. Луїс заплющив очі, і перед ним постав жахний образ Руті, яка приходить на його тринадцятий день народження. Зогнілі очні яблука спадали на скривавлені щоки, а волосся, поросле блакитною пліснявою, все ще зберігало руду барву. Така подоба викликала в нього не лише нудотний страх, а й щемкий напад безнадійної спізнілої любові.

І він розридався в пориві найбільшої душевної муки за все своє життя:

- Вона не могла померти, мамо! НЕ МОГЛА ПОМЕРТИ! Я ЛЮБЛЮ ЇЇ!

Мама відповіла йому, і її схоллий голос уже повнився образами: мертві поля під листопадним небом; безладно розкидані пелюстки троянд, висохлі й пожовклі; порожні озерця, вкриті водоростями і тванню; гниття, руйнація, прах.

- Вона померла, любий. Мені дуже шкода, але так і є. Руті пішла від нас.

Луїс здригнувся: «Смерть – це смерть. Що ж іще з неї взяти?»

Раптом Луїс збагнув, що забув дещо зробити. Саме тому він досі не спав у ніч перед новою роботою, роз'ятрюючи старі рани.

Він піднявся з ліжка, рушив у напрямку сходів і несподівано зазирнув у кімнату Еллі. Вона мирно спала, трішки відкривши ротика, у своїй блакитній піжамі, з якої вже давно виросла. «Боже, Еллі, – подумав він. – Ти ростеш як на дріжджах!» Черч лежав біля її ніг і спав як убитий. Ось такий похмурий каламбур.

На першому поверсі біля телефону висіла дошка оголошень, вкрита нагадуваннями, повідомленнями і рахунками. Зверху охайним почерком Рейчел було написано: «Усе, що відкладається на якомога пізніше». Луїс відкрив телефонну книгу, знайшов там номер і переписав його на стікер. Нижче додав: «Квентін Л. Джоландер, ветеринар, – записати Черча на прийом – якщо Джоландер не каструє тварин, попросити контакт».

Він ще раз поглянув на запис і спитав себе, наскільки це необхідно. Та зрозумів: час настав. Його колишні сумніви знову заговорили в ньому: кастрація перетворює kota на ледачого пузання, який може весь день пролежати на батареї в очікуванні, що хтось кине їжі йому в тарілку. Луїс не хотів, аби Черч ставав таким. Котяра подобався йому таким, як він є: підступним і сухоребрим.

І тут у темряві трасою № 15 прогудів автомобіль з напівпричепом. Це остаточно поставило хрест на ваганнях Луїса. Він приклеїв стікер і повернувся в ліжку.

11

Наступного ранку за сніданком Еллі помітила нове нагадування на дошці і спитала, що воно означає.

- Це означає, що Черчу треба зробити маленьку операцію, – пояснив Луїс. – Цілком можливо, йому доведеться залишитися на пару днів у ветеринара. Після повернення він частіше буватиме вдома, перестане блукати бозна-де.

- І не бігатиме через дорогу? – поцікавилась Еллі.

– І не бігатиме через дорогу, – погодився Луїс. Їй тільки п'ять, але вона все схоплює на льоту.

– Круто! – вигукнула Еллі, і на цьому питанні було вичерпано. Луїса, який уже був приготувався до злостивої та, цілком імовірно, істеричної реакції на бодай одноденну відсутність Черча, широко приголомшило, як легко вона на це погодилася. І тільки тепер він зрозумів, що дочка страшенно хвилювалася за кота. Можливо, Рейчел і мала рацію щодо враження, яке справило на дитину «Кладвище домашніх тварин». Рейчел, яка годувала Гейджа яйцем, кинула на нього вдячний, підбадьорливий погляд, і Луїсу стало легше дихати. Цей погляд означав, що сварка закінчилася і саме цей томагавк війни вони поховали.[40 – Індіанський звичай, який передбачав закопування бойової сокири (томагавка) супротивниками по завершенні конфлікту. Звичай став відомий завдяки кіно і літературі.] Він сподівався, що назавжди.

Пізніше, коли великий жовтий шкільний автобус проковтнув Еллі, Рейчел підійшла до Луїса, обійняла його за ший і ніжно поцілувала в губи.

– Так мило, що ти вирішив це зробити, – промуркотіла вона. – Вибач мене, я була ще тим стервом.

Луїс відповів на її поцілунок, але все одно відчув легкий дискомфорт. Речення «Вибач мене, я була ще тим стервом» (фраза, яку Рейчел вживала не так часто) йому вже доводилося чути раніше, один чи два рази. Зазвичай це означало, що Рейчел добилася свого.

Тим часом Гейдж, хитаючись, потупцяв уперед. Він дивився на дорогу крізь найнижчу шибку входних дверей.

– Буськ, – вимовив він, зворушливо підтягаючи свої повзунки. – Еллі, буськ.

– Як швидко він росте! – промовив Луїс.

Рейчел кивнула.

– Аж надто швидко! Я вже не встигаю його вдягати.

– Зараз виросте з повзунків, і буде легше.

Вона захихотіла. Між ними знову запанував лад. Рейчел зробила крок назад, кинула оком на вузол його краватки і критично оглянула чоловіка з ніг до голови.

– Однострій у порядку? – хмикнув Луїс.

– Виглядаєш мило!

– Ага, знаю! Та чи виглядаю я як хірург-кардіолог? Як людина з зарплатою в двісті тисяч доларів на рік?

– Ні! Все той же старий облізлий Лу Квід, – сміючись, промовила вона. – Ти – рок-н-рольна тварюка.[41 – «Rock n Roll Animal» – концертний альбом Лу Ріда 1974 року.]

– Рок-н-рольній тварюці вже час натягти «бугі-шузи»[42 – «Boogie Shoes» – популярна пісня з однойменного альбому 1975 року групи «KC and the Sunshine Band». Луїс цитує рядок: «Я вдягну мої мої мої «бугі-шузи»...» («I wanna put on my, my, my, my, my. Boogie shoes...»)] і пензлювати на роботу.

– Нервуєшся?

– Трохи.

– Не треба. Далеко не кожен отримує шістдесят сім тисяч доларів на рік за холодні компреси й рецепти на протипохмільні, протизапальні та протизаплідні таблетки...

– У них там є ще антивошний лосьйон, не забудь, – знову посміхнувся Луїс. Під час першого візиту до університетського лазарету його здивували запаси «Квелу»[43 – Сильний транквілізатор.] – їх було так багато, що здавалося, ніби це склад воєнного госпіталю, а не невеличкого кампусу.

Міс Чарлтон, головна медсестра, тоді цинічно ошкірилася до нього: «У нас тут, за межами кампусу, ще те болото. Побачите!»

Він і не сумнівався, що побачить.

– Гарного тобі дня! – побажала Рейчел і повільно його поцілувала. Коли вона відійшла, її тон знову став глузливим. – І заради Бога, пам'ятай, що ти адміністратор, а не санітар чи інтерн.

– Як скажете, лікарю, – сором'язливо погодився Луїс і зайшовся реготом. На мить у нього майнула думка: «Це ж Зельда, хіба ні? Це ховається глибоко під твоєю шкірою? Це твоя зона турбулентності? Зельда та її смерть?»

Він не хотів її про це питати. Не зараз. Як лікар, він знав багато речей, і те, що смерть – таке ж природне явище, як і народження, була найвеличнішою з них. А ще він добре знав: не варто длубатися в рані, яка тільки-но почала гоїтися. Тож замість ставити запитання він ще раз поцілував дружину і пішов з дому.

Надворі панував гарний початок гарного дня. Мен вбирався у вересневі шати, небо було блакитним і безхмарним, температура зависла на чудових сімдесяти двох градусах.[44 – $72^{\circ}\text{F} = 22^{\circ}\text{C}$. У книзі температура зазначена в градусах за Фаренгейтом. Це температурна шкала, що використовується для ненаукових цілей у США та кількох інших країнах.] Луїс під'їхав до траси і, стежачи за загальним потоком машин, думав, що він досі не бачив ані сліду падолисту, який мав би бути дуже красивим у цих місцях. Він почекає.

Він повернув «Хонду Цівік» – їхню другу машину – в напрямку університету. Рейчел подзвонить удень ветеринару, і вони домовляться про Черча. Тоді він нарешті зможе залишити всі ці нісенітничі про «Кладвище домашніх тварин» (було щось кумедне в тому, як ця помилка глибоко в'їлася в голову й почала здаватися правильною) і страх смерті позаду. Не було жодних причин думати про смерть цього чудового вересневого ранку. Луїс увімкнув радіо і крутив його, поки не натрапив на «Реймонз», що горлали «Роковий пляж».[45 – Пісня «Rockaway Beach» групи «Ramones» з альбому 1977 року «Rocket To Russia».] Він почав підспівувати – не дуже добре, але з величезним задоволенням.

Перше, на що Луїс звернув увагу, під'їжджаючи до університету, – на жвавий дорожній рух. Тут були водії, велосипедисти й бігуни. Йому довелося зупинитися, щоб не збити кількох таких, які летіли на заняття з гуртожитків. Він різко загальмував і натиснув на клаксон. Його завжди дратувало, як бігуни (та й велосипедисти також) свято вірили, що, поки вони бігають, ім закон не писаний. Вони ж бо фізкультурою займаються! Один з них показав Луїсу середнього пальця, навіть не обернувшись. Луїс зітхнув і поїхав далі.

По-друге, машини «швидкої допомоги» не було на місці, і Луїс подумав, що все починається досить кепсько. Лазарет був пристосований для короткострокового лікування фактично будь-якого захворювання. Біля великого фойє розташовувалися три оглядові кабінети з сучасним обладнанням, а над ними – дві палати, на п'ятнадцять ліжок кожна. Однак чогось бодай трохи схожого на операційну не спостерігалось. У разі надзвичайної ситуації пораненого або важкохворого пацієнта машина «швидкої» мала терміново відвезти до медичного центру Східного Мену. Стів Мастертон, помічник лікаря, який проводив для Луїса першу екскурсію лазаретом, з заслуженою гордістю продемонстрував йому медичний журнал за останні два роки: «швидку» довелося використовувати лише тридцять вісім разів. Дуже навіть непогано, якщо зважити, що самих тільки студентів тут мешкало понад десять тисяч. А загальне населення кампусу сягало сімнадцяти тисяч осіб.

І ось він прийшов, а в його перший справді робочий день «швидка» кудись поїхала.

Він припаркувався біля свіжопофарбованої таблички з написом «Місце доктора Кріда» і швидко зайшов у відділення.

Чарлтон, вправна п'ятдесятирічна жіночка з сивиною у волоссі, в першому оглядовому кабінеті міряла температуру якійсь дівчині в джинсах і топі з відкритими плечима. Юна леді нещодавно добре посмажилася на сонці, про що свідчили опіки й облізла шкіра.

– Доброго ранку, Джоан, – привітався Луїс. – А де машина «швидкої»?

– О, у нас тут справжня трагедія, – відповіла та, витягуючи термометр з рота пацієнтки. – Стів Мастертон приїхав сьогодні о сьомій ранку і побачив велику калюжу під двигуном та передніми колесами: радіатор полетів. Машину відтягнули на ремонт.

– Шикарно, – мовив Луїс, але відчув значне полегшення. Врешті-решт, машина ж не на виклику, а саме цього він боявся найбільше. – А коли її привезуть назад?

Джоан Чарлтон розсміялася:

– О, знаючи роботу наших університетських механіків, на неї варто чекати не раніше середини грудня. Її перев'яжуть стрічкою, як різдвяний подарунок, – вона зиркнула на студентку: – А ваша температура підвищена всього на півградуса. Прийміть дві таблетки аспірину та тримайтеся подалі від барів і темних провулків.

Дівчина похнюпилася. Вона кинула на Луїса швидкий оцінювальний погляд і пішла геть.

– Наша перша клієнтка в новому семестрі, – іронічно сказала Чарлтон і з характерним клацанням почала збивати показники термометра.

– Здається, вам вона не дуже до вподоби.

- Та знаю я таких, - відповіла вона. - Ні, звісно ж, у нас є й інші придурки - спортсмени, готові вийти на поле з поламаними кістками і порваним сухожиллям, аби лишень не підвести команду. Не хочуть сидіти на лаві запасних, бо їм, бач, треба виглядати, як мачо. І чхати їм, що це може занапастити всю їхню подальшу кар'єру. Ну а це була Міс Трохи-Сопливий-Ніс, - вона різко повернула голову до вікна, і Луїс побачив ту саму попечену сонцем дівулю, яка тепер рухалася в напрямку гуртожитків. Під час обстеження вона виглядала так, наче жити їй зосталося день-два, але вона не хоче, щоб хтось знав про це. Та зараз вона йшла жваво і легко, звабливо похитувала стегнами і кокетувала.

- Типова студентка-іпохондрик, - додала Чарлтон і кинула термометр у стерилізатор. - Цього року ми ще разів із двадцять побачимо її у нашому відділі. Її візити частішатимуть перед кожною сесією. Ну а перед випускними іспитами вона прийде сюди з твердим переконанням, що в неї мононуклеоз чи запалення легень. Їй вдасться уникнути чотирьох-п'яти іспитів - тих, де безхребетні викладачі дозволять просто виконати додаткове завдання. О, такі хитруни завжди хворіють, коли знають, що іспит матиме вигляд об'єктивного тесту, а не суб'єктивного есе.

- Щось ми з вами сьогодні надто цинічні, - спантеличився Луїс.

Вона підморгнула і легко посміхнулася:

- Не беріть це надто близько до серця, докторе. Не варто.

- А де зараз Стівен?

- У вашому кабінеті. Відповідає на листи і намагається розібратися з тоннами бюрократичного лайна, люб'язно наданого Асоціацією Блакитного Хреста і Блакитного Щита, [46 - Професійна організація, яка об'єднує компанії, що займаються страхуванням здоров'я. Створена у 1982 році.] - пролунало у відповідь.

Луїс включився в роботу. Попри цинізм Чарлтон, він почувався комфортно.

Згодом, повертаючись у спогадах до цього дня (коли він наважився знов думати про це), він сказав би, що Жах розпочався саме тоді, о десятій ранку, коли до лазарету принесли того хлопця на межі смерті, Віктора Паскоу.

До десятої години все було тихо й мирно. О дев'ятій, через півгодини після приходу Луїса на роботу, в його кабінет завітали дві «карамельки», [47 - Загальна назва для медичних працівниць, яких лікарня залучає на волонтерських засадах. Таке звернення виникло через їхній смугастий фартушок, який кольорами (червоні смужки на білому тлі) нагадує різдвяний льодяник.] які прийшли на першу зміну. Луїс пригостив їх кавою з пончиками і хвилини з п'ятнадцять говорив з ними про їхні службові обов'язки, а також не менш важливі неслужбові обов'язки медсестри. Потім за дівчат взялася Чарлтон. Коли вона виводила їх з кабінету Луїса, почулося її запитання: «У когось із вас є алергія на лайно чи блквоту? Бо їх тут буде вдосталь».

- О Боже, - буркнув він і заплющив очі. Але все ж усміхнувся: від такої моторної бабці, як Чарлтон, були не самі лише неприємності.

Луїс почав заповнювати документи від Асоціації Блакитного Хреста і Блакитного Щита, куди треба було вписати повний перелік ліків та наявного обладнання. («Кожного року, - скрушно мовив Стів Мастертон, - кожного грьобаного року те саме! Ну чому б просто не написати «Комплект

обладнання для пересадки серця», приблизною вартістю вісім мільйонів доларів, Луїсе? Ні, такого б вони не стерпіли!») Він повністю заглибився у паперову роботу, краєм свідомості думаючи про горнятко запашної кави, як раптом почув відчайдушний крик Мастертона з кімнати очікування:

- Луїсе! Гей, Луїсе, біжи сюди! Тут таке жахіття!

Паніка в голосі Мастертона змусила його поквапитися. Він підскочив зі свого крісла, немов на підсвідомому рівні очікував на щось таке. З фойе пролунав дикий вереск, гострий і пронизливий, як брязкіт розбитого скла. Слідом – гучний ляпас і слова Чарлтон:

- Або заткайся, або геть звідси! Годі вже!

Луїс бігцем кинувся туди і спершу не бачив нічого, крім крові: там було дуже багато крові. Одна медсестра ридала. Інша, бліда як смерть, притисла кулаки до рота, розтягуючи кінчики вуст у жаску посмішку. Мастертон стояв навколішках, намагаючись притримувати голову хлопця, розпластаного на підлозі.

Стів глянув на Луїса; у широко розплющених очах – огида і переляк. Він намагався щось сказати, однак ані слова не злетіло з його вуст.

По той бік скляних дверей студентського лазарету збиралися люди. Вони будь-що намагалися зазирнути всередину, притискалися до шибки, аби ясніше бачити, що відбувається. У свідомості Луїса виник божевільно і разюче схожий образ: ранкова вітальня; йому всього шість років, і він разом з мамою, поки та не пішла на роботу, дивиться телевизор. Транслюють старе шоу «Сьогодні» з Дейвом Герровеєм.[48 – Кінг говорить про найперше в Америці й у світі ранкове шоу «Today», яке транслювалося каналом «NBC» з 1952 року. Дейв Герровей – ідейний натхненник і ведучий шоу з 1952 до 1961 року.] Вони сиділи перед екраном і зачаровано дивилися на Дейва, Френка Блера і старого доброго Джея Фреда Магса.[49 – Шимпанзе – талісман ранніх випусків цього шоу. Мавпочка народилася в 1952 році. Станом на липень 2015 року – мешкає у штаті Флорида.] Луїс роззирнувся і побачив інших людей, які витріщалися у вікна. Звісно, він не міг нічого зробити зі скляними дверима, однак...

- Закрийте штори! – гаркнув він до «карамельки», аж та скрикнула.

Медсестра послухалась не відразу, і Чарлтон ляснула її по дупі:

- Ану бігом, дівко!

Тепер «карамелька» заворушилась. За мить зелені штори вже закрили вікна. Чарлтон і Стів Мастертон інстинктивно стали між хлопцем на підлозі і дверима, намагаючись затулити огляд від роззяв.

- Принести ноші, докторе? – запитала Чарлтон.

- Несіть, якщо від них буде користь, – відповів Луїс і сів навпочіпки біля Мастертона. – Я ж іще навіть оглянути його не встиг.

- Ходи сюди, – покликала Чарлтон дівчину, яка притримувала штори.

Медсестра знову розтягнула губи у вимученій, жалюгідній посмішці. Вона дивилася на Чарлтон і стогнала:

- Ох...

– Так, саме «ох»... Ходи сюди! – вона дала дівчині добрячого стусана і змусила підійти. Від рвучкого поруху смугастий фартух злетів догори.

Луїс схилювся над своїм першим пацієнтом з Університету Мену в Ороно.

Це був юнак років двадцяти. І Луїсу знадобилося не більше трьох секунд, щоб поставити йому діагноз – єдине, що тепер мало значення: хлопець помирав. Йому знесло півголови. Шия була зламана.

Ключиця стирчала з вивихнутого й набряклого правого плеча. З голови на килим повільно просочувалися кров і гнійна жовтава речовина. Луїс бачив його мозок, білясто-сірий і пульсуючий, крізь розтроснену частину черепа, немов дивився у розбиту шибку. Дірка сягала п'яти сантиметрів завширшки: якби юнак, подібно до Зевса, [50 – За давньогрецьким міфом, богиня мудрості Афіна народилася з голови свого батька, верховного бога Зевса.] виношував у своєму черепі дитину, то зараз отвір розкрився достатньо широко, щоб народити її. Те, що він досі був живим, видавалося неможливим. Раптом у Луїсовій голові зринули слова Джада Крендала про смерть, яка кусала тебе за сраку. І слова матері: «Смерть є смерть». Раптом він відчув божевільну потребу розреготатися. І справді, смерть є смерть. Так і є, старий.

– Викличте «швидку»! – крикнув він Мастертону.

– Луїсе, «швидка»...

– О Боже! – ляснув себе по лобі Луїс і звернувся до Чарлтона: – Джоан, що ви робите в таких випадках? Викликаєте службу охорони чи телефонуйте в медичний центр Східного Мену?

Вигляд у Джоан був засмучений і схвильований – а таке можна було побачити надзвичайно рідко. Та її голос звучав спокійно:

– Докторе, я не знаю. За весь час моєї роботи нічого подібного в нашому лазареті не траплялося.

Крід намагався швидко придумати план дій:

– Викличте внутрішню поліцію кампусу. Немає часу чекати, коли медичний центр надішле свою «швидку». Хлопця можна відвезти в Бенгор на пожежній машині. У них хоча б є сирена і блималки. Займіться цим, Джоан!

Перш ніж вона пішла, Луїс побачив її сповнений глибокого жалю погляд і зрозумів його причину. Цей юнак – накачаний, засмаглий (мабуть, улітку працював на дорожніх роботах, фарбував будинки або ж давав уроки тенісу), вбраний лише в червоні спортивні шорти з білою окантовкою, – все одно помре, що б вони зараз не робили. Він би помер, навіть якби їхня машина «швидкої» із працюючим двигуном стояла поруч.

Неймовірно, що смертельно поранений досі рухався. Його очі – блакитні, з райдужкою, налиті кров'ю, – тремтіли. Вони байдуже витріщалися в простір перед собою, та нічого не бачили. Пацієнт хотів поворушити головою, однак Луїс спробував утримати його від цього, дбаючи про зламану ший. Черепно-мозкова травма не вимикала болю.

Дірка в голові. О Боже, ця дірка в його голові.

– Що з ним сталося? – запитав він у Стіва, повною мірою усвідомлюючи безглуздість та безцільність свого запитання – запитання пересічного свідка. Дико, але діра в голові пацієнта лише підтверджувала цей статус: він і справді був просто пересічним свідком. – Його привезла поліція?

– Якісь студенти принесли його, загорнутого в ковдру. Я не знаю, що там сталося.

Необхідно було придумати, що робити далі. Це також входило в його обов'язки.

– Проведіть їх через інші двері. Мені потрібно поговорити з ними, але я не хочу, щоб вони побачили ще більше.

Мастертон полегшено зітхнув: йому не доведеться більше тут бути, і відчинив двері, впустивши в кімнату уривки розмов – схвилюваних, зацікавлених, збентежених. Також до Луїса долинали виття поліцейської сирени – прибула внутрішня охорона кампусу. Його хоч трохи, та відпустило.

У горлі смертельно пораненого щось забулькало: він намагався говорити. Луїс розчув склади, не більше: все було нечітким і розмитим. Луїс схилився до юнака:

– Усе буде гаразд, друже, ти одужаєш.

Тієї ж миті він подумав про Рейчел та Еллі, і від цього йому скрутило шлунок. Він притис руку до рота і ледве стримав блювоту.

– Кі-и-и... – прохрипів помираючий. – Геее...

Луїс озирнувся довкола і раптом збагнув, що лишився з нещасним сам на сам. Краєм вуха він чув, як Чарлтон репетувала «карамелькам», що жорсткі ноші зберігаються в коморі біля другої палати. Та Луїс сумнівався, що дівчата зараз взагалі могли відрізнити свою голову від дірки в дупі. А це ж був їхній перший робочий день! Входи́ни до світу медицини виявилися пекельними. Там, де лежала розтрощена голова хлопця, зелений килим поступово ставав брудно-кривавим. Мозкова рідина, слава Богу, перестала хлюпати з рани.

– На кладвищі домашніх тварин, – прохрипів юнак і... і осміхнувся. І той жаский осміх до болю нагадував істеричну посмішку «карамельки», яка тримала штори.

Луїс витріщився на нещасного й не повірив власним вухам: подумав, що у нього слухова галюцинація. «Помираючий просто видав якісь звуки, а моя підсвідомість сама стулила їх у слова, наклала почуте на мій індивідуальний досвід». От тільки насправді було зовсім інакше, і вже за мить Луїсові довелося це усвідомити. Заціпеніння й дикий жах охопили його. Тіло хлопця судомно корчилося, а руки й ноги химерно дригалися... Та Крід уперто відмовлявся вірити. Так, скривавлені губи юнака на підлозі рухалися в ритмі вимовлених складів. Тож якщо це і була галюцинація, то не лише слухова, а й візуальна.

– Що ти сказав? – прошепотів Луїс.

Слова, які злетіли з холодних вуст, були вбивчо чіткими, неначе їх вимовив балакучий папуга:

– То не справжнє кладовище, – очі хлопця були незрячими, порожніми, налитими кров'ю, а рот скривила сардонічна посмішка.

Жах пронизав Луїса, стискаючи в крижаних лапах його гаряче серце. Здавалося, воно дедалі зменшується, падає в п'яти і вислизає геть, подалі від цієї мертвої скривавленої і – найгірше! – балакучої голови на підлозі

кімнати очікування. Луїс не мав глибоких релігійних переконань, та й схильності до окультизму також не спостерігалось. Тож він був зовсім не готовим до цього... чим би воно не було.

Долаючи непереборне бажання кинутися світ за очі, він змусив себе ще ближче нахилитися до пораненого.

- Що ти сказав? - удруге запитав Луїс.

Знову осміх. Це вже погано.

- Людське серце твердіше за камінь, Луїсе, - прошепотів помираючий. - Людина ростить, що здуха, а опісля жне плоди того.

«Луїс, - гупнуло в голові, і опісля він уже не міг нічого зрозуміти. - О Боже, він назвав мене на ім'я!»

- Хто ти? - запитав Луїс тонким тремтячим голосом. - Хто ти?

- Індіанець приніс мою рибу...

- Звідки ти знаєш мое...

- Слухай уважно...

- Ти...

- Кі-и-и... - протяжно мовив юнак, і Луїсові здалося, що смертю і розпадом війнуло від його дихання, внутрішніх кровотеч і збитого ритму серця.

- Що? - лікаря вже трусило від божевільного напруження.

- Геєєєє...

Юнак у червоних спортивних шортах забився в корчах. І раптом він заціпенів: здавалося, кожен його м'яз скам'янів. Його очі на мить втратили свій сліпий вираз і зазирали в очі Луїсу. Зненацька м'язи потерпілого розслабилися: відбулася дефекація. Кімнату виповнив огидний сморід. Луїс вірив, що хлопець заговорить знову, він мав заговорити. Однак очі пораненого знову набули того відстороненого виразу... і почали скляніти.

Луїс осів, розуміючи краєм свідомості, що весь одяг прилип до тіла. Він стікав потом. Темрява підступала, застяючи туманом очі, а світ навколо почало розхитувати в різні боки. Усвідомлюючи, що відбувається, він відвернувся од трупа, поклав голову на коліна і з такою силою притиснув великий і вказівний пальці лівої руки до ясен, що пішла кров.

І вже наступної миті світ почав прояснюватися.

Потім кімнату заповнили люди. Здавалося, що всі вони були акторами, які просто з'юрилися за лаштунками, чекаючи на свій вихід. Це ще більше дезорієнтувало Луїса, робило все ще нереальнішим. Сильне затьмарення свідомості, про яке він часто читав на заняттях психології, але з яким

ніколи не стикався сам, страшенно лякало його. Так почуваються люди, припускав він, одразу після того, як хтось підкине їм у напій ЛСД.

Схоже, цю п'єсу розігрують тільки заради мого бенефісу. Спершу кімната дуже вчасно спорожніла, тож вмираюча Сибілла змогла виголосити кілька туманних пророцтв для мене. Для мене одного. А тільки-но вона покинула цей світ, усі миттю повернулися.

Медсестри-практикантки у карамельних фартухах незграбно затягли в кабінет жорсткі ноші, призначені для людей з пошкодженими шиями та спинами. Джоан Чарлтон, зайшовши слідом за ними, повідомила, що поліція кампусу вже іде. Юнака збила машина під час ранкової пробіжки. Луїс подумав про бігунів, що вранці трюхикали кудись перед його машиною, і в нього скрутило кишки.

Поруч із Чарлтон з'явився Стів Мастертон з двома охоронцями кампусу.

– Луїсе, люди, які принесли Паскоу, зараз у... – він спинився і швидко спитав: – Луїсе, з тобою все гаразд?

– Усе в нормі, – відказав той і підвівся. Слабкість раптом наринала на нього і майже одразу зникла. Він захитався. – Його прізвище Паскоу?

– Якщо вірити тій дівчині, з якою він біг, його звуть Віктор Паскоу, – повідомив один із охоронців.

Луїс глянув на годинник і подумки відняв дві хвилини. З кімнати, куди Мастертон відвів тих, хто приніс Паскоу, долинали дівчачі схлипування.

«Ласкаво просимо назад до школи, юна леді. Приємного вам вересня».

– Містер Паскоу помер о 10:09 ранку, – виголосив лікар.

Один із охоронців притис тильний бік долоні до рота.

Мастертон знову перепитав:

– Луїсе, з тобою справді все гаразд? На тобі лиця нема.

Луїс уже збирався відповісти, як раптом одна з «карамельок» упустила ноші зі свого боку і вибігла, попередньо заблювавши власну форму. Задзвонив телефон. Дівчина, яка досі лише схлипувала, тепер почала викрикувати ім'я покійника: «Вік! Вік! Вік!» – голосніше і голосніше.

Бедлам і розлад.

Один з копів спитав Чарлтон, чи можуть вони взяти ковдру, щоб накрити труп. Та почала розповідати, що не має повноважень на подібні дії, і Луїс дозволив їй це зробити, обравши своїм девізом слова Моріса Сендака: [51 – Американський дитячий письменник, художник-ілюстратор, продюсер, режисер, актор. Найвідоміша його книга – «Там, де живуть чудовиська» 1963 року. Вважається класикою дитячої літератури.] «Нехай буде дикий шабаш!»

Гниленький смішок знову виник у горлі, і лише дивом Луїсові вдалося не розреготатись.

Паскоу справді сказав «Кладвище домажніх тварин»? Цей Паскоу справді звертався до нього на ім'я? Усе це були запитання, які виводили його з себе; запитання, які не мали відповіді. Але його розум уже гарячково монтував «правильну» картинку світу – постійно міняв події, все розладнував, перетворював. Ну звісно, то було щось іще (хіба ж Паскоу говорив хоч слово?). Шокований і вражений, Луїс просто хибно

інтерпретував почуте. Скоріше за все, Паскоу тільки змучено хапав ротом повітря.

Луїс шукав себе; ту частину себе, завдяки якій він, обійшовши п'ятдесятьох трьох претендентів, таки отримав цю посаду. Досі не прозвучало жодного наказу, ніхто навіть не поворушився; кабінет був повен зайвого люду.

– Стіве, дай дівчині заспокійливе, – сказав він, і від самого вимовляння цих слів йому покращало. Він був наче капітан космічного корабля, який наказав мчати геть від небезпечної комети. Такою кометою, звісно, була та ірраціональна мить, коли Паскоу заговорив. Луїса наймали керувати, і він сумлінно виконуватиме свої обов'язки.

– Джоан, дайте копам ковдру.

– Докторе, ми ще не інвентаризували...

– Просто дайте їй ім. Потім огляньте ту «карамельку», – він вказав на дівчину, яка досі тримала свій бік нош. Вона з якимось гіпнотичним зачудуванням вирячилася на тіло Паскоу.

– Агов, «карамелько»! – жорстко мовив Луїс, і погляд її врешті відірвався від трупа.

– Щ-ш-ш-ш...

– Як звуть ту, іншу дівчину?

– К-к-кого?

– Ту, що проблювалася, – навмисно грубо кинув він.

– Дж-ж-ж-жуді... Джуді Делессіо.

– Тебе як звуть?

– Карла, – тепер голос дівчини звучав упевненіше.

– Карло, іди поглянь, як там Джуді. Потім принеси ковдру. Їх цілий стос у комірчині біля оглядового кабінету № 1. Уперед, ворухіться. Давайте будемо схожі на професіоналів.

Вони заметушилися. Невдовзі крики в сусідній кімнаті стихли. Зате знову задзеленчав телефон, який нещодавно змовк. Луїс натиснув на важіль, навіть не піднявши слухавку.

Другий коп кампусу виглядав привітніше, тому Луїс заговорив до нього.

– Кого ми повинні повідомити? Дасте мені список?

Коп кивнув:

– У нас такого вже останні років шість не було. Паршиво починається новий семестр.

– Так, – погодився Луїс. Він підняв слухавку апарата і натиснув на важіль.

– Алло! Хто... – почав було знервований голос, але Луїс скинув його. Йому самому треба було подзвонити.

Того дня божевілля не припинялося аж до четвертої години, доки Луїс і Річард Ірвін, голова служби безпеки, не зробили заяву для преси. Юнак, Вітор Паскоу, вийшов на пробіжку з двома іншими особами, серед яких була його наречена. Машина, якою кермував двадцятирічний Тремонт Візерс із Гевена, штат Мен, мчала від жіночої гімназії Ленджил до центру кампусу на шаленій швидкості. Авто Візерса збило Паскоу і відкинуло його до дерева. Паскоу загорнули в ковдру і принесли в лазарет друзі та двоє випадкових перехожих. За кілька хвилин по тому він помер. Візерса заарештували за недбале водіння, водіння в нетверезому стані та порушення правил дорожнього руху, яке призвело до смерті потерпілого.

Редактор університетської газети поцікавився, чи стала травма голови причиною смерті Паскоу. Луїс, пригадавши діру, крізь яку було видно мозок хлопця, сказав, що окружний слідчий Пенебскота краще відповість на це запитання. Тоді редактор запитав, чи ті четверо людей, які принесли Паскоу в ковдру, не могли випадково сприяти його смерті.

– Ні, – відповів Луїс. – У жодному разі. На жаль, Паскоу був смертельно поранений, коли його збила машина.

Було іще кілька запитань, але та Луїсова відповідь поставила жирну крапку в цій прес-конференції. Тепер Луїс сидів у своєму кабінеті (Стів Мастертон ще годину тому побіг додому, одразу після конференції – мабуть, щоб побачити себе у випуску вечірніх новин) і намагався зібрати докупи уламки розтощеного дня. Та, мабуть, він просто прагнув хоч якось пояснити для себе те, що сталося, накинути на події тонкий серпанок повсякдення. Вони з Чарлтон гортали медичні картки «спецгрупи» – студентів, які вперто йшли крізь університетські роки попри свої фізичні вади. У «спецгрупі» було двадцять три діабетики, п'ятнадцять епілептиків, чотирнадцять часткових паралітиків і деякі інші: студенти з лейкемією, з м'язовою дистрофією, сліпі та глухонімі студенти та навіть один випадок серпоподібноклітинної анемії, з чим Луїс раніше не стикався.

Мабуть, найспокійнішими за весь день були хвилини, коли Стів пішов додому. Тоді зайшла Чарлтон і приклеїла стікер на стіл Луїса. Там був напис: «Килим з Бенгора привезуть о дев'ятій ранку».

– Килим? – здивувався він.

– Але ж його треба замінити, – трохи зніяковіло відповіла медсестра. – Не лишати ж тут пляму, докторе.

Звісно ж, ні. Луїс пішов до провізорської комори і прийняв «Т?нел». [52 – Седативні та снодійні ліки, які складаються з двох барбітуратів. Психотропна речовина, яка викликає залежність.] Сусід по кімнаті з медичної школи називав його «Тунерс». «Нумо кататися на Тунервільському Трамваї, [53 – Популярна серія американських коміксів про персонажів, які подорожують на трамваї. Друкувалися з 1908 до 1955 року. Образ набув популярності у мас-культурі.] Луїсе, – часто казав він. – А я поставлю щось із "Кріденс" [54 – «Creedence Clearwater Revival» (відомі ще як «Creedence», або «CCR») – американський музичний гурт, популярний наприкінці 60-х та на початку 70-х років XX століття. Засновники музичного напрямку кантрі-рок.]]. Луїс частіше відхиляв пропозицію проїхатися до магічного Тунервіля, аніж приймав її. І це, мабуть, було на

краще, адже його друга вигнали з університету після третього семестру, і Тунервільський Трамвай повіз його до В'єтнаму санітаром. Луїс часто уявляв, як його колишній сусід, обдовбаний у хлам, слухав там «Кріденсів» – «Вігти крізь джунглі».[55 – Пісня «Run Through the Jungle» гурту «Creedance Clearwater Revival».]

Однак зараз йому точно була потрібна ця таблетка. Якщо він збирався дожити до кінця дня з цією жакливою рожевою плямою на килимі, вона була йому просто необхідна.

Він уже добре розслабився, коли місіс Бейлінгс, медсестра нічної зміни, просунула голову в дверний отвір:

– Докторе Крід, ваша дружина телефонує. На першій лінії.

Луїс глянув на годинник і побачив, що вже майже пів на шосту: його робочий день завершився півтори години тому.

– Добре, Ненсі, дякую.

Він підняв слухавку й обрав першу лінію.

– Привіт, люба. На моїх...

– Луїсе, з тобою все гаразд?

– Ага. Лади.

– Я чула новини. Лу, мені так прикро, – вона змовкла на мить. – Я чула тебе по радіо, ти відповідав на якесь запитання. Звучало солідно.

– Правда? Добре.

– З тобою точно все гаразд?

– Так, Рейчел. Усе добре.

– Повертайся додому, – мовила вона.

– Так, – відповів Луїс. Йому сподобалося слово «дім».

15

Вона зустріла його у дверях, і в Луїса відвисла щелепа. На ній був сітчастий бюстгальтер, який він так любив, напівпрозорі трусики і більше нічого.

– Виглядаєш апетитно, – промовив він. – А діти де?

– Їх забрала Міссі Дендрідж. Ми будемо самі до восьмої тридцять... Тож у нас десь дві з половиною години. Не марнуймо їх.

Вона притиснулася до нього. Луїс відчував м'який, пристрасний аромат. Невже трояндова олія? Він обійняв її – спершу за талію, потім руки ковзнули вниз до сидничок дружини, а тим часом її язик витанцьовував у нього на губах, пірнаючи глибше до рота.

Коли вони припинили цілуватися, Луїс спитав Рейчел трохи охриплим голосом:

– Тобто ти – моя вечеря?

– Я – десерт, – посміхнулась вона і почала повільно й чуттєво тертися стегнами об його пах. – Обіцяю, ти не отримаєш нічого такого, що було б тобі не до смаку.

Він потягнувся до неї, але вона спинила його, взявши за руку:

– Спершу нагору!

Рейчел приготувала для нього надзвичайно теплу ванну. Дуже повільно роздягнула і занурила у воду. Дружина надягнула доволі шорстку мочалку-рукавичку, яка зазвичай без діла висіла на лійці душа, і почала ніжно намилювати його тіло. Луїс відчував, як день – цей жахливий день – повільно спадав з нього. Рейчел також намочила, і трусики облягали її, немов друга шкіра.

Луїс уже почав вилазити з ванни, але вона м'яко штовхнула його назад.

– Що?...

Тепер Рейчел ніжно обхопила його мочалкою і почала нестерпно повільно рухати її вгору-вниз.

– Рейчел... – він весь спітнів, і зовсім не через гарячу воду.

– Чшшшшш.

Здавалося, це триватиме вічно – щоразу, коли він був на межі екстазу, рука сповільнювалася, майже зупинялася. Вона стискала його, відпускала і стискала знову, доки він не кінчив з такою силою, що йому аж вуха позакладало.

– Боже мій, – тремтячим голосом сказав Луїс, коли врешті зміг говорити. – Де ти цього навчилася?

– У скаутах, – манірно відповіла Рейчел.

Вона приготувала бефстроганов. Поки вони бавилися у ванній, той добре прогрівся, і Луїс, який ще о четвертій дня поклявся, що не з'їсть нічого до самого Гелловіну, попросив добавки.

Потім Рейчел знову повела його нагору.

– А тепер ти покажеш, на що здатен заради мене.

«Зважаючи на все, що сталося, – подумав Луїс, – можна сказати, що я ще непогано тримаюся».

Рейчел вдягнула стару блакитну піжаму. Луїс натягнув фланелеву сорочку й абсолютно безформні вельветові брюки (Рейчел називала їх дрантям) і пішов по дітей.

Міссі Дендрідж хотіла знати все про нещасний випадок, і Луїс переповів їй події, повідомивши при цьому ще менше, ніж вона могла б прочитати в завтрашньому номері «Бенгор дейлі ньюз». Йому не подобалися подібні балачки – усе це відгонило протухлими плітками, – але Міссі відмовлялася

брати гроші за сидіння з дітьми, а він все ж таки був вдячний їй за нагоду провести вечір з Рейчел.

Гейдж миттєво заснув, а Еллі, поки вони з милію йшли додому від будинку Міссі, постійно позіхала й сонно кліпала очима. Він поміняв Гейджеві підгузок, надягнув на нього піжаму і поклав малого в ліжечко. Потім прийшов до Еллі читати казку на ніч. Вона, як завжди, просила «Там, де живуть чудовиська», книжку, яку вона затерла до дірок. Луїс умовив її послухати «Кота в капелюсі».[56 – Найвідоміша казка американського дитячого письменника і мультиплікатора Теодора Сьюза Гейзеля (1904–1991), який писав під псевдонімом Доктор Сьюз.] Через п'ять хвилин Еллі вже заснула, і Рейчел добре її вкрила.

Коли він врешті піднявся нагору, Рейчел сиділа у вітальні зі склянкою молока в руці. У неї на стегні лежав розкритий роман Дороти Сеерз.[57 – Дороти Лі Сеерз (1893–1957) – англійська письменниця, одна із засновниць британського детективного клубу.]

– Луїсе, з тобою справді все добре?

– Кохана, все гаразд. Дякую тобі. Дякую за все!

– Будь-який ваш каприз, – Рейчел зневажливо осміхнулася. – Ти збираєшся до Джада на пиво.

Він затряс головою.

– Не сьогодні. Я абсолютно виснажений.

– Сподіваюся, що в цьому і я трішки винна.

– Так і є.

– Тоді бери склянку молока, лікарю, і гайда в ліжко.

Він думав, що не зможе заснути, як тоді, коли ще був інтерном, і все прокручуватиме в голові дні своєї патлатої юності. Проте він майже миттєво ковзнув у сон, немовби на легкій гладенькій дошці. Луїс десь читав, що людині необхідно сім хвилин, щоб повністю звільнитися від накопичених за день переживань. Сім хвилин для свідомості й підсвідомості на повне перезавантаження, майже як проектору в будинку з привидами десь у парку розваг. Є в цьому щось моторошне.

Він уже майже потрапив у царство сну, як почув голос Рейчел, що лунав наче здалеку:

– ...післязавтра.

– Що?

– Джоландер. Ветеринар. Він забере Черча післязавтра.

«О, друзяка Черч. Абрикоси – то справжній скарб. Але це поки вони в тебе є», – подумав він і, відключившись від усього, провалився в глибоку прірву без сновидінь.

Посеред ночі він прокинувся від жахливого грюкоту. Розплющив очі й сів на ліжку, гадаючи, що то впала Еллі або ж перевернулося Гейджеве ліжечко. Місяць повільно вислизнув з-за хмар, сповнюючи спальню холодним сріблястим сяйвом. І раптом у дверному отворі він побачив Віктора Паскоу. Це Віктор Паскоу гримнув дверима і розбудив його.

Хлопець стояв у спальні, череп над лівою скронею розтрощений вщент. Засохла кров вкривала його обличчя коричневими смугами, подібними до індіанського бойового розфарбування. Ключиця біліла в місячному світлі. Він посміхався.

– Ходімо, докторе, – запросив Паскоу. – Нам треба сходити в одне місце.

Луїс роззирнувся. Його дружина, закутана, немов у кокон, у свою жовту ковдру, міцно спала. Він знову глянув на Паскоу, мертвого, але чомусь і не мертвого. Та Луїс не боявся. І вже за мить зрозумів чому.

«Сон, – подумав він. – Лише сон». Мертві не повертаються: це фізично неможливо. Цей хлопець зараз лежить у бенгорському морзі з класичним автографом від патологоанатома – клинцюватим розрізом на грудині. Певно, лікар уже запхав його мозок у грудну порожнину, коли взяв зразок тканин, а череп набив коричневим папером, щоб рештки не витікали: це простіше, ніж намагатися припасувати мозок назад у черепну коробку. Дядько Карл, батько нещасної Руті, колись розповідав йому, що патологоанатоми роблять саме так. Говорив він і про інші речі, від яких у Рейчел, з її істеричним страхом смерті, волосся стало б дибки. Тож Паскоу просто не могло бути тут. Він лежав у замкненому холодильнику з биркою на великому пальці ноги. І з нього точно вже зняли червоні спортивні шорти.

Тим не менш з ліжка вилізти довелося: очі Паскоу дивилися прямо на нього.

Луїс відкинув ковдру й поставив ноги на підлогу. Килимок, весільний подарунок бабусі Рейчел, холодними ворсинками притискався до його стоп. Цей сон був наддивовижу реальним. Він був таким реальним, що Луїс пішов за Паскоу тільки тоді, коли той спустився сходами. Треба було рухатися за провідником, однак небажання торкатися до оживлого трупа, хай навіть уві сні, було надто сильним.

Але все ж таки Луїс ішов слідом. Червоні шорти Паскоу виблискували у світлі місяця.

Вони перетнули вітальню, ідальню, кухню. Луїс гадав, що зараз Паскоу відімкне двері між кухнею та гаражем, де стоять «універсал» та «Цівік», однак він цього не зробив. Паскоу не відчинив дверей. Натомість він просто пройшов крізь них. І Луїс подумав з легким зачудуванням: «Як він це зробив? Неймовірно! Це ж, мабуть, кожен так може!»

Він теж так спробував, але, на своє розчарування, лише наштотхнувся на тверду деревину. Вочевидь, він лишався твердолобим реалістом навіть уві сні. Луїс відімкнув ельський замок, [58 – Навісний замок, при відмиканні якого дужка автоматично відкидається набік, створений 1877 року фірмою «Yale&Towne».] натиснув на клямку і зайшов у гараж. Але Паскоу там не було. Тоді Луїсу спало на думку, що Паскоу взагалі зник – фігури у снах часто так роблять. Таке ж трапляється і з місцями: ось ти стоїш голяка біля басейну, з охріненням стояком, і обговорюєш перспективу обміну дружинами, наприклад, з Роджером і Міссі Дендрідж, а вже за мить повзеш угору схилом вулкана на Гаваях. Мабуть, він згубив Паскоу з поля зору, бо починається другий акт.

Та коли Луїс вийшов з гаража, то знову помітив юнака у слабкому місячному світлі по той бік галявини – мрець стояв на початку стежки.

Ось тепер прийшов страх. Він м'яко входив у нього, проникаючи в кожну западину тіла і виповнюючи його ядучим димом. Луїсові не хотілося туди йти. Він зупинився.

Паскоу озирнувся через плече, і в місячному сяйві його очі здавалися сріблястими. Луїс відчув, як безнадійний жах ворухнувся в його животі. Ця кістка, ці засохлі згустки крові... Однак тим очам не можна було опиратися. Вочевидь, це сон про гіпноз, про підкорення... про неможливість щось змінити, наприклад, смерть самого Паскоу. Ти можеш двадцять років вивчати медицину, і все одно тобі не вдасться зробити нічого, коли до тебе приносять хлопчину, який так сильно вдарився об дерево, що пробив дірку в черепі. Від тебе було стільки ж користі, як від сантехніка, ворожбита чи там дядька з реклами «Глед».[59 – «Глед» – американська компанія, яка спеціалізується на виробництві пакетиків та пластикових контейнерів. Усміхнений чоловік середнього віку з реклами «Глед» – візитна картка компанії.]

Але навіть поки він про це думав, ноги самі понесли Кріда до стежини. Він орієнтувався на спортивні шорти, такі ж багряні в нічній темряві, як і цівки засохлої крові на обличчі Паскоу.

Луїсу не подобався цей сон. О Боже, геть не подобався. Ті холодні ворсинки килимка, те, що він не міг проходити крізь стіни та двері, як мало б бути в будь-якому порядному сні... а тепер холодні краплі роси на босих ногах, нічний вітер, що пронизує його практично голе тіло, прикрите лише сімейками. А під деревами соснові голки боляче кололи підошви – ще одна деталь, трохи реальніша, ніж мала б бути.

Не зважати. Не зважати. Я вдома, у своєму ліжку. Це просто сон; і яким би реалістичним він не здавався і як би не відрізнявся від інших снів, на ранок він видаватиметься смішним. Прокинувшись, мозок швидко збагне його недоладність.

Маленька суха гіллячка боляче штурхнула його в біцепс, і він здригнувся. Паскоу, подібний до легкої тіні, був далеко попереду, і раптом у мозку Луїса викристалізувалась чітка картинка того, що відбувається: «Я чалапаю за трупаком через ліс, я чалапаю за трупаком до «Кладвишча домажніх тварин», і це не сон. Боже, помагай, це не сон. Це все насправді».

Вони далі спускалися схилом лісистого пагорба. Стежина зигзагами петляла поміж дерев, пірнаючи в чагарники. От тільки тепер не було черевиків. Багниста земля під ногами нагадувала холодні драглі, в'язкі й тягучі. Ноги ледве пересувалися, видаючи бридке чавкання. Луїс відчував, як багнюка сочиться між пальцями.

Він усе ще безнадійно намагався переконати себе, що це лише сон.

Однак це не подіяло.

Вони дійшли до галявини, і місяць знову визирнув з-за хмар, сповиваючи могильник моторошним блиском. Надгробки – уламки дощок та бляшанки, незграбно розрізані батьковими ножицями для металу, встромлені в землю сланцеві брили – постали з тривимірною ясністю, відкидаючи чорні чіткі тіні.

Паскоу спинився біля напису «КІТ ПОЛЯ. ВІН БУВ СЛУХНЯНЕМ» і обернувся до Луїса. Чоловік відчував, як піднімаються в ньому страх і огида, як вони м'яко, але невблаганно стискають його у своїх лаписьках. Паскоу

посміхався: зуби стирчали з-під скривавлених губ, а здорова засмага сховалася під саваном мертвотної блідості у млявому нічному світлі. Мрець підняв руку і вказав напрям.

Луїс глянув туди і застогнав. Його очі широко розплющилися, і він притис руку до рота, щоб стримати крик. Він відчув сльози на щоках і зрозумів, що розплакався посеред усього цього кошмару.

Бурелом, з якого стривожений Крендал стягнув Еллі, перетворився на гору кісток. І ті кістки рухалися. Вони гуркотіли і тріщали, сплітаючись у фантазмагоричного монстра – щелепи, стегна та ліктьові кістки, кутні зуби й різці; людські та тваринячі черепи моторошно посміхалися. Фаланги пальців клацали. Рештки ніг згинали свої скам'янілі суглоби.

Усе рухалося, двигтіло. А Паскоу наближався до нього, його скривавлене обличчя зловісно біліло на тлі нічного неба. Замкнена на самій собі думка поглинала рештки свідомості Луїса: «Ти маєш закричати щоб прокинутися байдуже що налякаєш Рейчел Еллі Гейджа розбудиш увесь дім розбудиш усю околицю треба закричати щоб прокинутися закричатизакричатизакричатитищобпрокинутисяпрокинутисяпрокинутися...»

Однак з його вуст злетів лише приглушений шепіт; він був схожим на дитину, яка сидить на сходах ганку і тільки вчиться свистіти.

Паскоу підійшов ближче і заговорив:

– Двері мають бути зачинені, – промовив Паскоу. Він дивився на Луїса згори вниз, бо той впав до його ніг. На обличчі трупа з'явився вираз, який Луїс спершу хибно прийняв за співчуття. Однак то аж ніяк не було співчуття: лише жаклива терплячість. Паскоу досі вказував на гору кісток. – Не ходи туди, докторе. Як би сильно тобі не хотілося – не ходи. Кордони створювалися не для того, щоб переступати через них. Пам'ятай: тут більше сили, ніж ти можеш собі уявити. Вона стара і ніколи не відає спокою. Пам'ятай.

Луїс знову спробував крикнути, але йому не вдалося.

– Я прийшов як друг, – продовжив Паскоу. Він справді сказав слово «друг» чи Луїсу просто почулося? Здавалося, ніби Паскоу говорив іноземною мовою і тільки магія сну допомагала Луїсові розуміти його... І слово друг було найближчим до того, у що можна було скласти вимовлені Паскоу звуки. – Загибель твоя і всіх, кого ти любиш, наближається, докторе.

Він підійшов так близько, що Луїс міг відчути нудотний запах смерті.

Паскоу простягнув до нього руки.

Луїс вкотре спробував закричати, але світ закрутився навколо під моторошний гуркіт кісток у могильнику, осяяному млявим нічним світлом.

Пересічній людині необхідно сім хвилин, щоб заснути, але, якщо вірити «Психології для чайників», для пробудження їй необхідно десь п'ятнадцять-двадцять хвилин. Буцімто сон – це басейн, з якого випірнути не так легко, як пірнути. Коли сплячий прокидається (байдуже, він чи вона), то проходить різні стадії сну: від безпробудної нетями до легкої дрімоти –

стану, коли вже може чути звуки і навіть відповідати на запитання, але потім не пам'ятає про це. Хіба що згадає якийсь уривок сну.

Луїс чув клацання і гуркіт кісток. Поступово звук ставав гострішим, більш металевим. Пролунав удар. Крик. Ще металеві звуки... щось заторохтіло. Звісно, його мозок ліг у дрейф. Кляті кості торохтять.

Він чув, як дочка репетувала: «Ану наздожени, Гейдже! Давай наздоганяй!»

Відразу за криками Еллі почалося радісне белькотіння Гейджа, звук, який змусив Луїса врешті розплющити очі і втупити їх у стелю власної спальні.

Він майже не ворушився, чекаючи, коли реальність, стара добра благословенна реальність, повністю заповнить кімнату.

Усе це був сон. Байдуже, наскільки жакливим, наскільки реальним він був, але то просто сон. Просто скам'янілість на дні його розбурханої свідомості.

Металевий звук пролунав знову. То Гейдж торохтів однією зі своїх машинок у коридорі.

– Наздожени, Гейдже.

– Наздозени, – лепетав Гейдж. – Наздозени. Наздозени.

Гупа-гупа-гуп. Гейджеві голі ніжки протупцали коридором. Вони з Еллі голосно гиготіли.

Луїс глянув направо. Бік Рейчел був порожнім, ковдра відкинута. Сонце вже давно зішло. Він поглянув на годинник і побачив, що вже близько восьмої. Рейчел його не розбудила... цілком імовірно, навмисне.

Зазвичай це його роздратовало б, але не цього ранку. Він зробив глибокий вдих, потягнувся, радіючи, що може поки поніжитися на сонці й відчувати реальність у всій її повноті. Дрібні порошинки витанцьовували в косих променях світла.

Знизу Рейчел покликала:

– Еллі, спускайся: з'їж свій сніданок і бігом на автобус.

– Добре! – Гучне ляп-ляп дитячих ніг. – Тримай свою машинку, Гейдже. Мені час іти в школу.

Гейдж обурено заlementував. Усі слова зливалися в одне. Геж, біка, добре, Еллі-Буськ – його ідею можна було зрозуміти: Еллі повинна залишитися. Загальна освіта може обійтися і без неї.

Знову пролунав голос Рейчел:

– Еллі, перш ніж спускатися, обніми на прощання татка.

Еллі забігла до нього – волосся стягнуте хвостиком, а сама вона вбрана в червону сукенку.

– Я вже прокинувся, доцю, – сказав він. – Давай біжи, а то запізнишся на автобус.

– Добре, татку! – вона підбігла до ліжка, чмокнула Луїса в брудну щоку і кинулася вниз сходами.

Сон почав тьмяніти, втрачати чіткість. Хай йому грець, це було чудово.

- Ну ж бо, Гейдже, - покликав Луїс. - Іди поцілуй татка.

Гейдж не звернув на нього жодної уваги. Він біг за Еллі так швидко, як тільки міг.

- Наздозени-наздозени-наздозени-НАЗДОЗЕНИ! - кричав він на всі свої маленькі легені. Луїс зміг побачити тільки силует його міцного дитячого тільця в підгузку.

Рейчел крикнула:

- Луїсе, з тобою все гаразд? Ти прокинувся?

- Таааа! - озвався він, сідаючи в ліжку.

- Кажу ж тобі, він прокинувся, - сказала Еллі. - Я пішла. Бувайте!

Двері хряснули, і Гейдж обурено заревів.

- Одне яйце чи два? - спитала Рейчел.

Луїс відкинув з ніг ковдру і спустив ноги на ворсинки килима. Він уже збирався відповісти, що не буде яечню, а з'їсть миску вівсянки і вже бігтиме на... як слова застрягли в горлі.

Його ноги були всі в багні та соснових голках.

Серце заходилося гупати так, що ризикувало вистрибнути з грудей, наче чортик із табакерки. Очі вилізли з орбіт і швидко забігали, зуби міцно прикусили задерев'янілого язика. Луїс різко скинув ковдру. В ногах ліжка все було засипано глищею. Простирадла були абсолютно брудні.

- Луїсе?

Він помітив кілька соснових гілок на своїх колінах і раптом зиркнув на праву руку. На його біцепсі виднілась подряпина, свіжа подряпина там, де уві сні по ньому вдарила суха гілка.

Я зараз закричу. Я це відчуваю.

І він справді міг. Крик котився знизу до горла - нічого, крім великої холодної кулі страху. Реальність розмивалася. Справжньою реальністю були, як він думав, голки, бруд на простирадлах, кривава подряпина на голій руці.

Я зараз закричу, остаточно збожеволію і вже не повинен буду про це думати.

- Луїсе? - знову голос Рейчел. - Луїсе, ти що, заснув?

Він боровся з собою наступні пару секунд; він боровся з собою так само люто, як і в ту мить зростаючого збентеження, коли Паскоу, якого принесли в лазарет, помирав на ковдрі. І Луїс таки переміг. Одна з шальок терезів переважила, і він вирішив, що Рейчел не має цього бачити: його брудних ніг у хвої, скинутих на підлогу ковдр, заляпаних багном простирадл.

- Я вже прокинувся, - радісно відповів він. Язик у роті кривавив через те, що Луїс несподівано його прикусив. Його свідомість закружляла, і десь

глибоко всередині, в найпотаємнішому закутку його ества, виникло питання, чи завжди це ірраціональне божевільня було так близько до нього. Так близько до всіх.

– Одне яйце чи два? – Рейчел зупинилася на другій чи третій сходинці. Слава Богу.

– Два, – гукнув він, відверто остерігаючись того, що каже. – Хай буде випускна.

– Гарний вибір! – сказала дружина і повернулася на кухню.

На одну секунду він полегшено замружився, але в п'яті побачив срібні очі Паскоу. Його власні очі тої ж миті розплющилися. Луїс почав різко рухатися, женучи будь-які думки. З ковдрами все було гаразд. Він здер з ліжка простирадла. Зіжмавав їх і, вийшовши в коридор, жбурнув у жолоб для брудної білизни. Майже бігцем кинувся до ванни, ввімкнув душ і ступив під воду. Таку гарячу, що в ній можна було зваритися. Луїс змив бруд з ніг. До нього потроху поверталася впевненість, він уже міг дати ситуації раду. Витираючись, Крід раптом подумав, що поводить себе як убивця, який певен, ніби приховав усі докази. Він реготав. Витирався і все ще реготав. Здається, він не міг зупинитися.

– Агов, ти, там нагорі, – поклікала його Рейчел. – Чого смієшся?

– Жарт один крутий згадав, – відповів Луїс, усе ще регочучи. Він боявся, але страх не міг пересилити сміх. Він піднімався знизу, від живота, який став твердим, наче вмурований у стіну камінь. Крід вирішив, що не придумав нічого кращого, аніж просто кинути брудну білизну до жолоба. Міссі Дендрідж приходила щоп'ять днів прибирати в домі, помити все і попрали речі. Рейчел ніколи не побачить простирадла доти, доки вони не повернуться на ліжко... чистими. Ну хіба що Міссі сама розкаже про них Рейчел, але це навряд чи. Вона, ймовірно, за все, перешіптуватиметься з чоловіком про дивні секс-ігри Крідів, котрі передбачають вимазування ліжка багном та посипання хвоею.

Через цю думку Луїс знову пирснув со сміху. Останні схлипи та смішки лунали, коли він вдягався, і він збагнув, що відчувається трохи краще. Як це подіяло, він не знав, але воно таки подіяло. Кімната виглядала нормальною, хіба що ліжко здавалося голим. Луїс позбувся отрути. Можливо, словом, яке він шукав, було «докази», але свідомість чомусь підкинула йому «отруту». Певно, люди роблять з ірраціональним саме це, подумав він. Вони чинять саме так, коли воно вривається у звичні причинно-наслідкові зв'язки, до яких звикли в західному світі. Напевно, ваш мозок так само впорається з літаючим блюдцем, яке одного ранку мовчки зависне над вашим підвір'ям, відкидаючи в'язкі пасма тіней, з дощем із жаб, з рукою з-під ліжка, яка раптом вчепиться у вашу ногу глибокої ночі.

Напад сміху, як і напад страху... Якщо він почався, спинити його неможливо. Ти просто чекаєш, коли він мине, як камінь у нирках.

Гейдж сидів на своєму стільчику. Він їв «Особливу К»[60 – Популярна у США торгова марка готових сніданків, круп тощо.] і активно кидався нею на стіл. Малий, безсумнівно, вирішив прикрасити вівсянкою підлогу, а на додачу ще й помити нею голову.

Рейчел вийшла з кухні з яечнею і кухликом кави.

– Що ж то був за жарт такий веселий, Лу? Ти гелготів, наче гагара. Налякав мене трохи.

Луїс роззявив рота, поняття не маючи, що він має казати, але врешті згадав один анекдот, почутий тиждень тому в крамниці на розі, – щось про єврейського кравця, який купив папугу, що вмів говорити тільки: «Аріель Шарон[61 – Відомий ізраїльський політик, герой Війни Судного дня. На момент написання роману був міністром оборони Ізраїлю.] – дrouchун».

Коли він закінчив розповідати, Рейчел гучно зареготала, і Гейдж засміявся також.

«Чудово! Нашому герою вдалося приховати всі докази, і то добре. Брудні простирадла і гагарячий сміх у ванній. Тепер наш герой читає ранкову газету – чи, принаймні, витріщається в неї, – ставлячи печатку нормальності на цей ранок».

Десь такі думки роїлися в Луїсовій голові, коли він розгорнув газету.

Ось як треба (ясно?), думав він з безмірним полегшенням. Ви просто проходите крізь це, і воно зникає... ну хіба що ви сидите з друзями біля багаття, і під протяжне завивання вітру розмови звертають на тему надприродних подій. Бо зазвичай біля вогнища, коли вас шарпає вітер, розмови ведуться про всякі дурниці.

Луїс доїв яечню, чмокнув на прощання Гейджа з Рейчел, зиркнув на білий прямокутник дверей пральні, які були за якийсь фут ліворуч від нього. Усе гаразд! Ще один нокаут за ранок. Рання осінь усім своїм виглядом демонструвала, що все буде просто чудово, цілу вічність. Він пильно оглянув дорогу після того, як вивів машину з гаража, але нічого не змінилося. Жодного переляку. Він просто минувся. Вийшов, як камінь із нирок.

Усе було чудово, аж поки Луїс не проїхав миль десять трасою. Тоді його почала бити пропасниця, і він був змушений з'їхати з шосе № 2 на практично порожню вранці парковку китайського ресторану «У Сінга», неподалік від Медичного центру Східного Мену, куди забрали тіло Паскоу. Та медичний центр то далеко не ресторан. Ха-ха-ха... Вік Паскоу більше ніколи не попросить ще одну порцію му гу гай пана.[62 – Китайська страва (курка з грибами в соусі).]

Судоми стрясали тіло. Луїс почувався безпорадним і нажаханим. Він боявся не чогось надприродного. (Ні! Тільки не цього сонячного ранку!) Чоловік боявся припустити, що, можливо, поступово втрачає здоровий глузд. Луїс почувався так, наче йому крізь голову протягнули довгий невидимий дріт.

– Не треба, – пробурмотів він. – Будь ласка, не треба.

Він намацав радіо і натрапив на Джоан Баез, котра виспівувала про діаманти та іржу.[63 – «Diamonds & Rust» – пісня Джоан Баез 1975 року про її колишні стосунки з Бобом Діланом.] Її милий холодний голос заспокоював його, і коли вона доспівала, Луїс відчув, що може їхати далі.

Приїхавши в лазарет, він кинув: «Вітаю, Чарлтон!» – і миттю сховався за дверима вбиральні. Луїс був переконаний, що зараз він схожий на привида. Але ні! Невеличкі мішки під очима навіть Рейчел не помітила. Він хлюпнув холодною водою собі на обличчя, витерся, пройшовся гребінцем по волоссю і пішов у кабінет.

Стів Мастертон і Суррендра Харду, лікар-індус, сиділи на дивані, пили каву й далі гортали картки «спецгрупи».

– Доброго ранку, Лу! – вигукнув Стів.

– Доброго.

– Сподіваюся, сьогоднішній ранок буде не таким, як вчора, – промовив Харду.

– О, ти пропустив усе найцікавіше!

– У Суррендри й без нас учора вистачало цікавого, – Мастертон вишкірив зуби. – Розкажи йому, Суррендро!

Харду посміхався, поліруючи рушником склянки.

– Двое хлопців притягли свою подругу близько першої години ночі, – почав він. – Розумієте, вона була п'яна від щастя, що повернулася в рідні пенати. Дівчина дещо собі врізала, і я сказав, що треба накласти принаймні чотири шви, але шраму не буде. «Валяй», – ляпнула вона мені, і я нахилився перед нею отак.

Харду продемонстрував класичне східне привітання, звертаючись до когось невидимого. Луїс тихо захихотів, розуміючи, що сталося.

– І, поки я її зашивав, вона наблюдала мені на голову.

Мастертон пирснув зо сміху, Луїс приєднався. Харду спокійно всміхнувся, наче таке з ним уже траплялося тисячу разів у тисячі його життів.

– Суррендро, скільки ти вже на чергуванні? – спитав Луїс, коли сміх затих.

– З півночі, – відповів той. – Я вже збирався йти. Просто затримався, аби ще раз з тобою привітатися.

– Що ж, привіт! – сказав Луїс, потиснувши його маленьку коричневу руку. – А тепер їдь додому і поспи.

– Ми вже майже закінчили зі «спецгрупою», – повідомив Мастертон. – Скажи «Алілуя», Суррендро!

– Краще утримаюся, – посміхнувся Харду. – Я не християнин.

– Ну тоді давайте хором заспіваємо «Миттеву Карму»[64 – «Instant Karma» – пісня Джона Леннона, випущена 6 лютого 1970 року. Одна з трьох пісень Леннона (решта дві – «Imagine» та «Give Peace a Chance»), які потрапили в залу слави рок-н-ролу. Найпопулярніший роман Стівена Кінга «Сяйво» було написано під враженням від одного з рядків пісні: «...Weall shine on». Іронічне прощання Сурренди є перифразом цього рядка.] чи щось таке.

– Сяйте собі на здоров'я, – Харду всміхнувся і зник за дверима.

Луїс і Стів Мастертон провели його поглядами. На мить запанувала тиша, а потім вони розреготалися. Луїс ніколи ще не почувався так добре... так природно.

– Ну от, ми щойно завершили зі «спецгрупою», – мовив Стів. – А сьогодні до нас табунами пертимуть драгдилери.

Луїс кивнув. Дистриб'ютори ліків мали приїхати о десятій. Як любив наголошувати Стів, може, середа й для «Принца Спагеті», [65 – Алюзія на рекламний слоган спагеті: «Середа – для "Принца Спагеті"». Реклама, поширена у Новій Англії.] зате у вівторок в Університеті Мену точно настає «День Д». [66 – Загальноприйнятий термін, яким позначається день

початку військової операції. Найчастіше мається на увазі операція Оверлорд – 6 червня 1941 року, висадка повітряного і морського десантів союзників на узбережжі Нормандії.] «Д» означає «Дарвон».[67 – Сильний транквілізатор.]

– Великий Босе, моя вам порада, – сказав Стів. – Не знаю, що за жевжики були у вас там у Чикаго, але ці пройди готові на все, аби впарити вам свій товар: від кухля пива в місцевій броварні до абонементу на боулінг у Бенгорі. Один хлопець намагався навіть втелюшити мені надувну Джуді. І це мені! А я ж лише помічник адміністратора. Якщо вони не зможуть привезти зілля вам, вони привезуть вас до нього.

– Треба було погоджуватися на надувну Джуді!

– Не-е-е. Вона була рудою. Не мій тип.

– Що ж, я згоден з Суррендрю, – сказав Луїс. – День сьогоднішній вже точно не такий, як вчорашній.

18

Коли працівник фармацевтичної компанії «Апджон» так і не приїхав до десятої, Луїс махнув рукою і вирішив зателефонувати в реєстраційне бюро. Слухавку підняла місіс Степлтон, яка пообіцяла негайно надіслати копію всіх даних про Віктора Паскоу. Коли Луїс завершив розмову, працівник «Апджон» уже прибув. Він не запропонував жодних ліків, лише запитав, чи не хоче Луїс придбати зі знижкою сезонний квиток на ігри «Новоанглійських патріотів».[68 – Професійна команда з американського футболу. Штаб-квартира розташована в місті Фоксборо в штаті Массачусетс.]

– Не, – відповів Луїс.

– Та я й не сподівався, що ви погодитеся, – похмуро мовив продавець і пішов геть.

В обід Луїс пішов перекусити в кафе «Беарз Ден». Замовив сандвіч з тунцем і кока-колу. Взяв обід з собою і з'їв його, переглядаючи дані про Паскоу. Він намагався знайти хоч якийсь зв'язок між загиблим хлопцем і собою або Північним Ладлоу, де розташовувалося «Кладвище домажніх тварин»... Туманна надія, що має бути хоч якесь раціональне пояснення навіть такій дивовижі, як ця. Може, юнак виріс у Ладлоу або ж навіть поховав на «Кладвищі» kota чи собаку.

Однак жодного зв'язку знайти не вдалося. Паскоу походив з Бергенфілда, штат Нью-Джерсі. В Університет Мену приїхав вивчати електронну інженерію. На тих кількох друкованих сторінках Луїс не знайшов нічого, що могло б видати хоч найменший зв'язок між ним і хлопчиною, який пішов з життя у кімнаті очікування, – якщо, звісно, не брати до уваги те, що Паскоу помер у нього на руках.

Крід вицідив залишки кока-коли під шкрябання соломинки по дну банки, а потім викинув усе сміття в кошик. Обід був легким, та він з'їв його з апетитом. Насправді нічого страшного не було. Не зараз. Луїс більше не тремтів, і ранковий жах щодазі скидався на безглузду прикрість, марення наяву, без жодних наслідків.

Він постукав пальцями по журналу, знизав плечима і знову зняв слухавку. Цього разу він зателефонував у медичний центр і попросив з'єднати з моргом. Коли працівник моргу відповів, Луїс представився і сказав:

- У вас лежить один із наших студентів, Віктор Паскоу...

- Уже ні, - відповіли на тому кінці дроту. - Більше не лежить.

Луїсові враз забракло повітря.

- Що? - тільки і спромігся видушити він.

- Минулої ночі тіло відправили батькам. Його забрав представник похоронного бюро «Брукінгз-Сміт». Потерпілого відправили на «Дельті»... - шурхотіння папірців, - на «Дельті 109». Ну а куди ж він мав подітися? Пішов на гульки, чи як?

- Ні, - відповів Луїс. - Звісно ж, ні. Я просто... - Що «просто»? Якого чорта він взагалі це робить? Не було адекватного способу владнати цю справу. Треба прийняти це і забути. А все інше могло наробити лише купу нових проблем. - Мені лише здалося, що це надто швидко, - мовив він, затинаючись.

- Ну, його розітнули вчора, - знову тихе шарудіння папірцями. - Це зробив доктор Ріндзвік десь о третій двадцять. Ще до того його батько вже все організував. Гадаю, тіло прибуло в Ньюарк близько другої ночі.

- Зрозуміло. У такому разі...

- Якщо, звісно, носії нічого не наплутали і не надіслали його не туди, - жваво зазначив працівник. - Буває всяке, та з «Дельтами» зазвичай пригод не трапляється. Вони надійні, ці «Дельти». Було якось, один хлопець у нас помер на риболовлі, десь в окрузі Арустук. У якомусь із тих містечок, назва яких у кращому разі наявна на карті. Довбень так пожадливо цмулив пиво, що вдавився кільцем від банки. Біда сталася якраз тоді, коли він намагався відкрити банку пива. Його друзякам знадобилося два дні, аби доперти його до цивілізації. Ще й не знали, чи хоч якийсь літак його візьме. Та вони все одно тягнули його і сподівалися на краще. Відправили його додому в Гренд-Фолз, штат Міннесота, у вантажному відділенні якогось авіалайнера. Однак тут ім не пощастило. Спершу його привезли у Маямі, потім у Де-Мойн і врешті аж у Фарго, штат Північна Дакота. Потім хтось таки догнав, що з ним не так, але ж минуло ще три дні. З таким успіхом вони могли наколотити його «Кул-ейдом» [69 - Безалкогольний розчинний напій, популярний в Америці. Продається у вигляді порошку, який треба розчинити у воді і додати цукор на смак. Існує шість смаків.] замість рідини для бальзамування: невдаха весь почорнів, а тхнуло від нього, як від зіпсованої свинячої печені. Отаке-то я чув. Шістьох вантажників змудило, - голос по той бік дроту широко розсміявся.

Луїс заплющив очі:

- Добре, дякую вам.

- Якщо хочете, можу вам дати домашній номер доктора Ріндзвіка, щоб ви могли зателефонувати йому. Але зранку він зазвичай грає в гольф в Ороно.

- Ні, не варто, - відповів Луїс.

Він опустил слухавку. «Час уже покласти цьому край, - подумав він. - Коли тобі наснився той поганий сон чи що воно таке, в біса, було, то труп

Паскоу точно лежав у Бенгерфільдському похоронному бюро. Усе, питання знято. Пора зав'язувати з цим усім».

Поки він їхав додому, йому спало на думку абсолютно просте і раціональне пояснення, чому його ноги були вимазані багном, і він полегшено зітхнув.

У нього трапився одиничний випадок лунатизму, спричинений несподіваним і жахливим фактом: у перший же робочий день до нього принесли смертельно пораненого студента, який віддав Богу душу прямо у нього на руках.

Це все пояснювало. Сон видався надзвичайно реальним, бо справді містив дуже багато реальності: килимок, холодна роса й особливо суха гілляка, яка подряпала йому руку. Це також пояснює, чому Паскоу міг проходити крізь зачинені двері, а він – ні.

У Луїса перед очима постала картина: Рейчел минулої ночі спускається сходами і бачить, як чоловік б'ється об задні двері, намагаючись уві сні пройти крізь них. Він осміхнувся. О, вона б від такого збожеволіла.

Ухопившись за ідею лунатизму, Крід міг проаналізувати причину саме такого сну, що він одразу ж і зробив. Він пішов на кладовище домашніх тварин, бо це місце у нього асоціюється з іншим нещодавно пережитим стресом, який спричинив серйозну сварку між ним і дружиною... І звісно ж, думав він із наростаючим збудженням, те місце асоціюється у нього з першим знайомством його дочки зі смертю. Усі ці деталі наклалися одна на одну в його свідомості, коли він вчора пішов спати.

Йому ще дуже пощастило, що він якось добрів додому – це в його пам'яті не збереглося. Мабуть, повернувся на автопілоті.

Хороша штука, цей автопілот. Він не міг навіть уявити, що було б, якби він таки прокинувся сьогодні зранку біля могили кота Полі – дезорієнтований, промоклий від роси та ще й до біса нажаханий. А Рейчел би як перелякалась!

Обміркувавши це, Луїс полегшено зітхнув. «Це все добре, але що робити з тими словами, які Паскоу сказав при смерті?» – ніяк не вгамовувався мозок Луїса, проте лікар швидко закрити йому рота.

Того вечора Рейчел прасувала речі, а Еллі та Гейдж, всівшись на одне крісло, захопилися переглядом «Маппет-шоу».[70 – Англо-американська лялькова гумористична телепрограма, створена Джимом Хенсоном. Виходила в ефір у 1976–1981 роках. Персонажі: жабеня Керміт, свинка Міс Піггі та інші.] Луїс сказав дружині, що хотів би вийти трішки подихати свіжим повітрям.

– Ти повернешся до того, як я вкладатиму Гейджа спати? – запитала вона, не відводячи погляду від праски. – Ти ж знаєш, він краще засинає, коли ти поруч.

– Звісно.

– Куди ти йдеш, татку? – поцікавилась Еллі, теж не відриваючись від телевізора. На екрані Міс Піггі от-от мала зацідити Керміту в око.

– Скоро повернуся, сонечку.

За п'ятнадцять хвилин він уже був на «Кладвищі домашніх тварин». Роззирався навколо і боровся з сильним дежавю. Без сумніву, він приходив сюди вночі: маленька табличка на честь кота Полі була повалена. Це

трапилося, коли привид Паскоу наблизився, майже наприкінці свідомої частини його сну. Луїс байдуже поправив її і підійшов до бурелому.

Той йому не сподобався. Спогади про те, як усі ці повалені вітром дерева перетворилися були на купу кісток, досі змушували його тремтіти. Він присилював себе простягнути руку і доторкнутися до однієї гілки. Загрозливо тримаючись на купі, гілляка раптом захиталася й гепнулася вниз. Луїс ледве встиг відскочити, аби вона не придавила йому черевика.

Він пройшовся вздовж бурелому. Спершу – ліворуч, потім – праворуч. З обох боків чагарники так щільно притискалися до нього, що здавалися непроникними. «Ні, тут точно не варто лазити, якщо маєш клепку в голові», – подумав Луїс. Усюди виднілися зарості отруйного плюща, який вився по землі (усе життя Луїс слухав, як люди хвалилися, що в них до таких штук імунітет, але він, як лікар, знав, що практично ні в кого його нема), а також найбільші колючки з усіх, які Луїсу коли-небудь доводилося бачити.

Крід повернувся назад, до середини купи. Він дивився на неї, поклавши руки в задні кишені джинсів.

«Ти ж не збираєшся туди лізти, правда?»

«Ні, босе. І чого б це я робив таку дурість?»

«Чудово. Я лише на хвилю занепокоївся, Лу. Виглядає як непоганий спосіб потрапити у власний лазарет зі зламаною щиколоткою, еге ж?»

«Є таке. До того ж смеркає».

Отак домовившись із собою про все, Луїс раптом почав дертися на бурелом.

Уже коли він опинився на півдорозі до вершини, дерева під ним затремтіли з характерним тріском.

Кляті кості торохтять, док.

Коли купа знову задвигтіла, він вирішив спускатися. Краї сорочки висмикнулися зі штанів.

Луїс ступив на тверду землю неушкодженим і без пригод, обтрусив руки від пилу і тирси. Рушив стежиною, яка приведе його додому – до дітей, які хочуть казочку на ніч, до Черча, який сьогодні проводив останній день як підкорювач дамських сердець, та до вечірнього чаювання з дружиною, коли діти поснуть.

Перш ніж піти, він ще раз оглянув галявину, вражений її непорушною тишею. Мацаки землистого туману виникали нізвідки, звиваючись навколо табличок. Ці концентричні кола... Це ж треба: самі того не знаючи, діти Північного Ладлоу своїми руками витворили власну модель Стоунхенджу.

«Це точно все, Луїсе?»

Попри те що він тільки краєм ока побачив те, що лежить по той бік бурелому, перш ніж двигтіння під ногами налякало його і змусило спуститися, він міг би запрягтися, що бачив продовження стежки, яка вела в лісові хащі.

«Не твоя справа, Луїсе. Хай вона йде, куди хоче».

«Так, босе».

Луїс розвернувся і пішов додому.

Коли Рейчел уклалась спати, він ще з годину не міг заснути, перебираючи старі медичні журнали. Він відмовлявся визнати, що ідея лягти в ліжко – заснути – лякала його. Раніше в нього ніколи не бувало сомнамбулічних станів, тож він не міг бути певен, що це одиничний випадок, поки це станеться або не станеться знову.

Він почув, як Рейчел підвелась з ліжка і ніжно гукнула його:

– Лу, любий, ти йдеш?

– За мить буду, – відповів Луїс і погасив настільну лампу.

Тієї ночі йому знадобилося значно більше, ніж сім хвилин, щоб вимкнути свою обчислювальну машину. Він слухав глибоке дихання Рейчел, яка міцно спала біля нього, і прихід Віктора Паскоу не видавався аж таким неможливим. Він боявся, що варто заплющити очі – і двері з грюкотом розчухнуться, і у дверному прорізі стоятиме він – наша запрошена суперзірка – Віктор Паскоу, у спортивних шортах, мертвотно блідий і з випнутою ключицею.

Луїс часом провалювався в сон, і йому уявлялося, як це – прокинутися на страшному і холодному «Кладвищі домажніх тварин», поміж отих концентричних кіл, залитих місячним сяйвом, а потім повертатися назад тією стежкою в глушині. Він думав про це і знову прокидався.

Лише після півночі сну нарешті вдалося підкрастися до нього й полонити. Жодних видінь не було. Луїс прокинувся о пів на восьму, почувши стукіт осіннього дощу об шибки. З легким острахом відкинув ковдру і глянув на простирадло: воно було бездоганним. Звісно, ніхто б не зміг так сказати про його ноги, вкриті мозолями на п'ятках, але вони були хоча б чистими.

Стоячи під душем, він піймав себе на тому, що мугикає якийсь мотивчик.

19

Міссі Дендрідж посиділа з Гейджем, поки Рейчел відвезла Вінстона Черчилля до ветеринарної клініки. Тої ночі Еллі не спала до одинадцятої. Вона сварливо пояснювала, що не може спати без Черча, і просила води склянку за склянкою. Нарешті Луїс відмовився постачати її рідиною, пояснюючи, що вона може напудити під себе. Це викликало таку бурхливу істерику, що Луїс і Рейчел перезирнулися між собою, здивовано кліпаючи очима.

– Вона боїться за Черча, Луїсе, – промовила Рейчел. – Дай їй випустити пару.

– Вона не зможе так горлати вічно. Колись вона таки припинить, – пробурчав Луїс. – Принаймні я сподіваюся на це.

Він мав рацію. Хрипи Еллі та розлючені крики перейшли в гикання і тихе скавуління. Нарешті вона остаточно затихла. Коли Луїс піднявся глянути, як там дочка, то побачив, що вона спить на підлозі, міцно обійнявши котяче ліжко, яке Черч навряд чи взагалі коли-небудь використовував.

Луїс забрав кошик з її рук, вклав малу під ковдру, прибрав волосся з її спитнілого лоба і поцілував. Піддавшись миттєвому пориву, зайшов до маленької кімнатки, яка була кабінетом Рейчел, написав на аркуші паперу великими друкованими літерами коротенького листа (Я ПОВЕРНУСЯ ЗАВТРА. ЦІЛЮЮ, ЧЕРЧ.) – і прикріпив його до подушки на дні котячого ліжка. Потім пішов до спальні в пошуках Рейчел. Вона була там. Вони кохались, а потім заснули в обіймах.

Черч повернувся додому в п'ятницю першого Луїсового повного тижня на роботі. Еллі багато зробила для нього – витратила частину кишенькових на коробку котячих смаколиків і практично всипала Гейджу, коли той спробував полізти до «кииисі».

Той засмутився так, як ніколи не засмучувався через примання батьків. Догана від Еллі дорівнювала для нього догані від Бога.

Луїсу було сумно дивитися на Черча. Смішно, але результат ніяк не вплинув на його думки щодо кастрації. Ніщо не вказувало на те, що Черч колись був живчиком: він більше не ходив бадьоро, як стрілець, його хода стала повільною й уважною, як у хворого в санаторії. Він дозволяв Еллі годувати себе з руки і не виявляв жодного бажання вийти надвір чи хоча б у гараж.

Черч змінився. Зрештою, можливо, це було і на краще.

Але, здається, ні Рейчел, ні Еллі нічого не помітили.

20

Бабині літо прийшло і швидко минуло. Дерева вкрилися мідною барвою, недовго виблискували на сонці і потьмяніли. А після одного холодного, проливного дощу в середині жовтня почався падолист. Еллі приносила зі школи море гелловінських прикрас і розважала Гейджу історіями про Вершника без голови. Весь вечір Гейдж весело лепетав про таємничого хлопа на ім'я Ічибод Брейн, [71 – Перекручене дитиною ім'я Ікабода Крейна – головного героя найвідомішого оповідання Вашингтона Ірвінга «Легенда про Сонну Лошину».] чим викликав шалений напад реготу в Рейчел. Та рання осінь була для них радісною і щасливою.

Робота Луїса в університеті увійшла в звичне русло, ставши нелегким, але приемним обов'язком. Він приймав пацієнтів, відвідував засідання Ради коледжів, писав обов'язкові статті для студентської газети, у яких радив звернутися в лазарет по абсолютно конфіденційну допомогу щодо венеричних захворювань та вмовляв зробити щеплення проти грипу, адже цієї зими може розбушуватися штам «А». Крід брав участь у засіданнях, іноді на них виступав. А в середині жовтня поїхав на Новоанглійську конференцію з питань медицини у вищих навчальних закладах у Провіденс, [72 – Легендарне місце для поціновувачів літератури жаху. Саме тут народився, жив і помер батько американського хоррору Говард Філіпс Лавкрафт. На встановленому 1977 року надгробку на його могилі є коротка епітафія: «Я – Провіденс». Стівен Кінг неодноразово висловлював захват роботами Лавкрафта. Його оповідання «Крауч Енд» можна вважати омажем літературному генію Лавкрафта.] де читав доповідь про юридичний аспект лікування студентів. Віктор Паскоу згадувався там під вигаданим ім'ям Генрі Монтеса. Колеги добре прийняли доповідь. Луїс уже почав розробляти бюджет лазарету на наступний рік.

Його вечори також перетворилися на рутину: спілкування з дітьми після вечері, одна-дві банки пива з Джадом Крендалом опісля. Часом Рейчел ходила разом з ним, якщо Міссі погоджувалася посидіти з дітьми годинку, а іноді й Норма приєднувалася до них, та частіше це були посиденьки Джада і Луїса. Луїсові подобалося розмовляти зі старим, а той так переповідав усі триста років історії Ладлоу, немов пережив кожний з них. Він любив поговорити, та не балакав надто довго. Луїс ніколи від нього не стомлювався і не нудьгував, хоча й помічав часом, що Рейчел ледве стримує позіхання.

Зазвичай він до десятої повертався додому, а потім вони з Рейчел кохалися. Ще ніколи відтоді, як побралися, вони не робили цього так часто і з таким задоволенням. Рейчел вважала, що у всьому винна якісна артезіанська вода, а Луїс перекладав відповідальність на менське повітря.

Жахлива смерть Віктора Паскоу в перший день осіннього семестру поступово вивітрювалася як зі студентської пам'яті, так і з голови Луїса; хоча, без сумніву, родина хлопця досі була в жалобі. Луїс розмовляв по телефону з безутішним батьком Паскоу: запевняв його, що зробив усе можливе для порятунку юнака. Він не розповідав йому про весь той жах, про мозок, який витікав на килим, про те, що рани його сина були несумісні з життям, але знав, що сам ніколи не зможе цього забути. Для решти ж людей Паскоу практично розтанув у минулому.

Луїс досі пам'ятав про сон і про сомнамбулічний досвід, пов'язаний з ним, однак тепер йому здавалося, що це сталося з кимось іншим – по телевізору абошо. Це було схоже на його перший і єдиний похід до повіі в Чикаго шість років тому – ці події не мали нічого спільного з його життям і лишень відбивалися в ньому фальшивою луною.

І він більше не думав про те, що сказав чи не сказав смертельно поранений Паскоу.

Ніч на Гелловін була морозною. Луїс та Еллі почали похід за цукерками з Крендалів. Еллі радісно гиготіла і вдавала, начебто вона літає на своїй мітлі кухнею Норми, за що отримала схвалення старенької:

– О Джаде, вона наймиліша дівчинка з усіх, правда ж?

Джад погодився і запалив цигарку.

– А де Гейдж, Луїсе? Я думав, ви і його одягнете в якийсь костюмчик.

Насправді вони планували взяти його з собою – Рейчел особливо цього хотілося, адже вони з Міссі Дендрідж пошили для нього чудовий костюм жучка з вусиками, зробленими із зігнутих вішалок, обгорнених гофрованим папером. Але хлопчик не дуже добре почувався – мабуть, застудився. Луїс прослухав його легені і почув легкі хрипи, та й термометр за вікном показував лише 40 градусів[73 – 40 градусів за шкалою Фаренгейта ~ 4,4 °C.] о шостій годині вечора, тому вирішили, що малому краще залишитись удома. Хоч Рейчел це й засмутило, вона погодилася.

Еллі пообіцяла Гейджеві одну зі своїх цукерок, але її непомірний жаль і співчуття наштотхнули Луїса на думку, що насправді дочка трохи раділа, що братик не плентатиметься за нею і не відбиратиме на себе частину уваги.

– Бідненький Гейдж, – її голос звучав так, немов вона розмовляла зі смертельно хворим. А Гейдж, поки що не усвідомлюючи, яку нагоду пропускає, вмовився біля сонного Черча і дивився телевизор.

- Еллі - відьма, - відповів Гейдж без особливого інтересу і повернувся назад до телевізора.

- Відненький Гейдж, - промовила Еллі, жалісливо зітхаючи. Луїс подумав про крокодилячі сльози й осміхнувся. Еллі вхопила його за руку і потягнула: - Ходімо, татку! Ходімо-ходімо-ходімо!

- Гейдж трохи занедужав, - відповів зараз Луїс Джаду.

- О, це і справді прикро, - сказала Норма. - Але наступного року йому буде навіть цікавіше. Відкривай сумку, Еллі... Упс!

Норма взяла з миски на столі яблуко і «Снікерс», та і те, й інше випало з її рук. Луїса вразило, наскільки її покручені артритом руки були схожі на клешні. Він нахилився і підняв яблуко, яке котилося підлогою, а Джад підхопив «Снікерс» і кинув його до Еллі в сумку.

- Ой, люба, давай я дам тобі інше яблучко, - запропонувала Норма. - Це ж, мабуть, побилося.

- Ні, не варто, і це хороше, - відповів Луїс, намагаючись вкинути яблуко в торбинку Еллі. Однак дівчинка відступила на крок і завбачливо прикрила торбинку.

- Я не хочу побите яблуко, татку! - мовила вона до Луїса, немов той зовсім здурів. - На ньому ж будуть коричневі плямки... Фу.

- Еллі, це, чорт забирай, невічливо!

- Луїсе, не свари її за те, що каже правду. Щирість і відрізняє дітей від дорослих. А коричневі плями - бридкі.

- Дякую, місіс Крендал! - Еллі переможно зиркнула на батька.

- Прошу, люба, - всміхнулася Норма.

Джад провів їх до ганку. Повз пройшли двоє маленьких привидів, і Еллі впізнала в них друзів зі своєї школи. Вона потягнула їх до Норми на кухню, і на якусь мить Джад і Луїс лишилися сам на сам.

- Її артрит погіршився, - мовив Луїс.

Джад ствердно кивнув і викинув недопалок у попільничку.

- Їй завжди гіршає восени і взимку, але так погано ще ніколи не було.

- Що каже лікар?

- Нічого. Він не може нічого сказати, бо Норма не хоче його бачити.

- Що? Чому?

Джад подивився на Луїса: у світлі вогнів «універсала», який чекав на гостей, старий виглядав на диво беззахисним.

- Мабуть, варто було б обрати кращий час для того, щоб попросити про це, але, гадаю, в дружбі немає поняття «хорошого» і «поганого» часу. Чи не міг би ти її оглянути?

З кухні чулося завивання привидів і тиготіння Еллі – вона цілий тиждень вчилася сміятися як справжня відьма. Усе повнилося телловінськими веселощами.

– Норму щось іще турбує? – запитав Луїс. – Вона чогось боїться?

– Її болить у грудях, – тихо відповів Джад. – І вона більше не хоче бачити доктора Вейбріджа. Я трохи хвилююся.

– А чи хвилюється вона сама?

Джад завагався, але все ж таки сказав:

– Гадаю, вона налякана. Мо', то основна причина, чом вона не хоче йти до лікаря. Одна з її ліпших подруг, Бетті Кослоу, померла в лікарні минулого місяця. Рак. А вони з Нормою однолітки. Вона боїться.

– З радістю її огляну, – погодився Луїс. – Жодних проблем.

– Дякую, Луїсе, – вдячно відповів Джад. – Якщо ми разом схопимо її, то мо'...

Джад раптово змовк і запитально схилив голову набік. Його погляд перетнувся з Луїсовим.

Крід не пригадував, як одне почуття змінилося іншим. А від спроб розібратися в цих причиново-наслідкових зв'язках тільки паморочилося в голові. Певен він був тільки в одному: якоїсь миті цікавість змінив страх, що сталося щось лихе. Він знову перехопив той беззахисний погляд в очах Джада.

– Гуууууу-гууууу... – завивали привиди на кухні. – Гууууу...

І раптом цей звук переріс у перелякане:

– Ааааааааа!!!

Один із привидів закричав.

– Татку! – високий голос Еллі пульсував дикою тривогою. – Татку, місіс Крендал упала!

– О Боже! – простогнав Джад.

Еллі вибігла на ганок, її чорна сукня тріпотіла на вітрі. В одній руці вона тримала свою мітлу. Її зелене обличчя, витягнувшись від хвилювання, нагадувало тепер перекошену гримасу п'яного карлика. Двое маленьких привидів вийшли слідом за нею в сльозах.

Джад кинувся на кухню, на диво меткий як на свої вісімдесят з гаком. Та ні, не просто меткий – моторний. Він гукав дружину на ім'я.

Луїс нахилився до Еллі і поклав руки їй на плечі:

– Еллі, стій тут, на ганку. Домовились?

– Татку, мені страшно, – прошепотіла вона.

Двое маленьких привидів пролетіли повз них – вони торохкотіли сумками з цукерками і кликали своїх матусь.

Луїс побіг у кухню, хоч Еллі й кричала, щоб він повернувся.

Норма лежала на горбкуватому лінолеумі в оточенні розкиданих яблук і «Снікерсів». Мабуть, вона зачепила миску, коли падала, і перевернула її. Поруч валялась тарілка «Пайрекс». [74 – Товарний знак посуду з термостійкого скла.] Джад тримав дружину за зап'ясток і з надією дивився на Луїса.

– Допоможи мені, Луїсе! Допоможи Нормі. Боюся, вона помирає.

– Суньтеся ближче до мене, – сказав Луїс, розчавивши коліном яблуко на підлозі. Сік просочився крізь його старі вельветові штани, і вся кухня враз сповнилася сидровим ароматом.

«Отак ти й нагадав про себе, Паскоу», – спало Луїсові на думку, та він шосили намагався виштовхнути нав'язливий образ зі своєї свідомості.

Він перевірів пульс Норми – дуже слабкий, млявий, уривчастий. То було навіть не серцебиття, а просто спазми. Гранична аритмія: так і до зупинки серця недалеко. «Усе як у Елвіса Преслі, Нормо», – подумав Луїс.

Він розстібнув її сукню і жовту шовкову сорочку. Повернув її голову набік і почав робити штучне дихання.

– Джаде, слухайте сюди, – Луїс поклав ліву долоню на чотири джйми над мечоподібним відростком. Права рука притримувала ліве зап'ястя, посилюючи тиск. Тисни сильно, але не надміру: старі ребра можуть не витримати. Ще рано панікувати. І заради Бога, не роздави немолоді легені.

– Я тут, – відгукнувся Джад.

– Візьміть Еллі та відведіть її додому. Обережно, стежте, щоб вас не збила машина. Скажіть Рейчел, що сталося і що мені потрібен мій саквояж. Не той, що в кабінеті, а той, що у ванній, на верхній полиці, вона знає. А ще хай зателефонує в бенгорську лікарню і викличе «швидку».

– Але ж Бакспорт ближче, – зауважив Джад.

– А з Бенгора швидше приїдуть. Ідіть. І хай телефонує вона, а не ви. Мені потрібен саквояж.

Як тільки Рейчел дізнається, що тут трапилося, вона точно зрозуміє, що потрібно.

Джад вийшов. Луїс чув, як гримнули входні двері. Він лишився сам на сам з Нормою Крендал і ароматом яблук. З вітальні долинали мірне цокання годинника.

Раптом Норма глибоко вдихнула. Її повіки затремтіли. І тут Луїса пронизало страшне і невідворотне передчуття: ось зараз жінка розплющить очі... О Боже, вона розплющить очі і заговорить про «Кладвище домажніх тварин»...

Та вона лише розгублено зиркнула на Луїса, навряд чи впізнаючи його, і знову заплющила очі. Луїсу стало соромно за напад цього дурного страху. В той же час він відчув полегшення. У Норминих очах був біль, але не смертельна агонія. Ні, вона ще побореться.

Луїс важко дихав і витирив піт. То лише парамедики з телевізора можуть без зусиль робити штучне дихання. Хороший непрямий масаж серця з'ідав багато калорій, тож завтра в нього болітимуть руки і плечі.

– Я можу чимось допомогти?

Він озирнувся. Жінка, вбрана в брюки та коричневий светр, нерішуче стояла в дверях, притиснувши руки до грудей. «Мама привидів», – здогадався Луїс.

– Ні, дякую, – відповів він, а потім додав: – Так. Намочіть, будь ласка, ганчірку, викрутіть її і покладіть Нормі на лоба.

Жінка пішла шукати ганчірку. Коли Луїс знову глянув на Норму, то побачив, що вона розплющила очі.

– Я впала, Луїсе, – сказала вона. – Мо', зомліла.

– У вас було щось на кшталт серцевого нападу, – мовив Луїс. – Але нічого серйозного. Зараз відпочиньте трохи й менше говоріть, Нормо.

Він хвилю перепочив, а потім знову намацав її пульс. Серцебиття було прискореним і нагадувало морзянку: спершу рівномірне, потім прискорювалося ледь не до стану фібриляції і, врешті, вирівнювало свій ритм. Тук, тук, тук, ТУК-ТУК-ТУК, тук, тук, тук... Це було не дуже добре, та все ж краще за аритмію.

Жінка повернулася з ганчіркою і поклала її Нормі на лоба. Відтак непевно вийшла. Повернувся Джад із саквоюжем Луїса.

– Луїсе?

– З нею все буде гаразд, – мовив Луїс, дивлячись на Джада, але насправді звертаючись до Норми. – «Швидка» вже іде?

– Твоя дружина її викликала, – доповів старий. – Я недовго там вештався.

– Ні... Не в лікарню, – прошепотіла Норма.

– Так, у лікарню, – наполіг Луїс. – П'ять днів обстеження та лікування, а потім можна повернутися додому на своїх двох, люба Нормо. А якщо ви будете сперечатися, змушу вас з'їсти всі ці яблука. Разом із зернятами.

Вона змучено усміхнулася і знову заплющила очі.

Луїс відкрив наповнений всякою всячиною саквояж, дістав звідти «Ісоділ» і висипав одну таблетку. Вона була такою дрібною, що могла легко поміститися на кінчику нігтя. Він закрутив ковпачок пляшечки і взяв таблетку двома пальцями.

– Нормо, ви чуєте мене?

– Так.

– Відкрийте, будь ласка, рота. Я покладу вам таблетку під язика. Ви нам – шкоду, ми вам – частування. [75 – Вислів «Пригости, бо нашкодимо» (Trick-or-treat) є звичним гелловінським вітанням дітей, які ходять збирати цукерки. Уперше його використання зафіксовано 1934 року, а сам вираз почав активно поширюватися лише з 1939 року.] Оцю маленьку. Потримайте її там, доки вона розсмокчеться. Вона трішки гірка, але то нічого. Згода?

Вона розтулила рота.

На нього війнуло затхлим запахом, і Луїс відчув пекучий жаль за цю стару – розхристану, простоволосу, розпластану на підлозі власної кухні посеред

розкиданих яблук і цукерок. Враз вона уявилася йому сімнадцятирічною – тоді, мабуть, її груди викликали цікавість у молодиків з усієї околиці, у неї ще були всі зуби, а серце безперервно качало кров, як маленький потужний моторчик.

Вона взяла таблетку під язик і трішки скривилася. Ліки справді виявилися гіркими. Що ж, так завжди буває. Та вона – не Віктор Паскоу, якому вже не можна було ніяк допомогти. Норма ще побореться за життя. Вона підняла руку, і Джад ніжно до неї доторкнувся.

Луїс підвівся, узяв перевернуту миску і почав складати до неї частування. Жінка, що представилася як місіс Баддінджер з іншого кінця вулиці, допомогла йому, а потім сказала, що повернеться до машини, бо її хлопчики, мабуть, перелякалися.

– Дякую за допомогу, місіс Баддінджер, – мовив Луїс.

– Та я ж нічого не зробила, – спокійно відповіла вона. – Але коли я повернуся додому, то стану на коліна й подякую Господу за те, що ви опинилися поруч, лікарю Крід.

Луїс трохи збентежено помахав їй рукою на прощання.

– І я зроблю так само, – сказав Джад і пильно глянув у вічі Луїсу. Погляд старого знову був спокійним і стриманим. Коротка мить збентеження і страху минула. – Я твій боржник.

– Та годі-бо. – Луїс знову помахав рукою місіс Баддінджер. А вона всміхнулася у відповідь. Луїс узяв яблуко і став його їсти. Фрукт був настільки солодким, що смакові рецептори миттєво завили... Луїсові подобалося це духмяне яблуко, солодкий приз за нічну перемогу. Тим більше він дуже зголоднів.

– Я абсолютно серйозно, – продовжував Джад. – Якщо потребуватимеш допомоги, одразу звертайся до мене.

– Згода, – мовив Луїс. – Я так і зроблю.

За двадцять хвилин прибула «швидка» з Бенгора. Луїс стояв і дивився, як санітари поклали Норму в машину. Побачив Рейчел у вікні вітальні й підняв руку на знак привітання. Дружина махнула йому у відповідь.

Разом з Джадом вони спостерігали, як машина їде геть, з блимавками, та без сирени.

– От би поїхати зараз у лікарню! – зітхнув Джад.

– Вас усе одно сьогодні до неї не пустять. Їй треба зробити кардіограму й покласти у відділення інтенсивної терапії. А це означає, що у найближчі дванадцять годин жодних відвідувачів.

– З нею все буде гаразд, Луїсе? Справді гаразд?

Луїс знизав плечима:

– Ніхто не може цього гарантувати. У неї був серцевий напад. Та все ж думаю, що, наскільки це можливо, з нею все буде добре. Вона почуватиметься навіть краще, ніж зазвичай, бо пройде курс лікування.

– Еге ж, – відповів Джад і запалив «Честерфілд».

Усміхнувшись, Луїс глянув на годинника. І дуже здивувався, коли побачив, що зараз лише десять хвилин по сьомій. Йому здавалося, що минуло набагато більше часу.

– Джаде, я, мабуть, піду: нехай Еллі ще позбирає своє телловінське частування.

– Ну звісно ж. Скажи їй, хай забирає всі цукерки, які їй трапляться.

– Так і передам, – пообіцяв Луїс.

Коли Луїс повернувся додому, Еллі все ще не зняла свій костюм відьмочки. Рейчел намагалася переконати її переодягнутися в нічну сорочку, однак дівчинка вперто не погоджувалася: вона досі сподівалася, що весела гра, перервана тим дивним серцевим нападом, продовжиться. Коли Луїс сказав їй знову надягати пальто, вона від щастя заплескала в долоньки.

– Але вже надто пізно, Луїсе.

– Тоді візьмемо машину, – відповів Луїс. – Рейчел, вона ж цілий місяць на це чекала!

– Гаразд, – усміхнулася Рейчел. Еллі радісно кинулася знімати пальто з вішака. – З Нормою все добре?

– Гадаю, так, – Попри втому він добре почувався. – Її серцевий напад був незначним. Звісно, їй доведеться бути обережнішою. Та коли тобі сімдесят п'ять, доводиться прийняти, що всі бурхливі деньки вже позаду.

– Добре, що ти був там, справжня удача. Неначе Господне провидіння.

– Мені більше подобається удача, – відповів Луїс і посміхнувся, коли побачив Еллі вже в пальто. – Ну що, готова, Відьмо Хейзел?[76 – Персонаж мультфільму «Луна Тюнз» і «Веселих мелодій» компанії «Ворнер Бразерс».]

– Готова! – вигукнула дівчинка. – Вперед-вперед-вперед!

Дорогою назад, за годину, назбиравши з півторбинки цукерок (Еллі протестувала, коли Луїс оголосив кінець рейду по будинках, але не дуже бурхливо, бо сама була втомленою), Еллі приголомшила Луїса запитанням:

– Татку, це через мене у місіс Крендал стався серцевий напад? Через те, що я не захотіла взяти побите яблуко?

Луїс глянув на неї і вкотре здивувався, звідки діти беруть такі химерні й забобонні думки. Якщо ступиш під драбину, твоя мама зламне спину. Любить – не любить. В тата пузо, в тата очі, руки до труда охочі; як опівніч зарегочеш, то твій тато жить не схоче. Ці зразки дитячого фольклору нагадали йому про концентричні кола на кладовищі домашніх тварин. Він хотів усміхнутися, але не міг.

– Ні, люба. Коли ти була всередині з тими двома привидами...

– То не привиди, а всього-на-всього близнюки Баддінджери.

– Не важить. Коли ви з ними були там, містер Крендал розповідав мені, що останнім часом у його дружини бувають болі в грудях. Насправді саме ви допомогли врятувати їй життя чи, принаймні, уникнути найгіршого.

Тепер уже Еллі вражено на нього дивилася.

Луїс кивнув:

– Йй потрібен був лікар, любя. А я і є лікар. Та я опинився там лише тому, що прийшов разом з тобою збирати гелловінські цукерки.

Еллі довго обдумувала це і кивнула.

– Але ж вона в будь-якому разі помре, – зауважила вона абсолютно прагматичним тоном. – Люди з серцевими нападами зазвичай помирають. Навіть якщо вони виживають, то потім трапляються нові й нові напади, а тоді... беркиць! І все.

– І де ж ти таке почула, скажи на милість?

Еллі лише знизала плечима, і Луїс із подивом відзначив, що цей жест такий схожий на його власний.

Дівчинка дозволила йому нести свою торбинку з цукерками – це був вияв неабиякої довіри. Тим часом Луїс обмірковував сказане дочкою. Думка про те, що Черч може померти, довела її до істерики. Однак думка про те, що Норма Крендал, яка стала їй майже за бабусю, помирає... Еллі сприйняла це спокійно, як даність. Як же вона сказала? «Потім трапляються нові й нові напади, потім... беркиць! І все».

Кухня було порожньою, та Луїс чув, як Рейчел ходила на горішньому поверсі. Він висипав цукерки Еллі на стіл і сказав:

– Усе не завжди відбувається так, як ти сказала, Еллі. У Норми був дуже маленький серцевий напад, до того ж я встиг надати допомогу, тож не думаю, що її здоров'ю було завдано непоправної шкоди. Вона...

– О, я знаю, – майже життєрадісно погодилася дівчинка. – Та вона вже стара, тож скоро помре. І містер Крендал також. Татку, можна я з'ім яблуко перед сном?

– Ні, – задумливо мовив він, дивлячись на дочку. – Йди нагору і чисть зуби, мала.

«Невже хтось справді вірить, що розуміє дітей?» – зачудувався він.

Коли в будинку запанувала темрява і подружжя лежало у своєму подвійному ліжку, Рейчел м'яко запитала:

– Це дуже налякало Еллі, Лу? Вона засмутилася?

«Ні», – подумав він. Вона знає, що старі люди час від часу конають, як і знає про те, що коника-стрибунця краще відпустити, коли він плюється. Знає, що, коли ти стрибаєш на скакалці і збиваєшся на рахунок тринадцять, твоя найкраща подруга скоро помре... І як, певно, знає, що могили на «Кладвищі домашніх тварин» треба розташовувати колами.

– Та ні, – відповів він дружині. – Вона трималася дуже добре. Давай спати, Рейчел.

Тієї ночі, коли вони вже поснули, а Джад лежав у ліжку без сну і спокою, вдарив сильний мороз. Піднявся вітрюган, який зривав з дерев останні листочки, тепер нудної коричневої барви.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=22181074&lfrom=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Примечания

1

Джонстаун – ідейна громада американської релігійної організації «Храм народів». Названа на честь її засновника Джима Джонса. 18 листопада 1978 року сектанти здійснили «акт революційного самогубства». Того дня загинуло 909 людей, з них 270 – діти. (Тут і далі примітки пер.)

2

Одне з індіанських племен Північної Америки. Проживають на сході Канади та на прикордонних територіях Нової Англії, зокрема штату Мен. На сьогодні чисельність мікмаків становить двадцять тисяч осіб.

3

Мається на увазі ХХІ ст. Книга вийшла 1983 року.

4

Канатний («манільський») папір світло-жовтого кольору використовується для пересилання великої кореспонденції.

5

Речовина слабкої антисептичної дії, певний час мала шалену популярність як замінник пекучого йоду. У 1998 році FDA (Управління продовольства і медикаментів) заборонило цей засіб через наявність у його складі ртуті. Попри це в Америці «Меркурохром» усе ще доступний у продажу.

6

Такий спосіб запалення сірника вказує на те, що це був фосфорний сірник. Цікавий нюанс, оскільки такий тип сірників на момент виходу книги вийшов з ужитку.

7

4 фути ~ 1,2 м.

8

«Crayola» – бренд художніх виробів, що належить компанії «Crayola LLC.». Заснована 1885 року під назвою «Binney & Smith». Основна продукція – вощані крейдки, олівці, маркери, акварельні фарби та розмальовки. Вироби не токсичні й абсолютно безпечні для дітей.

9

«Вулиця Сезам» – одна з найпопулярніших у світі дитячих передач. Уперше вийшла в ефір 11 листопада 1969 року. Трансляція триває досі.

10

Улюблена бейсбольна команда Стівена Кінга.

11

«Black Label» – відома марка пива.

12

Загальна назва для дешевих сирів, які зазвичай кладуть у мишоловки (наприклад, чедер).

13

Алюзія на роман Стівена Кінга «Куджо» (1981).

14

Американська електронна корпорація, найбільший світовий виробник усіх видів комп'ютерів і програмного забезпечення, один з найбільших провайдерів глобальних інформаційних мереж.

15

Приладова дошка.

16

«Old Macdonald had a farm» – популярна дитяча пісенька, яка допомагає дітям вивчити звуки тварин. Перший запис було зроблено 1927 року. Найбільшій популярності пісня набула у виконанні «короля рок-н-ролу» Елвіса Преслі.

17

Неточна цитата з «Різдвяної історії» Чарльза Діккенса.

18

10 фунтів ~ 4,54 кг.

19

Спеціальна підтримувальна пов'язка для мошонки у вигляді мішечка. Застосовують при деяких захворюваннях мошонки, а також при спортивних вправах та верховій їзді.

20

Фірмова назва ранцевого вогнегасника з ручним насосом.

21

Пса було названо на честь Джорджа Сміта Паттона-молодшого (1885-1945), командувача Третьої армії США під час Другої світової війни. Його бойове прізвисько – Кров і Кишки. Німецький генерал-фельдмаршал Герд фон Рундштедт казав про нього: «Паттон. Він був вашим найкращим».

22

Головний персонаж серії дитячих книжок Г'ю Лофтінга. Відома книга Корнія Чуковського «Лікар Айболить», за словами самого автора, була багато в чому скопійована з повістей про лікаря Дулітла.

23

Загальна назва для будь-якого цвинтаря, притаманна Заходу США. У XIX столітті назва використовувалася для цвинтарів, де були поховані померлі насильницькою смертю.

24

Французький біплан часів Першої світової війни.

25

Американська компанія – виробник пластикових міні-моделей. Заснована Луїсом Х. Глазером 1943 року, на сьогодні є світовим лідером у виробництві збірних моделей.

26

Легендарний револьвер 70-х років XIX століття з надміру довгим стволом. Його популярність нічим не виправдана. Було виготовлено всього 18 штук, і власники фактично одразу обрізали стволи більшості з них до нормальної довжини.

27

Океанський лайнер, який 7 травня 1915 року торпедувала німецька субмарина «U-20». Загинуло 1198 людей. Формальний привід для вступу США у Першу світову війну.

28

Італійський трансатлантичний лайнер. 26 липня 1956 року затонув через 11 годин після зіткнення з лайнером «Стокгольм» біля узбережжя Нью-Йорка. Одна з найуспішніших рятувальних операцій в історії сучасного мореплавства.

29

Поетична назва міста Чикаго.

30

Логотипом торгової марки «Rolls-Royce» є здвоені великі літери R («RR»).

31

Німецький важкий танк часів Другої світової війни, розроблений у 1941–1942 роках фірмою «Хеншель» під керівництвом Ервіна Адера.

32

Перші автомобілі були обладнані світильниками зі свічками, успадкованими від каретних екіпажів. Згодом їх почали виготовляти на нафті та ацетилені. Виконуючи функцію примітивних фар, вони все одно зберігали форму каретних ліхтарів.

33

Левант – поетична назва країн, розташованих у східній частині середземноморського регіону.

34

«Форест-Лаун» – приватний цвинтар у Глендейлі – північному передмісті Лос-Анджелеса. Являє собою величезний комплекс на згадку про золоте століття голівудської кіноіндустрії.

35

Популярна марка кухонного комбайна.

36

Найбільша за смертністю пандемія грипу за всю історію людства. У 1918–1919 роках у всьому світі від іспанки померло від 50 до 100 мільйонів людей.

37

Вільям Говард Тафт, 27-й президент США. Роки на посаді: 1909–1913.

38

Популярна в Англії та США картярська гра. Мета гри – раніше противника набрати 121 очко, складаючи і різні комбінації за допомогою своїх карт і карт суперника.

39

Жувальні таблетки проти проблем зі шлунком.

40

Індіанський звичай, який передбачав закопування бойової сокири (томагавка) супротивниками по завершенні конфлікту. Звичай став відомий завдяки кіно і літературі.

41

«Rock n Roll Animal» – концертний альбом Лу Ріда 1974 року.

42

«Boogie Shoes» – популярна пісня з однойменного альбому 1975 року групи «KC and the Sunshine Band». Луїс цитує рядок: «Я вдягну moi moi moi «бугі-шузи»...» («I wanna put on my, my, my, my. Boogie shoes...»)

43

Сильний транквілізатор.

44

72 °F = 22 °C. У книзі температура зазначена в градусах за Фаренгейтом. Це температурна шкала, що використовується для ненаукових цілей у США та кількох інших країнах.

45

Пісня «Rockaway Beach» групи «Ramones» з альбому 1977 року «Rocket To Russia».

46

Професійна організація, яка об'єднує компанії, що займаються страхуванням здоров'я. Створена у 1982 році.

47

Загальна назва для медичних працівниць, яких лікарня залучає на волонтерських засадах. Таке звернення виникло через їхній смугастий фартушок, який кольорами (червоні смужки на білому тлі) нагадує різдвяний льодяник.

48

Кінг говорить про найперше в Америці й у світі ранкове шоу «Today», яке транслювалося каналом «NBC» з 1952 року. Дейв Герровей – ідейний натхненник і ведучий шоу з 1952 до 1961 року.

49

Шимпанзе – талісман ранніх випусків цього шоу. Мавпочка народилася в 1952 році. Станом на липень 2015 року – мешкає у штаті Флорида.

50

За давньогрецьким міфом, богиня мудрості Афіна народилася з голови свого батька, верховного бога Зевса.

51

Американський дитячий письменник, художник-ілюстратор, продюсер, режисер, актор. Найвідоміша його книга – «Там, де живуть чудовиська» 1963 року. Вважається класикою дитячої літератури.

52

Седативні та снодійні ліки, які складаються з двох барбітуратів. Психотропна речовина, яка викликає залежність.

53

Популярна серія американських коміксів про персонажів, які подорожують на трамваї. Друкувалися з 1908 до 1955 року. Образ набув популярності у мас-культурі.

54

«Creedence Clearwater Revival» (відомі ще як «Creedence», або «CCR») – американський музичний гурт, популярний наприкінці 60-х та на початку 70-х років XX століття. Засновники музичного напрямку кантрі-рок.

55

Пісня «Run Through the Jungle» гурту «Creedance Clearwater Revival».

56

Найвідоміша казка американського дитячого письменника і мультиплікатора Теодора Сьюза Гейзеля (1904–1991), який писав під псевдонімом Доктор Сьюз.

57

Дороті Лі Сеерз (1893–1957) – англійська письменниця, одна із засновниць британського детективного клубу.

58

Навісний замок, при відмиканні якого дужка автоматично відкидається набік, створений 1877 року фірмою «Yale&Towne».

59

«Глед» – американська компанія, яка спеціалізується на виробництві пакетиків та пластикових контейнерів. Усміхнений чоловік середнього віку з реклами «Глед» – візитна картка компанії.

60

Популярна у США торгова марка готових сніданків, круп тощо.

61

Відомий ізраїльський політик, герой Війни Судного дня. На момент написання роману був міністром оборони Ізраїлю.

62

Китайська страва (курка з грибами в соусі).

63

«Diamonds & Rust» – пісня Джоан Баез 1975 року про її колишні стосунки з Бобом Діланом.

64

«Instant Carma» – пісня Джона Леннона, випущена 6 лютого 1970 року. Одна з трьох пісень Леннона (решта дві – «Imagine» та «Give Peace a Chance»), які потрапили в залу слави рок-н-ролу. Найпопулярніший роман Стівена Кінга «Сяйво» було написано під враженням від одного з рядків пісні: «...Weall shine on». Іронічне прощання Сурренди є перифразом цього рядка.

65

Алюзія на рекламний слоган спагеті: «Середа – для "Принца Спагеті"». Реклама, поширена у Новій Англії.

66

Загальноприйнятий термін, яким позначається день початку військової операції. Найчастіше мається на увазі операція Оверлорд – 6 червня 1941 року, висадка повітряного і морського десантів союзників на узбережжі Нормандії.

67

Сильний транквілізатор.

68

Професійна команда з американського футболу. Штаб-квартира розташована в місті Фоксборо в штаті Массачусетс.

69

Безалкогольний розчинний напій, популярний в Америці. Продається у вигляді порошку, який треба розчинити у воді і додати цукор на смак. Існує шість смаків.

70

Англо-американська лялькова гумористична телепрограма, створена Джимом Хенсоном. Виходила в ефір у 1976–1981 роках. Персонажі: жабеня Керміт, свинка Міс Піггі та інші.

71

Перекручене дитиною ім'я Ікабода Крейна – головного героя найвідомішого оповідання Вашингтона Ірвінга «Легенда про Сонну Лощину».

72

Легендарне місце для поціновувачів літератури жаху. Саме тут народився, жив і помер батько американського хоррору Говард Філіпс Лавкрафт. На встановленому 1977 року надгробку на його могилі є коротка епітафія: «Я – Провіденс». Стівен Кінг неодноразово висловлював захват роботами Лавкрафта. Його оповідання «Крауч Енд» можна вважати омажем літературному генію Лавкрафта.

73

40 градусів за шкалою Фаренгейта ~ 4,4 °C.

74

Товарний знак посуду з термостійкого скла.

75

Вислів «Пригости, бо нашкодимо» (Trick-or-treat) є звичним гелловінським вітанням дітей, які ходять збирати цукерки. Уперше його використання зафіксовано 1934 року, а сам вираз почав активно поширюватися лише з 1939 року.

76

Персонаж мультфільму «Луна Тюнз» і «Веселих мелодій» компанії «Ворнер Бразерс».